

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1979

40503

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΗΓΙΛΑ ΟΥ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1979

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ
ΟΙΣΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Κοινωνική ζωή και ομαδική συμβίωση.

Ἡ κοινωνική ζωή εἶναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ ομαδική συμβίωση εἶναι φαινόμενο πού παρατηρεῖται καί στους ἄλλους ζωντανούς ὀργανισμούς, δηλαδή στά ζῶα καί στά φυτά. Μεταξύ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων καί τῆς συμβιώσεως τῶν ζῶων καί τῶν φυτῶν ὑπάρχουν πολλές καί βασικές διαφορές, πού δέν ἐπιτρέπουν τό συσχετισμό καί τή σύγκριση τῶν φαινομένων. Οἱ κυριότερες ἀπό τίς διαφορές αὐτές εἶναι οἱ ἑξῆς:

α. Ἡ κοινωνική ζωή τῶν ἀνθρώπων ἔχει λογικό καί συναισθηματικό χαρακτήρα, ἐνῶ ἡ συμβίωση τῶν ζῶων εἶναι ἐνστικτώδης καί τῶν φυτῶν τυχαία ἢ δημιουργημένη ἀπό τόν ἄνθρωπο.

β. Ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό φυσικό του περιβάλλον εἶναι σχετική καί ἐπηρεάζεται ἀπό τήν τεχνολογία. Ἀντίθετα τά ζῶα καί τά φυτά συνδέονται ἄμεσα καί ἀπόλυτα μέ τό φυσικό τους περιβάλλον.

γ. Οἱ ἄνθρωποι μποροῦν καί δημιουργοῦν τεχνητό περιβάλλον (οἰκισμούς, δρόμους, μέσα συγκοινωνίας κλπ.), ἐνῶ ἡ δυνατότητα αὐτή εἶναι περιορισμένη στά ζῶα (κατασκευή φωλιᾶς) καί ἀνύπαρκτη στά φυτά.

δ. Ἡ κοινωνική ζωή τῶν ἀνθρώπων δέχεται τήν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καί ἐξελισσεται, ἐνῶ στίς συμβιοτικές ομάδες τῶν ζῶων καί τῶν φυτῶν δέν ὑπάρχει ἐξέλιξη.

ε. Οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς μελῶν μιᾶς ὁποιασδήποτε κοινωνίας εἶναι ἐνσυνείδητες καί ρυθμίζονται μέ κανόνες δικαίου, ἐνῶ οἱ σχέσεις τῶν ζῶων εἶναι ἐνστικτώδεις καί ἀνακλαστικές. Γιά σχέσεις τῶν φυτῶν δέ γίνεται λόγος.

Μέ βάση όλες αυτές τις διαφορές λέμε ότι άλλο είναι ή κοινωνική ζωή των ανθρώπων και άλλο τό φαινόμενο τής συμβίωσης των ζώων και των φυτών. Γι' αυτό και οί ὄροι πού χρησιμοποιοῦνται σέ κάθε περίπτωση εἶναι διαφορετικοί. Μέ τούς ὄρους κοινωνία και κοινωνική ζωή ἐκφράζεται ή συμβίωση των ανθρώπων, ἐνῶ γιά τόν προσδιορισμό τής συμβίωσης των ζώων ἐπικρατοῦν οί ὄροι κοπάδι, ἀγέλη, κυψέλη, σμήνος κλπ. και των φυτών οί ὄροι δάσος, φυτεία κ.ἄ.

2. Ἡ ἀναγκαιότητα τής κοινωνικῆς ζωῆς.

Ὁ ἄνθρωπος ἀνέπτυξε κοινωνική ζωή ἀπό τότε πού βρέθηκε πάνω στόν πλανήτη μας. Αυτό ὀφείλεται σέ μία φυσική ὀρμή πού τόν χαρακτηρίζει και πού τόν ὀδηγεῖ στή συμβίωση και τήν κοινωνία μέ τούς συνανθρώπους του. Τήν ὀρμή αὐτή τή λέμε **κοινωνικότητα**.

Ἡ ὀρμή τής κοινωνικότητας δέν εἶναι τυφλή και ἐνστικτώδης, ἀλλά δύναμη μέ τήν ὀποία ἐκδηλώνεται και ἀναπτύσσεται ή προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰδικότερα, ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ ὅτι ἔχει λογικό, βούληση και συναίσθημα ἀπό τή στιγμή πού ἔρχεται σέ ἐπαφή και ἐπικοινωνεῖ μέ τούς ἄλλους. Ἔτσι φανερόνεται και ὀλοκληρώνεται ή προσωπικότητά του. Ἀλλά ὑπάρχει κι ἄλλος σοβαρός λόγος πού ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στήν κοινωνική ζωή. Εἶναι οί βιοτικές τους ἀνάγκες (τροφῆς, κατοικίας, προστασίας κλπ.), πού ἱκανοποιοῦνται χάρη στή συνεργασία του μέ τούς ἄλλους.

Ἐξω ἀπό τήν κοινωνία εἶναι ἀδύνατο νά ἐκδηλωθεῖ ή προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου και νά ἱκανοποιηθοῦν οί βιοτικές του ἀνάγκες. Ἄν ὑποθεθεῖ ὅτι ἀπομονώνεται ἀμέσως μετά τή γέννησή του ἕνα ἄτομο, πού ἔχει όλες τις προϋποθέσεις νά γίνεῖ μεγαλοφυΐα, εἶναι βέβαιο πῶς δέ θά σημειώσει καμιά ἐξέλιξη, ἀλλά θά ζήσει σέ πρωτόγονη κατάσταση. Γι' αὐτό ὁ Ἀριστοτέλης, πού χαρακτήρισε τόν ἄνθρωπο «ὄν πολιτικόν», δηλαδή κοινωνικό, λέει ὅτι ἐκεῖνος πού δέν αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη τής κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι ἢ Θεός ἢ θηρίο.

Τέλος, πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ή τάση τοῦ ἀνθρώπου γιά κοινωνική ζωή ἐνισχύεται και διευκολύνεται ἀπό τήν ἱκανότητά του νά συνεννοεῖται μέ τά ἄλλα μέλη τής κοινωνίας. Ὁ ἐναρθρος λόγος, πού διαθέτει, τοῦ ἐπιτρέπει νά διατυπῶνει και νά ἐκφράζει τις σκέψεις του, οί ὀποῖες γίνονται κατανοητές ἀπό τούς ἄλλους. Ἔτσι ἐξυπηρετεῖται ή καθημερινή ἐπικοινωνία και προάγεται γενικά ή ζωή του.

3. Μορφές και εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας

Ἡ κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου πῆρε διάφορες μορφές διαμέσου τῶν αἰώνων. Αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι δέν ἦταν ἴδιοι σ' ὅλες τίς ἐποχές οἱ λόγοι πού ὀδήγησαν στή συγκρότηση τῶν κοινωνικῶν ομάδων. Οἱ δεσμοί μεταξύ τῶν μελῶν τῶν πρώτων κοινωνιῶν ἦταν κυρίως φυσικοί ἢ φυσιολογικοί (κοινή καταγωγή, προστασία παιδιῶν κλπ.). Ἀργότερα ἔνα πλέγμα σχέσεων (πολιτικῶν, οικονομικῶν, ἀμυντικῶν κλπ.), πού ἀναπτύχθηκαν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὀδήγησαν στή δημιουργία νέων μορφῶν κοινωνικῆς συμβιώσεως, στίς ὁποῖες οἱ φυσικοί δεσμοί ἔχουν δευτερεύουσα θέση ἢ εἶναι ἀνύπαρκοι.

Οἱ κυριότερες μορφές πού πῆρε ἡ κοινωνική ζωή μέ βάση τοῦς φυσικούς δεσμούς τῶν μελῶν της ἦταν οἱ ἑξῆς:

α. Ἡ οἰκογένεια : Πρόκειται γιά τήν πρώτη καί βασική μορφή κοινωνικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀναπτύχθηκε ἱστορικά σέ ὅλο σχεδόν τόν κόσμο. Σά σύνολο στηρίζεται στόν ἰσχυρό δεσμό τοῦ αἵματος, στήν ἀμοιβαιότητα τῶν αἰσθημάτων τῶν μελῶν της καί στήν ἀνάγκη διατροφῆς καί προστασίας τῶν παιδιῶν, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά περάσει τό ἕνα τέταρτο περίπου τῆς ζωῆς του κοντά στοῦς γονεῖς του, γιά νά καταστεῖ ἰκανός νά ζήσει μόνος του. Γι' αὐτό ἡ οἰκογένεια διατήρησε ἀναλλοίωτο τό χαρακτήρα της σ' ὅλες τίς ἐποχές καί ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ τόν πυρήνα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

β. Ἡ πατριά : Ἦταν ἄθροισμα πολλῶν οἰκογενειῶν μέ κοινή καταγωγή καί στοιχειώδη πολιτική ὀργάνωση. Ἐπικεφαλῆς κάθε πατριάς ἦταν ἕνα ἀπό τά μέλη της πού συγκέντρωνε καί ἀσκοῦσε ὅλες τίς ἐξουσίες. Τόν τύπο τῆς πατριαρχικῆς ὀργανώσεως τῆς ζωῆς τόν συναντοῦμε στήν Παλαιά Διαθήκη καί στήν ἀρχαία Ρωμαϊκή Ἱστορία (Familia μέ ἀρχηγό τόν Pater Familias). Ἱστορικά ἡ ἔνωση πολλῶν πατριῶν ὀδήγησε σέ νέους κοινωνικούς σχηματισμούς, στίς φυλές καί τά ἔθνη.

γ. Ἡ φυλή : Στή φυλή, πού ἦταν εὐρύτερο ἀπό τήν πατριά κοινωνικό σύνολο, οἱ συγγενικοί δεσμοί τῶν μελῶν της ἦταν χαλαροί, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι αἰσθάνονταν ξένα μεταξύ τους. Εἶχαν τά ἴδια ἀνθρωπολογικά γνωρίσματα (σωματική κατασκευή, χρῶμα κλπ.), τοῦς ἴδιους θεσμούς (θρησκεία, δίκαιο κ.ἄ.) καί τή συνείδηση

της κοινής καταγωγής. Ἀρχικά οἱ φυλές ζοῦσαν νομαδική ζωή. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὅμως τῆς γεωργίας ἐγκαταστάθηκαν σὲ ὀρισμένο μέρος καὶ ἐξελίχθηκαν σὲ κράτη.

δ. Τὸ ἔθνος : Ἔθνος εἶναι τὸ κοινωνικὸ σύνολο πού προσδιορίζεται περισσότερο ἀπὸ τὸ κοινὸ ἱστορικὸ παρελθὸν καὶ τὴ συνείδηση τῆς κοινῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν κοινῶν ἐπιδιώξεων τῶν μελῶν του. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ εἶναι δυνατό νά ὀνομαστεῖ ἔθνος καὶ ὁ λαὸς τοῦ ὁποίου οἱ πολῖτες δέν ἔχουν κοινὴ καταγωγή (π.χ. τὸ Ἀμερικανικὸ Ἔθνος). Ἡ ἔννοια ὅμως αὐτὴ τοῦ ἔθνους εἶναι μεταγενέστερη. Ἀρχικά τὸ στοιχεῖο τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ὅπως καὶ ἡ ἴδια γλῶσσα, ἡ ἴδια θρησκεία καὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἔθνους.

Ἐξάλλου οἱ κυριότερες μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μὲ βάση τὸ πλέγμα τῶν σχέσεων πού συνδέουν τὰ μέλη τους εἶναι οἱ ἑξῆς:

α. Τὸ Κράτος : Τὸ Κράτος εἶναι πολιτικὸς ὀργανισμὸς καὶ ἀσκεῖ ἐξουσία στὸ λαὸ πού ἔχει ἐγκατασταθεῖ στὸ ἔδαφός του. Ἡ δομὴ καὶ ἡ σύνθεση τοῦ σημερινοῦ Κράτους ἐκφράζεται μὲ ἓνα δίκτυο σχέσεων τῶν μελῶν του. Στὴν πρώτη του ὅμως ἐμφάνιση εἶχε καὶ φυσικὰ γνωρίσματα, ἀφοῦ εἶτε μὲ τὴ μορφή τοῦ περιορισμένου σὲ ἔκταση κράτους (κράτος = πόλη), εἶτε μὲ τὴ μορφή τῆς αὐτοκρατορίας (ἀνατολικές αὐτοκρατορίες, ἔθνικα κράτη τῆς Εὐρώπης) ἀπλωνόταν σὲ λαούς πού ἀνῆκαν στὸ ἴδιο ἔθνος.

β. Οἱ διεθνεῖς ἐνώσεις, συμμαχίες καὶ ὀργανισμοί : Μὲ βάση τίς ἀναπτυσσόμενες μεταξύ τῶν κρατῶν οἰκονομικές, πολιτικές, ἀμυντικές κλπ. σχέσεις ἔχουμε σήμερα τὴ συνεργασία τῶν λαῶν σὲ διεθνές ἐπίπεδο (ΕΟΚ, Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, κλπ.). Ἀποκορύφωμα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν λαῶν εἶναι ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

γ. Οἱ σύλλογοι, τὰ σωματεῖα κ.ἄ. : Μέσα στὶς κοινωνίες τῶν κρατῶν ἢ καὶ πέρα ἀπ' αὐτές δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις πού τοὺς ἐντάσσουν σὲ ἰδιαίτερα σύνολα. Ἔτσι, μὲ βάση τίς οἰκονομικές σχέσεις δημιουργοῦνται οἱ ἑταιρίες μὲ τίς διάφορες μορφές τους, μὲ βάση τίς ἐπαγγελματικές σχέσεις τὰ σωματεῖα κ.ο.κ. Οἱ κοινωνικές αὐτές ὀμάδες, ἐπειδὴ συγκροτοῦνται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ὀρισμένου σκοποῦ, ὑπάρχουν ὅσο ὑπάρχει καὶ ὁ σκοπὸς πού ἐπιδιώκουν. Διαφορετικὰ διαλύονται.

Ἐκτός ἀπό τῆς μορφῆς τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, πού ἀναφέρθηκαν πρὸ πάντων, ἔμειναν σταθερές διαμέσου τῶν αἰώνων μόνο ἡ οἰκογένεια, τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος. Ἡ σταθερότητα ὅμως τῶν τελευταίων εἶναι μόνο τυπική. Ὡς πρὸς τὴν δομὴν τους δέχθηκαν τὴν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἶχαν ἀνάλογη ἐξέλιξη. Τὸ σύγχρονο κράτος δὲν ἔχει τὴν δομὴν πού εἶχαν τὰ κράτη τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ἢ τοῦ μεσαίωνα καὶ ἡ ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς σήμερα διαφέρει ἀπὸ ἐκείνην τῶν παλαιότερων ἐποχῶν. Μόνο ἡ οἰκογένεια δὲν ἔχει ἀπομακρυνθεῖ αἰσθητὰ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν τῆς δομῆς. Οἱ ἄλλοι κοινωνικοὶ σχηματισμοὶ δέχθηκαν ἄμεσα τὴν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὑποχώρησαν (πατριὰ, φυλὴ) ἢ μετασχηματίστηκαν ἀνάλογα μὲ τῆς νέες σχέσεις πού ἀναπτύχθηκαν.

4. Κοινωνία καὶ δίκαιο

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἰσχυρὴ σέ ὅλες τῆς ἐποχῆς καὶ ὅλες τῆς μορφῆς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, πού λέει ὅτι «ὄπου ὑπάρχει κοινωνία, ὑπάρχει καὶ δίκαιο». Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ σημαίνει πὼς τὸ δίκαιο εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς κοινωνίας καὶ ὅτι ἡ κοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει χωρὶς τὸ δίκαιο.

Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ δικαίου γιὰ τὴν κοινωνία πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ρυθμίζονται καὶ ἐναρμονίζονται οἱ σχέσεις πού ἀναπτύσσονται μετὰ τῶν μελῶν τῆς. Τὴν ἀνάγκη αὐτὴ κατανόησε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς, γι' αὐτὸ κανόνες συμπεριφορᾶς ἴσχυσαν καὶ στίς πρωτόγονες κοινωνίες. Οἱ κανόνες αὐτοὶ πού ρυθμίζουν τὴν συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου στίς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους δίνουν τὴν ἔννοια τοῦ δικαίου.

Τὸ δίκαιο, ἀνεξάρτητα ἂν σέ ὀρισμένες ἐποχῆς ἔγινε ὄργανο στὰ χεῖρα τῶν ἰσχυρῶν, δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν σύμφυτη μὲ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἴδιες καταστάσεις νὰ ρυθμίζονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ὁ καθένας νὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ βάση τὴν ἐλευθέρην συμπεριφορὰν του.

Ἐκείνη ἀρχικὰ οἱ κανόνες τοῦ δικαίου ἦταν ἄγραφοι. Ἡ ἐφαρμογὴ τους ὅμως ἦταν ὁμοιόμορφη καὶ ὑποχρεωτική. Ἡ ὑποχρεωτικότητά τους ἔγινε συνείδηση τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καὶ ἔτσι διαμορφώθηκαν τὰ ἔθιμα.

Μὲ τὴν πρόοδο ὅμως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνι-

κῆς του ζώῃς δημιουργήθηκαν νέες καταστάσεις καί νέες σχέσεις πού χρειάζονταν νέα ρύθμιση. Τότε χρειάστηκε νά τεθοῦν γραπτοί κανόνες δικαίου πού ὀνομάστηκαν **νόμοι**. Ἡ θέσπιση τῶν νόμων ἦταν ἔργο ἐκείνων πού εἶχαν τήν ἐξουσία. Σήμερα, πού τό κράτος εἶναι ἡ βασική μορφή πολιτικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας καί ἔχει περιλάβει στούς κόλπους του ὅλες τίς μικρότερες κοινωνικές ὀμάδες, ἡ εἰσαγωγή τῶν νόμων γίνεται ἀπό τή **νομοθετική ἐξουσία**. Στά δημοκρατικά ὀργανωμένα κράτη ἡ νομοθετική ἐξουσία εἶναι ἀνεξάρτητη καί συγκροτεῖται ἀπό ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ.

Τά κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ δικαίου, μέ τό ὅποιο ρυθμίζονται οἱ σχέσεις τῶν μελῶν κάθε κοινωνίας εἶναι τά ἑξῆς:

α. Οἱ κανόνες του εἶναι γιά ὅλους ὑποχρεωτικοί.

β. Ἡ ὑποχρεωτικότητα τῶν κανόνων τοῦ δικαίου ἐξασφαλίζεται μέ τήν ἐπιβολή κυρώσεων. Ἔτσι κάθε μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἀναγκάζεται νά τοῦς ἐφαρμόσει καί γι' αὐτό λέγεται ὅτι τό δίκαιο εἶναι καί ἐξαναγκαστό.

γ. Μέ τοῦς κανόνες τοῦ δικαίου ρυθμίζονται οἱ ὑπάρχουσες σχέσεις καθῶς κι ἐκεῖνες πού προβλέπεται ν' ἀναπτυχθοῦν. Γι' αὐτό τό δίκαιο δέν καλύπτει σχέσεις πού ἀναπτύχθηκαν στό παρελθόν. Σπάνια, δηλαδή, ἔχουν οἱ κανόνες τοῦ δικαίου ἀναδρομική ἰσχῦ. Ἡ ἀρχή αὐτή εἶναι σύμφωνη καί μέ τήν ἰδέα τῆς δικαιοσύνης πού ἀπαιτεῖ νά γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος ἀπό πρῖν τοῦς κανόνες πού θά ρυθμίζουν τή μελλοντική συμπεριφορά του.

δ. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος προοδεύει καί δημιουργοῦνται συνέχεια νέες σχέσεις, ἐνῶ ἄλλες ὑποχωροῦν, τό δίκαιο δέν εἶναι ποτέ στατικό. Μεταβάλλεται κι ἐμπλουτίζεται μέ νέες διατάξεις, προσαρμοσμένες κάθε φορά στίς νέες συνθήκες τῆς ζωῆς κι ἐπηρεασμένες ἀπό τίς νέες ἀντιλήψεις τοῦ ἀνθρώπου γιά τό δίκαιο.

*Ἄλλοι κανόνες ρυθμιστικοί τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ἐκτός ἀπό ἐκείνους τοῦ δικαίου, εἶναι καί οἱ κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας καί τῆς ἠθικῆς. Ἐθιμοτυπικοί κανόνες εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπηρεάζουν τήν ἐξωτερική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου στίς καθημερινές του σχέσεις (ἀνταπόδοση χαιρετισμοῦ, εὐχές κατά τίς γιορτές, κλπ.), χωρίς νά συνοδεύονται ἀπό τίς γνωστές κυρώσεις τῶν κανόνων τοῦ δικαίου σέ περίπτωση παραβάσεώς του. Ἄν ὅμως δέν ὑπάρχουν νομικές κυρώσεις γιά τήν ἔλλειψη σεβασμοῦ στούς κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας,

υπάρχουν κυρώσεις κοινωνικές. 'Εκείνος πού δέν έχει έθιμοτυπική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται άντικοινωνικός και άπομονώνεται.

Οί ανθρώπινες σχέσεις επηρεάζονται άποτελεσματικά κι από τούς κανόνες τής ήθικης, οί όποιοι έχουν τά έξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

α. 'Υπαγορεύονται από τόν σύμφυτο μέ τήν κοινωνική ζωή ήθικό νόμο και δέν επιβάλλονται από τά άρμόδια νά νομοθετοϋν όργανα τής κοινωνίας.

β. 'Απευθύνονται περισσότερο στην έσωτερική διάθεση τοϋ άνθρώπου και λιγότερο στην έξωτερική του συμπεριφορά.

γ. Σέ αντίθεση πρός τούς κανόνες τοϋ δικαίου και τής έθιμοτυπίας, πού είναι άυστηρά τυπικοί, οί κανόνες τής ήθικης έχουν όρισμένα όρια έλαστικότητας και μόνο τό ξεπέραςμα τών όρίων αυτών δείχνει συμπεριφορά ήθικά άπαράδεκτη.

'Ο σεβασμός τών κανόνων τής ήθικης δέν έξαρτάται από τή θέληση τής οργανωμένης κοινωνίας, αλλά από τήν ήθική ευαισθησία τοϋ άνθρώπου. Γι' αυτό και οί κυρώσεις γιά τήν παράβασή τους έχουν ήθικό χαρακτήρα.

5. Λειτουργίες τής κοινωνίας και άποτελέσματα τής κοινωνικής ζωής

'Ο Πλάτωνας λέει ότι ό άνθρωπος δέν είναι αυτάρκης, αλλά έχει τήν ανάγκη τών άλλων σέ πολλά. Γιά τήν ίκανοποίηση αυτής τής ανάγκης υπάρχει ή πόλη (ή Πολιτεία, τό Κράτος), όπου πραγματοποιείται ή επικοινωνία και άλληλοσυμπλήρωση τών πολιτών. Μέσα στην Πολιτεία, πού άποτελεί σήμερα τήν κυριότερη μορφή τής οργανωμένης κοινωνίας, ό καθένας δέχεται τίς υπηρεσίες τών άλλων και προσφέρει σ' αυτούς τίς υπηρεσίες τίς δικές του. 'Ετσι αναπτύσσονται ποικίλες δραστηριότητες, πού έλέγχονται από τό Κράτος και άποτελοϋν τίς λειτουργίες τής κοινωνίας.

Κυριότερες από τίς λειτουργίες αυτές είναι οί έξής:

α. 'Η φροντίδα γιά τήν ανεξαρτησία τής κοινωνίας και τήν άρμονική συμβίωση τών πολιτών. Αυτό κατορθώνεται μέ τή διατήρηση ενόπλων δυνάμεων, τήν ύπαρξη όργάνων πού φροντίζουν γιά τήν έσωτερική έννομη τάξη και ασφάλεια, τή λειτουργία δικαστηρίων, γιά τήν άπονομή τής δικαιοσύνης και τήν ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων.

β. Ἡ προσφορά ὑπηρεσιῶν μέ σκοπό τήν εὐημερία τοῦ συνόλου. Τέτοιες ὑπηρεσίες εἶναι ἡ παροχή παιδείας στους πολίτες, ἡ φροντίδα γιά τή δημόσια ὑγεία, ἡ κοινωνική πρόνοια, ἡ κατασκευή ἔργων πού ἐξυπηρετοῦν τό σύνολο καί ἄλλες.

γ. Ἡ ρυθμιστική παρέμβαση στίς σχέσεις καί τίς δραστηριότητες τῶν πολιτῶν γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἀπαραίτητης ἰσορροπίας μεταξὺ τους. Αὐτό γίνεται μέ τή θέσπιση κανόνων δικαίου πού ρυθμίζουν π.χ. τίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργατῶν, καθορίζουν τά πλαίσια τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητας κλπ.

δ. Ἡ ἀνάπτυξη ἐπιχειρηματικῶν δραστηριοτήτων πού ἐνδιαφέρουν τό σύνολο. Πρόκειται γιά τίς κοινωφελεῖς δραστηριότητες τοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι οἱ συγκοινωνίες, οἱ τηλεπικοινωνίες, οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις καί ἄλλες. Σκοπός τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν δέν εἶναι τό κέρδος, ἀλλά ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ συνόλου πού δέ θά ἦταν βέβαιη ἂν ἀφηνόταν στήν ἰδιωτική πρωτοβουλία. Ἐπειτα μέ τόν τρόπο αὐτό προστατεύονται καί οἱ πολίτες ἀπό τίς συνέπειες τῆς κερδοσκοπίας.

Τά ἀποτελέσματα ἀπό τήν κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γνωστά. Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς ζωῆς αὐτῆς καλύπτεται ἡ ἀνεπάρκειά του, ἐκδηλώνονται καί ἐντείνονται ὅλες του οἱ δυνάμεις, δημιουργεῖται πολιτισμός, ἐπινοοῦνται νέοι τρόποι ζωῆς, ἐφευρίσκονται νέα μέσα γιά τήν ἐξυπηρέτησή του καί γενικότερα καλυτερεῖ ἡ ζωή του. Χωρίς τήν κοινωνική ζωή δέ θά ἔφτανε ὁ ἀνθρωπος στή θαυμαστή θέση πού βρίσκεται σήμερα, οὔτε θά τόν χαρακτήριζε ἡ βεβαιότητα ὅτι μπορεῖ νά ἀτενίζει σέ ψηλότερα ἐπίπεδα ζωῆς.

6. Τό κοινωνικό μας περιβάλλον καί ἡ θέση μας σ' αὐτό.

Τά πρῶτα πρόσωπα πού γνωρίζουμε μέ τόν ἐρχομό μας στόν κόσμο εἶναι οἱ γονεῖς καί τ' ἀδέλφια μας. Πατέρας, μητέρα καί παιδιά ἀποτελοῦν τό πιο μικρό, ἀλλά καί τό πιο δεμένο κοινωνικό σύνολο, τήν οἰκογένεια. Γιά τόν καθένα μας ἡ οἰκογένειά του εἶναι τό ἄμεσο κοινωνικό περιβάλλον του.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν οἰκογένεια, ἄμεσο κοινωνικό περιβάλλον μας εἶναι καί τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν στό ἴδιο μέ μᾶς μέρος, τό χωριό ἢ τήν πόλη. Εἶναι οἱ συγχωριανοί καί οἱ συμπολίτες μας. Ἀνάμεσά μας ὑπάρχουν κοινά τοπικά ἐνδιαφέροντα πού

άντιμετωπίζονται συλλογικά μέ τό θεσμό τής τοπικής αὐτοδιοικήσεως (Κοινότητες καί Δήμοι).

Ἄλλά τά ἐνδιαφέροντα καί οἱ ἐπιδιώξεις μας δέν περιορίζονται, οὔτε ἱκανοποιοῦνται μέσα στά στενά ὄρια τής οικογένειας καί τής Κοινότητας ἤ τοῦ Δήμου. Ὑπάρχει πάντα ἡ ἀνάγκη μιᾶς εὐρύτερης συνεργασίας. Ἡ συνεργασία αὐτή ἐξασφαλίζεται μέ τήν ὑπαρξη καί λειτουργία τοῦ Κράτους. Τό Κράτος εἶναι ἡ πατρίδα μας καί ὁ λαός του οἱ συμπατριῶτες μας, μέ τούς ὁποίους βρισκόμαστε σέ ἄμεση πολιτική κυρίως σχέση (καί οικονομική καί κοινωνική).

Οἱ ἐιδικότερες, ἐξάλλου σχέσεις μας μέ τούς συγανθρώπους μας, ὅπως εἶναι οἱ ἐπαγγελματικές, οἱ ἐπιστημονικές, οἱ πολιτιστικές καί ἄλλες, διαμορφώνονται μέσα στά πλαίσια τοῦ Κράτους μέ τή δημιουργία τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν κλπ. σωματείων. Μέ τά μέλη τους ἔχουμε ἄμεσο καί συναδελφικό δεσμό, ὅσο ὑπάρχει ὁ σκοπός πού μᾶς ἐνώνει.

Θά μπορούσε ἀκόμα νά εἰπωθεῖ ὅτι κοινωνικό περιβάλλον μας εἶναι καί οἱ ἄλλοι λαοί μέ τούς ὁποίους συνεργάζεται τό Κράτος μας. Στήν περίπτωση ὅμως αὐτή, ἐπειδή στή διαμόρφωση τῶν διεθνῶν σχέσεων τῶν λαῶν μετέχουν τά ἐπίσημα κράτη καί οἱ προσωπικές ἐπαφές τῶν πολιτῶν τους εἶναι περιορισμένες, τό περιβάλλον δέν εἶναι ἄμεσο, ἀλλά ἔμμεσο.

Ἡ θέση μας στό κοινωνικό περιβάλλον πού ζοῦμε εἶναι σπουδαία. Γι' αὐτό ἡ παρουσία μας σ' αὐτό πρέπει νά εἶναι θετική. Γιά τή θετική παρουσία μας χρειάζεται σωστή προσαρμογή. Τήν προσαρμογή αὐτή, πού ἀρχίζει ἀπό τή βρεφική ἡλικία καί συνεχίζεται σ' ὅλη μας τή ζωή, τή λέμε κοινωνικοποίηση.

Στή λειτουργία τής κοινωνικοποίησεως συμβάλλει καί τό μάθημα τής Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτη. Τά θέματα, πού θά θιγοῦν, ἀποβλέπουν στήν ἐνημέρωση τοῦ σημερινοῦ μαθητῆ καί αὐριανοῦ ὑπεύθυνου πολίτη γύρω ἀπό τή δομή τῶν μονάδων τής τοπικής αὐτοδιοικήσεως, τίς ἀρχές πού πρέπει νά διέπουν τίς σχέσεις του ὡς μέλους τοῦ οργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου, τή συγκρότηση καί λειτουργία τοῦ Κράτους καί τίς κυριότερες μορφές μέ τίς ὁποῖες ἐκδηλώνεται σήμερα ἡ διεθνῆς συνεργασία τῶν λαῶν.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές διαφορές υπάρχουν μεταξύ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καί τοῦ φαινομένου τῆς συμβιώσεως τῶν ζώων καί τῶν φυτῶν;
2. Γιατί εἶναι ἀναγκαία γιά τόν ἄνθρωπο ἡ κοινωνική ζωή;
3. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μέ βάση τοὺς φυσικούς δεσμούς τῶν ἀνθρώπων καί ποιές μέ βάση τό πλέγμα τῶν σχέσεων πού ἀνάπτουσονται μεταξύ τους;
4. Ποιά εἶναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ δικαίου;
5. Ποιά εἶναι τά γνωρίσματα τῶν κανόνων τῆς ἠθικῆς.
6. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες λειτουργίες μιᾶς ὀργανωμένης πολιτικά κοινωνίας;

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ὀργάνωση τοῦ Κράτους στηρίζεται σέ ἓνα βασικό καί θεμελιώδη νόμο, πού τό λέμε Σύνταγμα. Τό Σύνταγμα, γιά τό ὁποῖο θά γίνει λόγος στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, ὀρίζει μεταξύ τῶν ἄλλων καί τόν τρόπο τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους ἢ μέ ἄλλα λόγια τό **διοικητικό σύστημα** πού ἀκολουθεῖται.

Ὑπάρχουν δύο διοικητικά συστήματα, τό συγκεντρωτικό καί τό ἀποκεντρωτικό. Συγκεντρωτικό εἶναι ἐκεῖνο πού ἡ διοίκηση ἀσκεῖται ἀπό τίς Κεντρικές ὑπηρεσίες τῶν Ὑπουργείων καί ἀποκεντρωτικό ἐκεῖνο πού τίς τοπικές ὑποθέσεις τίς διαχειρίζονται τοπικά διοικητικά ὄργανα. Ἄν τά τοπικά διοικητικά ὄργανα εἶναι διορισμένοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, τότε τό σύστημα δέν εἶναι οὐσιαστικά ἀποκεντρωτικό, ἀλλά ἀποσυγκεντρωτικό, διότι πρόκειται γιά μιᾶ ἀπλή ἀποσυγκέντρωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους. Ἄν ὅμως στήν ἀνάδειξη τῶν ὀργάνων αὐτῶν συμμετέχει κι ὁ λαός, τότε ὑπάρχει ἀποκέντρωση καί τοπική αὐτοδιοίκηση.

Σύμφωνα μέ τό δικό μας Σύνταγμα (ἄρθρα 101 καί 102) ἡ διοίκηση τοῦ Κράτους στηρίζεται στήν ἀποκέντρωση καί τήν τοπική αὐτοδιοίκηση. Ἐκφραση τῆς ἀποκεντρώσεως ἀποτελεῖ ὁ Νομός καί τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἡ Κοινότητα καί ὁ Δήμος.

Ὁ Νομός εἶναι μιᾶ ἀπλή διοικητική περιφέρεια πού διευκολύνει

τή διοίκηση τῆς Χώρας. Ὑπάρχει ὁμως καί σάν δεύτερος βαθμός τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο, διότι α) ὑπάρχουν κοινές ὑποθέσεις καί συμφέροντα στίς Κοινότητες καί τούς Δήμους κάθε Περιφέρειας, β) ὑποστηρίζονται καλύτερα τά τοπικά θέματα ἀπό ὅσο θά ὑποστηρίζονταν ἀπό κάθε Κοινότητα ἢ Δήμο χωριστά καί γ) πρέπει νά γίνονται ἔργα πού θά ἐξυπηρετοῦν εὐρύτερες περιοχές.

Κύρια ὁμως ὄργανα καί πρῶτος βαθμός τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι, ὅπου οἱ δημότες ἐκλέγουν ἐκεῖνους πού τούς διοικοῦν. Τά διοικητικά ὄργανα αὐτῶν μποροῦν καί ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά ἀναπτύσσουν δραστηριότητες γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν καί τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου τους. Οἱ πράξεις τους ἐλέγχονται ἀπό τό Νομάρχη μόνο γιά νά διαπιστωθεῖ ἐάν εἶναι σύμφωνες μέ τό νόμο.

Οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι δέν εἶναι λοιπόν διοικητικές περιφέρειες. Εἶναι νομικά πρόσωπα. Νομικά πρόσωπα λέμε ἐκεῖνα πού, ἐνῶ δέν εἶναι ἀπό τή φύση τους πρόσωπα, ὅπως εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἀναγνωρίζονται σάν πρόσωπα, πού ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις, ἀπό τό νόμο. Εἰδικότερα ὁ νόμος ἀναγνωρίζει σάν πρόσωπα ὁμάδες ἀνθρώπων ἢ σύνολα περιουσιῶν πού ἐπιδιώκουν ἢ ἐξυπηρετοῦν ὀρισμένο σκοπό. Ἐδῶ ἔχουμε ὁμάδες ἀνθρώπων, τούς δημότες τῶν κοινοτήτων καί τῶν Δήμων, πού ἔχουν ἐνωθεῖ γιά τή διαχείριση τῶν τοπικῶν τους ὑποθέσεων ἀπό κοινού. Ἐπειδή μάλιστα ὁ νόμος διακρίνει τά νομικά πρόσωπα σέ ἐκεῖνα πού ἐξυπηρετοῦν δημόσιους σκοπούς καί τά ὀνομάζει Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) καί ἐκεῖνα πού ἐξυπηρετοῦν ἰδιωτικούς σκοπούς καί τά ὀνομάζει Νομικά Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (ΝΠΙΔ), μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι εἶναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι, σά νομικά πρόσωπα, ἐνώνονται μεταξύ τους γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τους σέ τοπικές ἐνώσεις Δήμων καί Κοινοτήτων. Ὅλες αὐτές οἱ Ἐνώσεις συγκροτοῦν τήν Κεντρική Ἐνωση Δήμων καί Κοινοτήτων Ἑλλάδος.

Στίς ἐπόμενες ἐνότητες γίνεται εἰδικότερα λόγος γιά τά ὄργανα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καί τῆς ἀποκεντρώσεως στή Χώρα μας.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

Στήν ένότητα αυτή θά δοϋμε μέ συντομία τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο, ποιά είναι τά στοιχεΐα τους, ποιές προϋποθέσεις απαιτούνται γιά τήν αναγνώρισή τους, ποιά είναι τά διοικητικά τους ὄργανα καί πῶς ἐκλέγονται.

1. Ἐννοια καί στοιχεΐα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Δήμου

Κοινότητα ἢ **Δήμο** λέμε τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σέ ὀρισμένη ἐδαφική περιφέρεια τῆς Χώρας μας καί ἔχουν ὀργανωθεῖ γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν τοπικῶν τους ἀναγκῶν.

Σύμφωνα μ' αὐτά τά στοιχεΐα κάθε Κοινότητος ἢ Δήμου εἶναι δύο, τά ἐξῆς: α) ἡ ἐδαφική περιφέρεια καί β) οἱ μόνιμοι κάτοικοί της. Ἐτσι ἐδαφική Περιφέρεια χωρίς κατοίκους ἢ μετακινούμενες ὀμάδες ἀνθρώπων δέν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Κοινότητα ἢ Δήμο.

Ὅλη ἡ χώρα μας εἶναι χωρισμένη σέ Κοινότητες καί Δήμους καί κάθε κομμάτι της ἀνήκει σέ κάποια Κοινότητα ἢ Δήμο. Ἡ ἐδαφική περιφέρεια κάθε Κοινότητος ἢ Δήμου εἶναι ὀρισμένη καί τά σύνορα κανονίζονται ἀπό Ἐπιτροπή πού ὀρίζει ὁ ἀρμόδιος Νομάρχης.

Οἱ μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητος ἢ Δήμου λέγονται **δημότες** αὐτῶν καί ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στήν Κοινότητα ἢ τό Δήμο τους. Ἡ ιδιότητα ὅτι εἶναι ἕνας δημότης κάποιος Κοινότητος ἢ Δήμου φαίνεται ἀπό τό **δημοτολόγιο**, τό βιβλίο δηλαδή στό ὁποῖο γράφονται οἱ δημότες κατά οἰκογένειες. Γιά τοὺς ἄνδρες ἡ ιδιότητα αὐτή φαίνεται καί ἀπό τό **μητρώο ἀρρένων**, τό βιβλίο στό ὁποῖο γράφονται κατά χρονολογία γεννήσεως.

Τήν ιδιότητα τοῦ δημότη μιᾶς Κοινότητος ἢ Δήμου ἀποκτᾶ κανεῖς α) ἂν γεννηθεῖ ἀπό δημότες τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου, β) ἂν τό ζητήσῃ μέ αἴτηση ὕστερα ἀπό μόνιμη ἐγκατάσταση δύο ἐτῶν σέ μιᾶ Κοινότητα ἢ Δήμο, ὁπότε χάνει τήν ιδιότητα τοῦ δημότη πού εἶχε προηγουμένως, καί γ) μέ τό γάμο της ἢ γυναίκα, ἂν τό ζητήσῃ μέ αἴτησή της. Στίς δύο τελευταῖες περιπτώσεις πρόκειται γιά **μετα-**

δημότευση. Πάντως κάθε Έλληνας πολίτης είναι δημότης κάποιας Κοινότητας ή Δήμου και κανένας δέν μπορεί νά είναι δημότης δύο ή πιό πολλῶν Κοινοτήτων ή Δήμων, γιατί αυτό απαγορεύεται από τό Νόμο.

2. Προϋποθέσεις γιά τήν αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου

Γιά ν' αναγνωρισθεῖ μιá Κοινότητα, πρέπει νά ὑπάρχουν οἱ ἐξῆς προϋποθέσεις:

α) Νά εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμός μέ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).

β) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 500 κάτοικους.

γ) Νά ἔχει δημοτικό σχολεῖο.

δ) Νά ἔχει οἰκονομική δυνατότητα γιά τίς ἀνάγκες της.

ε) Νά τό ζητήσουν τά 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μέ αἰτησή τους.

Γιά νά γίνει μιá πόλη (Κοινότητα) Δήμος πρέπει νά ὑπάρχει μιá ἀπό τίς ἐξῆς δύο προϋποθέσεις:

α) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ

β) Νά εἶναι πρωτεύουσα Νομοῦ, ὁπότε γίνεται Δήμος ἀνεξάρτητα ἀπό τόν πληθυσμό της.

Μερικές πόλεις, ὅπως τά Μέθανα, τό Λουτράκι, ἡ Αἰδηψός, ἡ Πύλος κ.ἄ. ἔγιναν Δήμοι χωρίς νά ἔχουν πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ χωρίς νά εἶναι πρωτεύουσες Νομῶν. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ αναγνώριση ἔγινε γιά λόγους τουριστικούς, ἱστορικούς κλπ.

3. Τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καί ἡ ἐκλογή τους

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται ἀπό α) τό Κοινοτικό Συμβούλιο καί β) τόν Πρόεδρο.

Ἄ Ο Δήμος διοικεῖται ἀπό α) τό Δημοτικό Συμβούλιο, β) τή Δημαρχιακή Ἐπιτροπή, πού ἀποτελεῖται ἀπό τό Δήμαρχο, ὡς Πρόεδρο, καί δύο ἢ τέσσερα μέλη ἀνάλογα μέ τόν πληθυσμό τοῦ Δήμου καί τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καί γ) ἀπό τό Δήμαρχο.

Τό Κοινοτικό καί **τό Δημοτικό Συμβούλιο** εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια μέ γενικές εκλογές, πού λέγονται δημοτικές καί κοινοτικές εκλογές. Οί δημότες κάθε Κοινότητας ή Δήμου, οί όποιοι έχουν συμπληρώσει τό 21ο έτος τής ηλικίας τους, είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους, έχουν εκλογικό βιβλιάριο, καί δέν τούς έχουν αφαιρεθεί μέ δικαστική απόφαση τά πολιτικά τους δικαιώματα, εκλέγουν κατά τίς δημοτικές καί κοινοτικές εκλογές τούς Κοινοτικούς καί Δημοτικούς άρχοντες.

Δικαίωμα νά θέσουν ύποψηφιότητα γιά κοινοτικοί ή δημοτικοί Σύμβουλοι έχουν όλοι οί δημότες τής Κοινότητας ή του Δήμου, άν έχουν συμπληρώσει τό 25ο έτος τής ηλικίας τους, άν δέν τούς αφαιρέθηκαν τά πολιτικά δικαιώματα καί άν δέν είναι ύπάλληλοι. Γιά τήν εκθεση ύποψηφιότητας γίνονται άπαραίτητα συνδυασμοί.

Ό Πρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου καί ό Δήμαρχος εκλέγονται από τούς δημότες γιά τέσσερα χρόνια καί είναι εκείνοι πού ήταν άρχηγοί στους συνδυασμούς πού πλειοψήφισαν στίς εκλογές.

Τήν τετραετία, γιά τήν όποία εκλέγονται τά Κοινοτικά καί Δημοτικά Συμβούλια, τή λέμε **ανάλογα κοινοτική ή δημοτική περίοδο**. Η κοινοτική καί δημοτική περίοδος άρχίζει τήν 1η Ίανουαρίου καί λήγει στίς 31 Δεκεμβρίου μετά από τέσσερα χρόνια.

Οί κοινοτικές καί δημοτικές εκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, τήν πρώτη Κυριακή μετά τίς 10 Ώκτωβρίου. Μόνο άν μεσολάβησει άλλο γεγονός είναι δυνατό νά αναβληθοϋν. Αυτό έγινε στίς προτελευταίες κοινοτικές καί δημοτικές εκλογές, οί όποίες, αντί νά γίνουν τόν Ώκτώβριο του 1963, έγιναν τόν Ίούλιο του 1964, επειδή μεσολάβησαν οί βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1963 καί του Φεβρουαρίου του 1964, καί στίς τελευταίες, οί όποίες εξαιτίας τής δικτατορίας (1967 - 1974) έγιναν στίς 30 Μαρτίου 1975.

Η ανάληψη τών καθηκόντων από τά εκλεγμένα Συμβούλια λέγεται εγκατάσταση τών Δημοτικών καί Κοινοτικών Άρχων. Η εγκατάστασή τους, όταν οί εκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται τήν 1η Ίανουαρίου, όποτε καί άρχίζει ή κοινοτική καί δημοτική περίοδος.

Ο ΝΟΜΟΣ

Έννοια και διοικητική οργάνωση του Νομού

Η χώρα μας, με βάση τη διαμόρφωση του εδάφους της, χωρίζεται σε μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα, π.χ. την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα είναι χωρισμένο σε Νομούς, όπως π.χ. η Πελοπόννησος στους Νομούς Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ηλείας και Αχαΐας, και κάθε Νομός σε Έπαρχιες, όπως π.χ. ο Νομός Μεσσηνίας στις Έπαρχιες Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας.

Παλαιότερα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας, οι Νομοί και οι Έπαρχιες των Νομών, αποτελούσαν διοικητικές περιφέρειες και επικεφαλής τους ήταν οι Γενικοί Διοικητές στα γεωγραφικά διαμερίσματα, οι Νομάρχες στους Νομούς και οι Έπαρχοι στις Έπαρχιες. Σήμερα έχουν καταργηθεί οι Γενικοί Διοικητές και οι Έπαρχοι και υπάρχει μόνο ο θεσμός των Νομαρχών ως διοικητικών οργάνων των Νομών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω **Νομός** είναι διοικητική περιφέρεια του Κράτους μας, η οποία έχει ορισμένη έκταση και διοικείται από τό Νομάρχη. Η έκταση, η πρωτεύουσα και τό όνομα κάθε Νομού έχουν οριστεί με νόμο. Σήμερα οι Νομοί της χώρας μας είναι 51. Ο Νομός Αττικής, πού έχει πολύ μεγάλο πληθυσμό, έχει χωριστεί σε 4 Διαμερίσματα (Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Αττικής και Δυτικής Αττικής).

Επικεφαλής κάθε Νομού βρίσκεται ο Νομάρχης, στά δέ Νομαρχιακά Διαμερίσματα ο Αναπληρωτής Νομάρχης. Ο Νομάρχης είναι ανώτερος από όλους τούς πολιτικούς υπαλλήλους του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στό Νομό και έχει τή διοίκησή του. Σάν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει νά περιοδεύει στις Κοινότητες και τούς Δήμους του Νομού του και νά μελετά από κοντά και με ένδιαφέρον τά προβλήματα και τίς ανάγκες τούς.

Ἡ ἀνάθεση τόσου μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τό ἔργο τοῦ Νομάρχου, πρέπει νά γίνεται σέ πρόσωπα πού συγκεντρώνουν πολλές ἱκανότητες. Γ' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο, γιά νά διοριστεῖ κανεῖς Νομάρχης, πρέπει :

α) νά ἔχει ἀνάλογη πρός τίς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νά ἔχει πτυχίο Ἀνώτατης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τίς Σχολές Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων καί γ) νά εἶναι ὑγιής. Ἀκόμη ὁ Νομάρχης πρέπει νά ἔχει ἦθος, δημόσια καί ἐθνική δράση, ἡγετικά προσόντα, διοικητικές ἱκανότητες κ.λπ. Ὁ διορισμός τοῦ Νομάρχου γίνεται ἀπό τόν πίνακα πού συντάσσει κάθε δυό χρόνια τό Συμβούλιο Ἐπιλογῆς Νομαρχῶν μέ Προεδρικό Διάταγμα καί μετά ἀπό πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν. Ὁ Νομάρχης δέν εἶναι μόνιμος ὑπάλληλος, ἀλλά μετακλητός.

Γιά τήν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καί τήν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σέ κάθε Νομό λειτουργοῦν διάφορες διοικητικές ὑπηρεσίες, ὅπως εἶναι οἱ ἐκπαιδευτικές, γεωργικές, οικονομικές, δημοσίων ἔργων, ἀπασχολήσεως κ.λπ. Ἔτσι οἱ πολῖτες δέ χρειάζεται νά πηγαίνουν γιά τή διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεών τους στά Ὑπουργεῖα πού ἐδρεύουν στήν Πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ἀφοῦ μποροῦν νά ἐξυπηρετηθοῦν στό Νομό τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές και δημόσιες επιχειρήσεις

Ἡ παραγωγή καί ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν, τῶν μέσων δηλαδή πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπό ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων), ὅποτε κάνουμε λόγο γιά ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἀπό τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἑνός τόπου πού ἔχουν τό ἴδιο ἐπάγγελμα, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπό τό Δημόσιο, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά δημόσιες ἐπιχειρήσεις. Σκοπός σέ κάθε ἰδιωτική ἐπιχείρηση εἶναι τό κέρδος, σέ κάθε συνεταιριστική ἢ ἐξυπηρέτηση τῶν συνεταίρων καί σέ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρέτηση τοῦ συνόλου. Γιά κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδή χρήματα, τὰ ὅποια διαθέτουν στίς ἰδιωτικές οἱ ἰδιῶτες, στίς συνεταιριστικές οἱ συνεταῖροι καί στίς δημόσιες τό Δημόσιο.

Κυριότερες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ βιομηχανικές, ἐμπορικές, γεωργικές, τεχνικές, ἀσφαλιστικές καί ἄλλες.

Ὅταν οἱ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις γίνονται ἀπό πολλά ἄτομα μαζί, λέγονται **ἐταιρίες** καί διακρίνονται σέ **ὁμόρρυθμες, ἑτερόρρυθμες, ἀνώνυμες, περιορισμένης εὐθύνης καί ἀφανεῖς**. Τό εἶδος τῆς ἐταιρίας δηλώνουν τὰ γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. καί Ε.Π.Ε., πού βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν ἐπωνυμία μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Οἱ ἐταιρίες εἶναι νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Ἐξάλλου κυριότερες συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ πιστωτικοί, παραγωγικοί, προμηθευτικοί, καταναλωτικοί καί οἰκοδομικοί συναϊτερισμοί.

Τέλος κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις εἶναι:

α) Οἱ κοινοτικές καί δημοτικές ἐπιχειρήσεις πού ἰδρύνονται ἀπό

τίς Κοινότητες ή τούς Δήμους καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους στους κατοίκους τους. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι οί έπιχειρήσεις φωτισμού μέ άέριο, συγκοινωνιών, ύδρευσεως κλπ.

β) Οί κυρίως δημόσιες έπιχειρήσεις πού ίδρύονται από τό Κράτος καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους σ' όλους τους πολίτες. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι ή Δημόσια Έπιχείρηση Έλεκτρισμού (ΔΕΗ), ό Έργανισμός Σιδηροδρόμων Έλλάδος (ΟΣΕ), τά μονοπώλια κ.ά.

Στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε καί όρισμένους όργανισμούς, οί όποιοι έγιναν μέ τή φροντίδα του Κράτους καί έχουν σάν έργο τή συγκέντρωση καί διάθεση στό έσωτερικό ή στίς άγορές του έξωτερικού όρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι όργανισμοί είναι π.χ. ό Αύτόνομος Σταφιδικός Έργανισμός (ΑΣΟ) για τή σταφίδα, ή Κεντρική Έπηρεσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) για τό σιτάρι καί τό μπαμπάκι, ή Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Έλλάδος (ΣΕΚΕ) για τόν καπνό κλπ.

Άκόμη στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε καί τόν Έλληνικό Έργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ό όποιος έχει σκοπό τήν τουριστική άξιοποίηση τής χώρας μας, τόν Έργανισμό Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (ΟΤΕ), ό όποιος έχει σκοπό τήν έκμετάλλευση των τηλεπικοινωνιών, καί τούς λοιπούς όργανισμούς πού ιδρύθηκαν από τό Κράτος ή επιβλέπονται από τό Κράτος.

2. Δημοσία ύγεινή καί κοινωνικές ασφαλίσεις

Τό πιό πολύτιμο καί περιζήτητο άγαθό στον άνθρωπο είναι ή ύγεια, από τήν όποία έξαρτάται πολύ ή δύναμη καί ή πρόοδος του Κράτους. Γι' αυτό ή φροντίδα για τήν ύγεια των άνθρώπων είναι μεγάλη τόσο από τούς ιδιώτες, όσο καί από τό Κράτος. Έτσι για τήν προστασία τής ύγείας των πολιτών ύπάρχουν τά ιδιωτικά ιατρεία καί οί ιδιωτικές κλινικές, όπου μπορεί νά καταφεύγει ό άσθενής για τή θεραπεία του, ενώ παράλληλα μέ τήν ιδιωτική πρωτοβουλία εκδηλώνεται άμέριστη καί ή φροντίδα του Κράτους. Τή φροντίδα του Κράτους τή λέμε δημόσια ύγεινή καί τίς ύπηρεσίες του ύπηρεσίες δημοσίας ύγεινης. Η λειτουργία των ύπηρεσιών τής δημοσίας ύγεινης είναι άπαραίτητη, διότι ή ύγεια είναι κάτι πού δέν ένδιαφέρει μόνο τό άτομο, αλλά καί τό σύνολο καί διότι δέν έχουν όλοι τήν οικονομία

μική δυνατότητα νά προστατεύσουν τήν υγεία τους μέ δικά τους έξοδα.

Άπαραίτητο επίσης είναι νά λειτουργοῦν καί οί κοινωνικές ἀσφαλίσεις. Λέγοντας **κοινωνικές ἀσφαλίσεις** ἐννοοῦμε τά μέτρα πού λαμβάνονται γιά τήν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατά τό χρόνο πού δέ θά μπορεῖ νά ἐργάζεται καί νά ἐξασφαλίζει τά ἀπαραίτητα γιά τή ζωή του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειά κλπ.).

Στή χώρα μας ὑπάρχουν καί συνεχῶς ἀναπτύσσονται καί οί ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς καί οί κοινωνικές ἀσφαλίσεις.

α) Οί ὑπηρεσίες **δημοσίας ὑγιεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἑξῆς:

1) Παρακολουθοῦν τήν ὑγειονομική κατάσταση τῶν πολιτῶν μέ τά ὑγειονομικά κέντρα καί τούς ὑγειονομικούς σταθμούς.

2) Παίρνουν προληπτικά μέτρα γιά τήν υγεία τῶν πολιτῶν μέ τούς ἐμβολιασμούς, τούς ψεκασμούς (ραντίσματα) γιά τήν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τίς ἀπολυμάνσεις καί τήν ἐξέταση τῶν πωλουμένων τροφίμων ἀπό τούς ἀστυατρούς.

3) Παρέχουν νοσοκομειακή, ἰατρική καί φαρμακευτική περίθαλψη στούς ἄπορους ἀσθενεῖς μέ τά δημόσια νοσοκομεία καί ἰατρεία.

4) Παρέχουν τίς πρῶτες βοήθειες μέ τό Σταθμό Πρώτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) καί τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ἰατροφαρμακευτική καί νοσοκομειακή περίθαλψη στούς δημοσίους ὑπαλλήλους καί τούς ὑπαλλήλους τῶν ἄλλων δημοσίων ἰδρυμάτων.

Ἐπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς στή χώρα μας εἶναι τά Ἐγειονομικά Κέντρα, οί Ἐγειονομικοί Σταθμοί, τά Κοινοτικά Ἰατρεία, τά Γενικά Κρατικά Νοσοκομεία καί τά Εἰδικά Νοσοκομεία, πού ὑπάρχουν σέ ὅλες τίς μεγάλες πόλεις καί ὑπάγονται στό Ἐπουργεῖο Κοινωνικῶν Ἐπηρεσιῶν.

β) Οί **Κοινωνικές ἀσφαλίσεις** στή χώρα μας εἶναι διάφορες γιά τίς διάφορες τάξεις τῶν ἐργαζομένων. Γιά τήν ἀσφάλιση τῶν δημοσίων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων μεριμνᾷ τό Κράτος, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τό Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἀγροτῶν ὁ Ὀργανισμός

Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἐπαγγελματιῶν καί βιοτεχνῶν τό Ταμεῖο Ἐπαγγελματιῶν καί Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος (ΤΕΒΕ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ἄ. τό Ταμεῖο Συντάξεως Νομικῶν, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν κληρικῶν καί ἱεροψαλτῶν τό Ταμεῖο Ἀσφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ τάξεις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἀσφαλισμένες σέ κάποιον ἀσφαλιστικό ὄργανισμό. Ἔτσι ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοί ὄργανισμοί (Ταμεῖα) καί γιά τοὺς ὑπαλλήλους τῶν νομικῶν προσώπων (π.χ. κοινοτικούς καί δημοτικούς ὑπαλλήλους), γιά τοὺς ὑπαλλήλους τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν (π.χ. ὑπαλλήλους ΟΤΕ), γιά τοὺς ἐπιχειρηματίες (π.χ. ἐμπόρους, ἐργολάβους, αὐτοκινητιστές κλπ.) καί γιά τοὺς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες (π.χ. γιατροὺς, δικηγόρους, ἡθοποιούς κλπ.).

Ἡ ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων στὸν ὄργανισμό πού ἀσφαλίζει τήν τάξη τους δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Γιά τήν ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλιση φροντίζει τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἐπεμβαίνει καί ὑποχρεώνει τοὺς ἐργαζόμενους νά ἀσφαλιστοῦν καί τοὺς ἐργοδότες νά τοὺς ἀσφαλίσουν. Ἐπίσης τὸ Κράτος ἐλέγχει τοὺς ἀσφαλιστικούς ὄργανισμούς γιά τὴν καλὴ λειτουργία τους.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοί ὄργανισμοί ἔχουν σάν ἀποστολὴ νά προστατεύουν:

1) Τὴ **ζωή** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀνάπηρους, στὴ χήρα καί στὰ ὄρφανά ἐκείνων πού πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ὑγεία** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερική ἰατρική, νοσοκομειακὴ καί φαρμακευτικὴ περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στὶς ἀσφαλισμένες γυναῖκες, παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καί ἐξασφαλίζοντας ἄδεια ἐγκυμοσύνης καί τοκετοῦ.

3. Ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις καί συνδικαλισμός

Τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος τὴν κερδίζει μὲ τὴν ἐργασία του, πού λέγεται καί ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα δημιουργοῦνται στὸν ἄνθρωπο ὀρισμένα προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει ν' ἀντιμετωπίσει καί τὰ ὁποῖα εἶναι κοινὰ σ' ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγ-

γελμα. Είναι φυσικό ή αντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πού δημιουργοῦνται στά διάφορα ἐπαγγέλματα νά εἶναι ἀποτελεσματικότερη ὅταν ἀναλαμβάνεται ἀπό τό σύνολο τῶν ἐργαζομένων σέ κάθε ἐπάγγελμα, παρά ὅταν ἐπιχειρεῖται ἀπό τόν καθένα χωριστά. Γιά ν' ἀναλάβει ὁμοῦς ἕνα σύνολο μέ τό ἴδιο ἐπάγγελμα τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων του, πρέπει νά ἔχει ἐνωμένα τά μέλη του. Τήν ἔνωση αὐτή τήν ἐπιτρέπει τό Σύνταγμα, τό ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά κάνουν σωματεῖα καί ἐνώσεις γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Αὐτό γίνεται κατά ἐπαγγέλματα καί ἔτσι ἔχουμε τίς διάφορες ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις. Τίς ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις στή χώρα μας τίς διακρίνουμε σέ **σωματεῖα, ἐπιμελητήρια καί συνεταιρισμούς.**

Γιά νά γίνει ἕνα σωματεῖο ἀπαιτοῦνται οἱ ἐξῆς προϋποθέσεις:

α) Νά τό ἀποφασίσουν τό λιγότερο 20 ἄτομα τῆς ἴδιας ἐπαγγελματικῆς τάξεως.

β) Νά γίνει καταστατικό τοῦ σωματείου, τό ὁποῖο νά ὀρίζει τό ὄνομα, τήν ἔδρα, τό σκοπό, τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐγγραφή καί διαγραφή τῶν μελῶν του, τόν τρόπο τῆς διοικήσεως, τούς πόρους του καί τήν τύχη τῆς περιουσίας του μετά τή διάλυσή του.

γ) Νά ὑποβληθεῖ αἴτηση στό Πρωτοδικεῖο τῆς περιφέρειας πού πρόκειται νά ἰδρυθεῖ τό σωματεῖο. Τό Πρωτοδικεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις αὐτές, νά τό ἀναγνωρίσει.

Ἐο σκοπός κάθε ἐπαγγελματικοῦ σωματείου δέν εἶναι τό κέρδος, ἀλλά ἡ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του.

Ἡ ὀργάνωση τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων σέ σωματεῖα καί συνεταιρισμούς γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους λέγεται **συνδικαλισμός** καί οἱ ἀγῶνες τους συνδικαλιστικοί ἀγῶνες. Ἐο συνδικαλισμός εἶναι ἀρκετά ἀνεπτυγμένος στίς πολιτισμένες χώρες καί προστατεύει ἀποτελεσματικά τά συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ὅταν μάλιστα δέ δίνει πολιτικό χρῶμα στούς ἀγῶνες του. Σκοπός τοῦ συνδικαλισμοῦ δέν εἶναι ἡ ἀνάμιξη στήν πολιτική, ἀλλά ἡ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του. Γι' αὐτό πρέπει ν' ἀπέχει ἀπό πολιτικές ἐκδηλώσεις καί δραστηριότητες.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιό διοικητικό σύστημα λέμε συγκεντρωτικό καί ποιό ἀποκεντρωτικό;
2. Τί εἶναι τοπική αὐτοδιοίκηση;
3. Τί εἶναι τά Νομικά Πρόσωπα καί σέ τί διακρίνονται;
4. Τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο;
5. Τί προϋποθέσεις χρειάζονται γιά τήν ἀναγνώριση μιᾶς Κοινότητας ἢ ἑνός Δήμου;
6. Ποιά εἶναι τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου;
7. Τί εἶναι κοινοτική καί δημοτική περίοδος καί πόσο διαρκεῖ;
8. Τί εἶναι Νομός καί πόσοι εἶναι οἱ Νομοί τῆς Χώρας μας;
9. Ποιά εἶναι ἡ θέση τοῦ Νομάρχου στό Νομό;
10. Τί προσόντα πρέπει νά διαθέτει ὁ ὑποψήφιος Νομάρχης;
11. Ποιές μορφές παίρνουν οἱ διάφορες ἑταιρίες;
12. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις;
13. Πῶς ἐργάζονται οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς;
14. Τί προστατεύεται ἀπό τούς ἀσφαλιστικούς ὀργανισμούς τῶν ἐργαζομένων;
15. Ποιές προϋποθέσεις χρειάζονται γιά νά ἰδρυθεῖ ἕνα σωματεῖο;
16. Τί λέμε συνδικαλισμό;

Ἀσκήσεις

1. Κάνετε στό σπίτι σας μιᾶ ἐργασία γιά τήν Κοινότητα ἢ τό Δήμο σας παίρνοντας στοιχεῖα ἀπό τή Γεωγραφία καί τήν Ἱστορία.
2. Κάνετε τήν ἴδια ἐργασία γιά τό Νομό σας.
3. Σημειώστε ἀπό τίς ἀπογραφές πού ἔχουν γίνει τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια τίς μεταβολές στόν πληθυσμό τοῦ τόπου σας (Κοινότητας, Δήμου καί Νομοῦ) καί προσπαθεῖστε νά προσδιορίσετε τά αἷτια πού προκάλεσαν τήν αὐξηση, τή μείωση ἢ καί τή στασιμότητά του. (Αἷτια πού προκαλοῦν τίς μεταβολές στόν πληθυσμό ἑνός τόπου εἶναι ἡ φυσική αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ «Γεννήσεις-θάνατοι», ἡ ἀστυφιλία καί ἡ μετανάστευση).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές της ελευθερίας

α) Γενικά.

Ειπώθηκε στην εισαγωγή, ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος να ζει με τους συνανθρώπους του. Τό σύνολο των ανθρώπων που ζούν μαζί τό λέμε κοινωνία και τή ζωή τους μέσα στην κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στην κοινωνία και τήν **κοινωνική ζωή** ο άνθρωπος μπαίνει με δύο βασικά δικαιώματα: τό δικαίωμα να συντηρήσει τό σώμα του και τό δικαίωμα ν' αναπτύξει τό πνεύμα του.

Τά δύο αυτά δικαιώματα ανήκουν σ' όλους τους ανθρώπους και δημιουργούν στον καθένα μία απαίτηση και μία υποχρέωση: τήν απαίτηση να γίνουν σεβαστά τά δικά του δικαιώματα και τήν υποχρέωση να σεβαστεί ο ίδιος τά δικαιώματα των άλλων. Για να ίκανοποιηθεί όμως ή απαίτηση του ανθρώπου και να γίνουν σεβαστά τά δικαιώματά του, πρέπει να είναι **ελεύθερος**. Πρέπει δηλαδή να μπορεί ν' αναπτύσσει τή δραστηριότητά του χωρίς να εμποδίζεται από κανένα. Πρέπει να μπορεί να εργάζεται και να διαθέτει τά προϊόντα τής εργασίας του ελεύθερα. Πρέπει να σκέπτεται ελεύθερα και να εκφράζει ή

σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια νά είναι ελεύθερος σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του.

Παράλληλα όμως ό άνθρωπος έχει τήν υποχρέωση νά σεβαστεί τά ίδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Καί εκείνοι πάλι πρέπει νά μήν περιορίζονται στή δραστηριότητά τους γιά τή συντήρηση τοῦ σώματος καί τήν ανάπτυξη τοῦ πνεύματός τους ἀπό κανένα, ἀλλά νά μποροῦν νά ἐργάζονται καί νά διαθέτουν τόν καρπό τῆς ἐργασίας τους ἐλεύθερα· νά σκέπτονται ἐλεύθερα καί νά ἐκφράζουν τή γνώμη τους χωρίς περιορισμό· νά εἶναι δηλαδή ἐλεύθεροι σ' όλες τους τίς ἐκδηλώσεις.

Γιά νά γίνουν κατορθωτά αὐτά πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά γνωρίζει ὅτι ἡ ἐλευθερία του φτάνει μέχρις ἐκεῖ πού τελειώνουν τά δικαιώματα τῶν ἄλλων ἢ καλύτερα ὅτι ἡ δράση του δέν πρέπει νά βλάπτει τούς συνανθρώπους του. Ἡ ἐλευθερία σ' αὐτή τή δράση τοῦ ἀνθρώπου, στή δράση δηλαδή πού δέ βλάπτει τούς ἄλλους, ἀποτελεῖ καί τήν ἀληθινή ἐλευθερία. Αὐτή ἡ ἀληθινή ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι χωρίς ἀξία ἡ ζωῆ, ὅταν δέν μπορεῖ κανείς νά τή ζήσει ἐλεύθερα.

Τήν ἀληθινή ἐλευθερία ἐξασφαλίζουν στόν ἄνθρωπο δυό παράγοντες· ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό **δίκαιο** καί ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ **ἠθική**. Ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό δίκαιο καθορίζει τά ὅρια τῆς ἐλευθερίας στή δράση τοῦ ἀνθρώπου καί τόν υποχρεώνει νά μήν τά ξεπερνᾶ, ἐνῶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική, ὅταν δέν ἔχει διαφθαρεῖ, κάνει τόν ἄνθρωπο νά σέβεται τόν ἑαυτό του καί τούς συνανθρώπους του χωρίς κανένα ἐξαναγκασμό.

Ὁ γραπτός ἀνθρώπινος νόμος ἢ τό δίκαιο, ὅπως καί ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική δέν ἐξασφάλισαν πάντοτε στό πέραςμα τῶν αἰῶνων τήν ἀληθινή ἐλευθερία στόν ἄνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀνθρώπινος νόμος ἦταν δημιούργημα τοῦ μονάρχῃ ἢ τῶν ὀλίγων, πού εἶχαν στά χέρα τους τήν ἐξουσία, ἐνδιαφερόταν νά στηρίξει τήν ἐξουσία ἐκείνων καί ὄχι νά δώσει ἐλευθερία στό λαό. Ἀντίθετα, ὁ μονάρχῃς ἢ οἱ ὀλίγοι περιορίζαν τό λαό, γιά νά διατηροῦν τήν ἐξουσία τους. Μόνο ὅταν ὁ λαός πῆρε στά χέρια του τήν ἐξουσία καί ἔγραψε ὁ ἴδιος τούς νόμους γιά τή διοίκησή του ἐξασφαλίστηκε στόν ἄνθρωπο μέ τή νομοθεσία ἡ ἀληθινή ἐλευθερία.

Οί νόμοι, πού τοῦ ἐξασφάλισαν τήν ἐλευθερία, ὀνομάστηκαν **δημοκρατικοί θεσμοί**.

Ἐξάλλου στίς περιπτώσεις πού ὁ ἄγραφος ἠθικός νόμος ἢ ἡ ἠθική σκεπάστηκε ἀπό τόν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμό δέν μπόρεσε νά σεβαστεῖ τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ν' ἀναγνωρίσει τήν ἐλευθερία του. Ἔτσι ἐγινε στή μοναρχία καί στήν ὀλιγαρχία συνεργός στόν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καί στή δημοκρατία ἐμπόδιο στή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο, ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμός, μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νά σεβαστεῖ τόν ἑαυτό του πρῶτα καί ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Τότε τά ἦθη του ἐγιναν στήν πραγματικότητα δημοκρατικά ἦθη.

Μετά ἀπό αὐτά γίνεται φανερό ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη ἢ μόνο τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς δέν μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν τήν ἀληθινή ἐλευθερία στόν ἄνθρωπο. Χρειάζεται ἡ συνύπαρξη καί τῶν δύο. Διαφορετικά οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη κατανοῦν νεκρό γράμμα καί τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς παραμένουν μόνο καλή θέληση.

Εἶναι ὁμως ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια τό γεγονός ὅτι οἱ δημοκρατικοί θεσμοί ἐξευγενίζουν τήν ψυχή καί ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχή, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς. Γι' αὐτό ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοί θεσμοί ὑπάρχουν καί δημοκρατικά ἦθη καί ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικά ἦθη καθιερώνονται καί δημοκρατικοί θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοί θεσμοί μαζί μέ τά δημοκρατικά ἦθη θέτουν τίς γενικές ἀρχές τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων στόν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία, ὁ σεβασμός τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν πατρίδα καί τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στή μόρφωση, πού καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοί θεσμοί καί τά δημοκρατικά ἦθη καί πού ἐξετάζονται παρακάτω, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά οἱ γενικές ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τά δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη.

Πρώτη καί βασική ἀρχή τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου

είναι ή αναγνώριση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στον πολίτη. Στην οργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ή Κράτος), πού ζει ό άνθρωπος, έχει σαν μέλος της όρισμένα δικαιώματα και όρισμένες υποχρεώσεις. **Δικαιώματα** είναι όλα όσα του ανήκουν, σύμφωνα με τό γραπτό και τό άγραφο δίκαιο, και **υποχρεώσεις** όσα πρέπει νά κάνει για την κοινωνία πού ζει, σύμφωνα πάλι με τό γραπτό και άγραφο δίκαιο.

Τά δικαιώματα πού αναγνωρίζονται στον άνθρωπο από τό γραπτό δίκαιο μπορεί εύκολα νά τά απολαύσει, διότι τό δίκαιο του δίνει τή δύναμη νά τά υποστηρίξει. Τά δικαιώματα όμως πού του αναγνωρίζονται από τον άγραφο νόμο, για νά τ' απολαύσει, πρέπει νά τά σεβαστούν οί συνάνθρωποί του. Τό ίδιο συμβαίνει και με τίς υποχρεώσεις. Όσες υποχρεώσεις του επιβάλλει τό γραπτό δίκαιο τίς εκτελεί είτε θέλει, είτε δέ θέλει, διότι εξαναγκάζεται από τό νόμο. Όσες όμως του επιβάλλει ό άγραφος ήθικός νόμος τίς εκτελεί χωρίς έξωτερικό εξαναγκασμό, αλλά υπακούοντας ελεύθερα στη φωνή τής ήθικης του συνειδήσεως.

Τό σύνολο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, πού αναγνωρίζονται από τό γραπτό δίκαιο και από τον άγραφο ήθικό νόμο, μπορούμε νά χωρίσουμε σε πέντε κατηγορίες, τίς εξής:

1) Τά **άστικά δικαιώματα**. Άστικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού έχει σαν ιδιώτης και είναι: α) τά **ένοχικά**, πού έχουν σχέση με τίς συναλλαγές, β) τά **έμπράγματα**, πού έχουν σχέση με την κινητή και άκίνητη περιουσία, γ) τά **οικογενειακά**, πού έχουν σχέση με την οικογένεια και δ) τά **κληρονομικά**, πού έχουν σχέση με την τύχη τής περιουσίας μετά τό θάνατο του ανθρώπου. Τό δίκαιο πού προστατεύει τά άστικά δικαιώματα του πολίτη λέγεται **Άστικό Δίκαιο**.

2) Τά **πολιτικά δικαιώματα**. Πολιτικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού του επιτρέπουν νά παίρνει μέρος στην άσκηση τής κρατικής εξουσίας και είναι τό δικαίωμα νά εκλέγει ελεύθερα με την ψήφο του τά όργανα του Κράτους, τό δικαίωμα νά εκλέγεται ό ίδιος, τό δικαίωμα νά διορίζεται υπάλληλος στις δημόσιες υπηρεσίες και τό δικαίωμα νά γίνεται ένορκος και νά παίρνει μέρος στην άπονομή τής δικαιοσύνης. Τά πολιτικά δικαιώματα αναγνωρίζονται στον άνθρωπο και προστατεύονται από τό Σύνταγμα και τους άλλους νόμους

του Κράτους. Γιά τήν άσκηση τών πολιτικῶν δικαιωμάτων χρειάζονται όρισμένες προϋποθέσεις (ήλικία, γνώσεις κλπ.), επειδή ένδιαφέρουν τό σύνολο τών πολιτῶν. Γιά νά μπορεί π.χ. ένας νά ψηφίσει στή χώρα μας, πρέπει νά έχει συμπληρώσει τό 21ο έτος τής ήλικίας του κλπ.

3) Τά **άτομικά δικαιώματα**. Άτομικά δικαιώματα ή καί **άτομικές έλευθερίες**, όπως άλλιῶς λέγονται, λέμε τά δικαιώματα πού έχει ό άνθρωπος σάν έλεύθερη προσωπικότητα καί εΐναι άκριβῶς τό δικαίωμα τής προσωπικής έλευθερίας, τό δικαίωμα τής πνευματικής έλευθερίας καί τό δικαίωμα τής οικονομικής έλευθερίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα νά εΐναι έλεύθερος, νά μήν παραβιάζεται ή κατοικία του, νά σκέπτεται καί νά εκφράζει τή σκέψη του έλευθερα, ν' ακολουθεΐ όποια θρησκεία θέλει, νά κάνει όποια εργασία θέλει καί νά διαθέτει τό εισόδημά του όπου καί όπως θέλει. Τά άτομικά δικαιώματα άναγνωρίζονται καί προστατεύονται επίσης από τό Σύνταγμα.

4) Τά **κοινωνικά δικαιώματα**. Κοινωνικά δικαιώματα λέμε εκείνα πού έχει ό άνθρωπος σάν μέλος τής ανθρώπινης κοινωνίας καί εΐναι όσα αναφέρονται στή ζωή, στήν υγεία, στήν εργασία καί στήν ασφάλειά του. Ή εξασφάλιση τών γηραιῶν μέ τή σύνταξη, ή προστασία τής άναπηρίας, ή ίκανοποιητική άμοιβή τής εργασίας κλπ. εΐναι μερικά από τά κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Τά δικαιώματα αυτά άναγνωρίζονται καί προστατεύονται σήμερα στά έλευθερα Κράτη μέ νόμους.

5) Τά **ήθικά δικαιώματα**. Ήθικά δικαιώματα λέμε εκείνα πού άναγνωρίζονται από τόν άγραφο ήθικό νόμο καί προστατεύονται από τή θέληση του ανθρώπου. Ή εργάτης π.χ. έχει δικαίωμα νά μήν εργαστει τήν ήμέρα του θανάτου του πατέρα του. Τό δικαίωμα αυτό δέν τό προστατεύει ό νόμος, αλλά ή ήθική, ή όποία ύποχρεώνει τόν εργοδότη νά δώσει άδεια στόν εργάτη.

Έκτός από δικαιώματα ό πολίτης έχει καί **ύποχρεώσεις**. Εϊδικότερα έχει τόσες ύποχρεώσεις, όσα εΐναι καί τά δικαιώματά του. Άπέναντι σέ κάθε δικαίωμά του θρίσκεται καί μία ύποχρέωση ή καλύτερα σέ κάθε δικαίωμά του αντιστοιχεί καί μία ύποχρέωση. "Ό,τι άποτελεΐ δικαίωμα του πολίτη εΐναι ύποχρέωση του συνανθρώπου του καί ό,τι άποτελεΐ δικαίωμα του συνανθρώπου του εΐναι ύποχρέωση δική του. ένῶ ταυτόχρονα όλοι οί πολίτες έχουν ύποχρέωση πρός

τήν Πολιτεία αντίστοιχες τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Γι' αὐτούς ἀκριβῶς τούς λόγους μποροῦν νά διακριθοῦν καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη σέ ἀστικές, ἀτομικές, κοινωνικές καί ἠθικές. Ἡ ὑποχρέωση π.χ. τοῦ ἀγοραστή νά πληρώσει γιά τό ψυγεῖο πού ἀγόρασε εἶναι ἀστική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά ψηφίσει εἶναι πολιτική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου νά σεβαστεῖ τίς θρησκευτικές πεποιθήσεις τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ἀτομική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά μή διαταράξει τήν ἡσυχία τοῦ συνανθρώπου του εἶναι κοινωνική ὑποχρέωση καί ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἐργοδότη νά δώσει ἄδεια στόν ἐργάτη κατά τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του εἶναι ἠθική ὑποχρέωση.

Ὁ στενός σύνδεσμος πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτη ἐπιβάλλει σ' αὐτόν νά μήν ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλά καί γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεών του. "Ἄλλωστε τότε μόνο ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ὅταν ὁ ἴδιος ἐκπληρώνει τίς ὑποχρεώσεις του στό ἀκέραιο καί τότε μόνο μιά κοινωνία προοδεύει, ὅταν οἱ πολῖτες της δέ γνωρίζουν μόνο τά δικαιώματά τους, ἀλλά καί τίς ὑποχρεώσεις τους.

γ) Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἡ **ἀξιοπρέπεια** λέμε τό σεβασμό τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καί **ἀξιοπρεπή** ὀνομάζουμε ἐκεῖνον πού σέβεται τήν προσωπικότητα τῆ δική του καί τήν προσωπικότητα τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀξιοπρέπεια δέν ἐπιβάλλεται στόν ἄνθρωπο ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλά εἶναι ἀπαίτηση τοῦ ἄγραφου ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἠθικῆς. Γι' αὐτό ἀκριβῶς, ἐπειδή δηλαδή δέν ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλ' ἀπό τόν ἠθικό νόμο, κανένας ἄλλος δέν ἐξαναγκάζει τόν ἄνθρωπο νά εἶναι ἀξιοπρεπής παρά μόνο ὁ ἑαυτός του. Ἐπομένως ἡ ἀξιοπρέπεια δέν εἶναι παράγγελμα τοῦ νόμου, ἀλλά **ἀρετή**.

Ἡ ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἀρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ἐξασφαλίζει τήν ἰσότητα μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἐφόσον ὁ ἀξιοπρεπής ἄνθρωπος δέ θέλει νά ὑψώσει τόν ἑαυτό του πάνω ἀπό τούς ἄλλους εἰς θάρος τους καί δέν ἀνέχεται νά τόν ὑποτιμοῦν καί νά τόν θεωροῦν κατώτερο οἱ ἄλλοι. Ἀκόμη ἡ

ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς ξέρει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ποιά δικαιώματα καὶ ποιές ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ποιά εἶναι τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνο στὸ νὰ ξέρει τὰ δικαιώματα καὶ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ φροντίζει καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεων του καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἀξιοπρέπεια γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα πού μειώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κατεβάζουν στὸ ἐπίπεδο τοῦ ζώου.

Παρακολουθώντας τὸν ἀξιοπρεπὴ στίς διαφορῆς ἐκδηλώσεις του τὸν βλέπουμε πράγματι νὰ **σέβεται τὸν ἑαυτό του** καὶ τοὺς συνανθρώπους του καὶ ν' ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἁρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τὸν ἑαυτό του δὲν εἶναι ποτέ δουλοπρεπής. Γιὰ καθετὶ πού ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει, δέ χρησιμοποιεῖ τὴν κολακεία καὶ τὰ πλάγια μέσα, ἀλλὰ στηρίζεται στὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλά ὅτι, ὅποιος γίνεται σκουλήκι καὶ σέρνεται γιὰ νὰ κερδίσει κάτι, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ παραπονιέται, ὅταν τὸν καταπατοῦν. Γι' αὐτὸ ποτέ δέ γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἄκομη σεβόμενος τὸν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπὴς λατρεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ κατώτερο καὶ ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ δὲν ὑποκρίνεται ποτέ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορὰ του. Ἔτσι κάνει τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ὑπολογίζουν καὶ νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ αὐτοπροστατεῖται ἀπὸ ἐλαττώματα καὶ πάθη πού ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτὸ δέ θὰ τὸν βροῦμε ποτέ μεθυσμένο, δέ θὰ τὸν συναντήσουμε ποτέ ὀργισμένο, δέ θὰ τὸν δοῦμε ποτέ ἐκδικητικὸ καὶ γενικὰ δέ θὰ τὸν δοῦμε ποτέ νὰ ἔχει χάσει τὸν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος τοὺς ἄλλους** ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει

νά τον κολακεύουν και νά γίνονται δουλοπρεπεῖς. Δέν επιχειρεῖ νά προσβάλει τά δικαιώματά τους και δέν ξεχνά τις ὑποχρεώσεις του. Δέ χαιρέται γιά τήν ἀδυναμία τους και δέν τήν ἐκμεταλλεύεται. Λυπάται γιά τά ἐλαττώματα και τά πάθη τους και ἀγωνίζεται νά τούς διορθώσει.

Γενικά ὁ σεβασμός τοῦ ἑαυτοῦ του και ὁ σεβασμός τῶν ἄλλων κάνουν τόν ἀξιοπρεπή νά διώχνει ἀπό κοντά του καθετί πού ἐξευτελίζει τήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετί πού φονεύει τήν ἀγάπη πρὸς τήν ἐργασία και καθετί πού σβήνει τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης και τοῦ καθήκοντος στόν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τόν ἀξιοπρεπή νά θέλει νά ζεῖ μέ τις δικές του δυνάμεις και νά στηρίζεται πάντα στήν ἀξία του. Κάνει τέλος τόν ἀξιοπρεπή νά ζεῖ ἐλεύθερος μέσα στήν κοινωνία. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιά ἀπό τις γενικές και πιό βασικές ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι ὁμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἐκεῖνη πού σημαίνει τήν ἀναγκαστική συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στό γραπτό δίκαιο ἢ καλύτερα στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλά ἡ δικαιοσύνη πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στό γραπτό δίκαιο και στόν ἄγραφο ἠθικό νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος πού συμμορφώνεται μόνο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, γιά ν' ἀποφύγει τήν τιμωρία, δέ συμμορφώνεται, γιατί ἀπό μόνος του νοιώθει τήν ἀνάγκη νά συμμορφωθεῖ σ' αὐτούς, ἀλλά γιατί φοβάται τήν τιμωρία. Αὐτός ὁμως δέν μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ δίκαιος, ἀλλά μόνο **νομοταγής**.

Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος πού νοιώθει ἀβίαστα τήν ἀνάγκη νά συμμορφωθεῖ τόσο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο, και στούς ἄγραφους ἠθικούς νόμους και τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος, ἐνῶ, ὅ,τι κάνει, τό κάνει χάρη τοῦ δικαίου.

Γιά τήν ἐπικράτηση τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύνης δηλαδή πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση στούς γραπτούς νόμους τῆς Πολιτείας και στούς ἄγραφους ἠθικούς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά ἐκτελεῖ μέ ἀκρίβεια τά καθήκοντά του, ν' ἀπαιτεῖ

τήν ίκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καί νά προστατεύει τό δίκαιο κατά τοῦ ἀδίκου. Μόνο ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ἢ μόνο ἡ ἀπαίτηση τῶν δικαιωμάτων του ἢ αὐτά τά δυό χωρίς τό ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου δέν μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν τή δικαιοσύνη.

Στόν ἀγώνα του γιά τήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά εἶναι οὔτε πολύ αὐστηρός οὔτε καί πολύ ἐπιεικής. Ἡ αὐστηρή δικαιοσύνη γίνεται πολλές φορές μεγάλη ἀδικία καί ἡ ἐπιείκεια στήν ἐφαρμογή τοῦ δικαίου γίνεται συχνά εὐκαιρία γιά καταχρήσεις. Ἡ ἀπαίτηση π.χ. τοῦ δανειστή πρὸς τόν ὀφειλέτη νά τοῦ ἐπιστρέψει τό δάνειο τή στιγμή πού ὁ ὀφειλέτης χρειάζεται τά χρήματα γιά τή θεραπεία του δέν εἶναι δικαιοσύνη, ἀλλά ἀδικία, ἀφοῦ ὁ δανειστής ἀδιαφορεῖ γιά τή ζωή τοῦ ὀφειλέτη του καί ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν εἰσπραξη τῶν χρημάτων του. Ἐπίσης ἡ ἐπανειλημμένη ἐπιείκεια στό συκοφάντη δέν ἀποτελεῖ δικαιοσύνη, ἀλλά εὐκαιρία νά συνεχίσει τίς συκοφαντίες του. Ἡ δικαιοσύνη ἐπομένως γιά τήν ἐπικράτησή της δέ θέλει οὔτε ἀδιάκριτη αὐστηρότητα, οὔτε ἀδιάκριτη ἐπιείκεια. Θέλει ἀκριβῶς κατά τήν ἐφαρμογή της νά ἐξετάζονται οἱ εἰδικές συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, θέλει μέ ἄλλα λόγια νά εἶναι διακριτική δικαιοσύνη.

Ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης στήν κοινωνική ζωή ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι μόνο ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος πειθαρχεῖ στίς ἐπιταγές τοῦ δικαίου καί συμβάλλει στήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, πού τόν κάνει νά χαιρεταί τά δικαιώματά του καί νά ἐκτελεῖ τίς ὑποχρεώσεις του χωρίς φόβο.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη.

Γιά τή συντήρηση καί τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθεῖ ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλο ἢ καλύτερα εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν της. Ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ὑποχρέωση γιά κάθε μέλος της. Τήν ὑποχρέωση αὐτή τή λέμε **ἀλληλεγγύη**.

Ἡ ἀλληλεγγύη σάν ὑποχρέωση τοῦ καθενός γιά μιὰ ἀρμονική συνεργασία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους μέ σκοπό τή συντήρηση καί

τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας εἶναι βιοτική καί ἠθική ἀνάγκη. Τῇ βιοτική ἀνάγκη τῇ δημιουργεῖ ἡ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων μιᾶς κοινωνίας καί τήν ἠθική ἀνάγκη ἡ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συν-ἀνθρώπό του.

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ ἄνθρωπος στήν κοινωνία ὅπου ζεῖ δέ μπορεί μόνος του νά ἐξασφαλίσει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιά νά συντηρήσει τὸ σῶμα του καί ν' ἀναπτύξει τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καί τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συνανθρώπων του, ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στόν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θά ἦταν δύσκολο νά συντηρηθεῖ ὁ ἄνθρωπος στή ζωὴ καί θά ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νά ἐξασφαλίσει μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιά νά ζήσει. Δέ θά μπορούσε νά εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι καί ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καί τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιά τὴ συντήρησή του.

Δέν εἶναι ὅμως μόνο ἡ βιοτική ἀνάγκη πού ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στά μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τῇ ζητᾷ καί μιᾶ ἠθική ἀνάγκη καί συγκεκριμένα τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας πού ὑπάρχει σέ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στίς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατὰ μέρος τὸν ἐγωϊσμό τους καί βλέπουν τοὺς ἄλλους σάν τὸν ἑαυτό τους. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος δέ βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σάν ἐχθρό, πού πρέπει νά ἐξοντώσει, ἀλλὰ σάν ἕνα δεύτερο ἑαυτό του, πού χαίρεται νά τὸν ἐξυπηρετεῖ. "Ἐτσι προσφέρει μέ εὐχαρίστηση ὅ,τι θέλει νά τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι.

"Ἐτσι μέ τὴ συμπάθεια ἡ ἀλληλεγγύη, πού βασικά εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾷ τὸ τέλειο νόημά της καί γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους, ἀφοῦ ἐπιτρέπει στόν ἄνθρωπο νά ἀπολαύσει τὰ ὑλικά καί πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες του καί τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση μέ τοὺς συνανθρώπους του.

ς) Ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας.

Τὴν ἐποχὴ πού ὑπῆρχε ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐλεύθερους καί σέ δούλους, ὑπῆρχε καί διάκριση στὴν ἐργασία. Ἄλλη ἦταν ἡ ἐργασία πού ἔπρεπε νά κάνουν οἱ δούλοι καί ἄλλη ἡ ἐργασία πού ταίριαζε στοὺς ἐλεύθερους. Ἀκόμη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἐργασία τῶν δούλων ἦταν ἀνάξια σεβασμοῦ, ἐνῶ ἡ ἐργασία τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἦταν σεβαστὴ. Ἡ ἐποχὴ ὁμως ἐκείνη πέρασε καί σήμερον οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἐλεύθεροι καί ἴσοι μεταξύ τους καί ἔχουν τὸ δικαίωμα νά κάνουν ὅποια ἐργασία θέλουν ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὰ προσόντα τους. Ἄλλοι ἐργάζονται πνευματικά καί ἄλλοι χειρωνακτικά. Ἄλλοι κάνουν ἐπιχειρήσεις δικές τους καί ἄλλοι ἐργάζονται στίς ἐπιχειρήσεις τῶν ἄλλων.

Ὅποιαδήποτε ὁμως ἐργασία καί ἂν ἐκλέξει ὁ ἀνθρώπος εἶναι σήμερον σεβαστὴ διότι δέν κρίνεται ἀπὸ τὸ εἶδος της, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ σημασία πού ἔχει γιὰ τὸν ἴδιο πρῶτα καί γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο ἔπειτα. Ἀφοῦ σκοπὸς κάθε ἐργασίας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς στὸν ἐργαζόμενο καί τὸ κοινωνικὸ σύνολο γενικότερα, σωστὸ εἶναι, ὅταν πραγματοποιεῖται ὁ σκοπὸς αὐτός, κάθε ἐργασία νά εἶναι σεβαστὴ καί νά μὴ γίνεται διάκριση. Ὅπως π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ μηχανικοῦ ἐξυπηρετεῖ καί τὸν ἴδιο καί τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἔτσι καί ἡ ἐργασία τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἔμπορου κλπ. ἐξυπηρετεῖ καί τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καί προσφέρει τίς ὑπηρεσίες της στὸ σύνολο.

Πόσο σεβαστὴ εἶναι ἡ ἐργασία σ' ὅλες της τίς μορφές γίνεται φανερό μὲ μιὰ ἀπλὴ ματιὰ στὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ καταμερισμὸς πού ὑπάρχει στὴν ἐργασία κάνει τὸν ἕνα ἀπαραίτητο στὸν ἄλλο. Καθένας ἔχει μιὰ ὀρισμένη ἐργασία πού τὰ προϊόντα της εἶναι ἀπαραίτητα στοὺς ἄλλους. Ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητῆ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τοῦ ἀγρότη, τοῦ ἐργάτη κλπ., ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὸν καθηγητὴ εἶναι ἡ ἐργασία ἐκείνων, διότι τοῦ ἐξασφαλίζει τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ του ἀγαθὰ. Ὅσο ἀπαραίτητη πάλι εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ δικηγόρου γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ὑποθέσεων τῶν ἄλλων, ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἄλλων γιὰ τὸ δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργεῖται λοιπὸν μιὰ ἀλυσίδα μὲ τίς διάφορες μορφές τῆς ἐργασίας, στὴν ὁποία ἀλυσίδα κάθε κρίκος ἀντιστοιχεῖ σέ μιὰ μορφή

ἐργασίας. Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε εργασία έχει ξεχωριστή δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Επομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε εργασία κι αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, γιατί κι αυτός προσφέρει ανάλογα με τις δυνάμεις του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την εργασία του, ότι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει το είδος της εργασίας, αλλά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται και τη σημασία που έχει ή εργασία για τον εργαζόμενο και για το σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρει ότι ή εργασία σέ οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή αποφυγή της εργασίας, διότι έτσι στερεί τον έαυτό του ο άνθρωπος από τά αγαθά της ζωής και γίνεται παράσιτο της κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για την εργασία είναι μία ακόμη αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου που εξασφαλίζει τό σεβασμό της προσωπικότητας του και την ισότητά του προς τούς άλλους.

ζ) Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογένεια και την κοινωνική ζωή.

Οί δεσμοί του ανθρώπου μέ την οικογένεια και την κοινωνία, στην οποία ζει, είναι μεγάλοι. Μέ την οικογένεια τον συνδέει κυρίως τό ίδιο αίμα, ενώ μέ την κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί της ίδιας καταγωγής, των ίδιων ήθων και εθίμων, των ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τά μέλη της κοινωνίας δεν είναι ασύνδετα μεταξύ τους, αλλά συνδέονται κάτω από την ανάγκη της συμβίωσης και κάτω από τούς ίδιους νόμους.

Η ζωή του ανθρώπου μέσα στην οικογένεια και μέσα στην κοινωνία δημιουργεί σ' αυτόν όρισμένες υποχρεώσεις, που δεν επιβάλλονται από γραπτό νόμο, αλλά τίς υπαγορεύει ο άγραφος ήθικός νόμος. Γι' αυτό δεν είναι άπλές υποχρεώσεις, αλλά **καθήκοντα**.

α) Καθήκοντα προς την οικογένεια.

Διακρίνουμε τά καθήκοντα προς την οικογένεια από τά καθήκοντα προς την κοινωνία, διότι τά καθήκοντα του ανθρώπου προς

τήν οικογένεια είναι περισσότερα και ιερότερα. Τό ίδιο αίμα πού τρέχει στις φλέβες όλων τών μελών μιᾶς οικογένειας δημιουργεῖ σ' αὐτά περισσότερες ὑποχρεώσεις καί κάνει ιερότερα τὰ μεταξύ τους καθήκοντα. Τά καθήκοντα πρὸς τήν οικογένεια χωρίζονται σέ **γενικά** καί **εἰδικά**.

Γενικά λέμε ἐκεῖνα πού ἔχουν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς οικογένειας καί εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμός τῆς οικογενειακῆς ζωῆς.** Τό σεβασμό πρὸς τήν οικογενειακή ζωή ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος μέ τήν προστασία τῆς ζωῆς τῶν μελών τῆς οικογένειάς του ἀπό τοὺς ἐξωτερικούς κινδύνους καί τοὺς κινδύνους πού μποροῦν νά προκαλέσουν οἱ ἐνέργειες ἢ οἱ παραλείψεις του. "Ἐχει καθήκον νά φθάνει πάντα μέχρι τήν αὐτοθυσία γιά τήν προστασία της.

2) **Ὁ σεβασμός τῆς οικογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οικογένεια ἔχει τή δική της τιμή ἢ καλύτερα τό δικό της καλό ὄνομα, τό ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητο γιά τή διατήρησή της στή ζωή καί τήν πρόοδό της. Τήν τιμή ἢ τό καλό ὄνομα τῆς οικογένειάς του ἔχει καθήκον κάθε μέλος της νά τό προστατεύει. Ἡ προστασία τῆς οικογενειακῆς τιμῆς κατορθώνεται μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν μελών της ἀπό τὰ ἐλαττώματα καί τὰ πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.) πού τή στιγματίζουν καί μέ τήν ἀντιμετώπιση ἐκείνων πού θέλουν μέ τίς συκοφαντίες καί τίς ὑβρεῖς τους νά τήν προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καί ἱερό εἶναι τό καθήκον τοῦ σεβασμοῦ τῆς οικογενειακῆς τιμῆς τό δείχνει καί ἡ ἐκφραστικότερη λαϊκή παροιμία, πού λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νά σοῦ βγεῖ τό μάτι παρά τ' ὄνομα».

3) **Ὁ σεβασμός τῆς οικογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οικογενειακή περιουσία ἀποτελεῖ τή βάση τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τῶν μελών τῆς οικογένειας. Γι' αὐτό κάθε μέλος της πρέπει νά τή σέβεται καί ν' ἀποφεύγει τή σπατάλη. Ἀκόμη πρέπει νά φροντίζει γιά τήν αὔξησή της μέ τήν ἐργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθήκον κάθε μέλους τῆς οικογένειας εἶναι καί ἡ ἐργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα μέ τίς ἱκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νά ἐργάζεται καί νά μὴ ζεῖ παρασιτικά μέσα στήν οικογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τήν οικογενειακή ζωή λέμε

ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας ἀνάλογα μέ τή θέση του σ' αὐτή. Ἄλλα δηλαδή εἶναι τά καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τά παιδιά τους καί ἄλλα τά καθήκοντα πού ἔχουν τά παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ **γονεῖς** ἔχουν καθήκον νά ἐξασφαλίζουν τήν τροφή στά παιδιά τους, νά φροντίζουν γιά τήν ὑγείας τους καί νά ἐνδιαφέρονται γιά τή μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν ὑγιεῖς καί χρήσιμους πολίτες στήν κοινωνία.

Τά **παιδιά** ἔχουν καθήκον νά σέβονται καί νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καί νά φροντίζουν γι' αὐτούς, ὅταν στά γηρατειά τους δέ θά εἶναι σέ θέση νά ἐργαστοῦν. Κατά τήν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ οἰκογένεια γίνεται σχολεῖο, στό ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τά παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στή ζωὴ τῆς κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καί νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοή στοὺς νόμους καί ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τήν κοινωνική ζωή.

Παράλληλα μέ τά καθήκοντά του πρὸς τήν οἰκογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καί πρὸς τήν κοινωνία, τά ὁποῖα μποροῦμε καί πάλι νά διακρίνουμε σέ **γενικά** καί **εἰδικά**.

Γενικά εἶναι ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα μέ τή θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τά κυριότερα ἀπ' αὐτά εἶναι τά ἐξῆς:

1) **Ὁ σεβασμός καί ἡ προστασία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δέν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά θέτει σέ κίνδυνο τή ζωὴ τῶν συνανθρώπων του ἢ ν' ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στήν ὁμαλή ἐξέλιξή της. Οὔτε ἀκόμη ἔχει δικαίωμα νά μένει ἀδιάφορος μπροστά στοὺς κινδύνους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀντίθετα, ἔχει ὑποχρέωση καί καθήκον νά σέβεται τή ζωὴ τῶν ἄλλων καί νά τήν προστατεύει. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πρέπει πάντοτε νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά μὴ θίγεται μέ τίς ἐνέργειές του τό δικαίωμα τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων καί νά προστατεύει τοὺς ἄλλους ἀπό κάθε κίνδυνο.

2) **Ὁ σεβασμός τῆς κοινωνικῆς τιμῆς.** Κάθε κοινωνία ἔχει τό δικό της καλό ὄνομα ἢ τή δική της τιμῆ, τήν ὁποία δημιουργεῖ ἢ καλή συμπεριφορά τῶν μελῶν της. Τό καλό αὐτό ὄνομα ἢ τήν τιμῆ της

κοινωνίας πρέπει καθένας να σέβεται και να προστατεύει, διότι δεν έχει δικαίωμα να την προσβάλλει ή να μένει αδιάφορος, όταν κινδυνεύει. Η κοινωνική τιμή είναι και προσωπική τιμή των μελών της και γι' αυτό πρέπει τα μέλη της να τη σέβονται και να την προστατεύουν με το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια δύναμη που ενδιαφέρονται και προστατεύουν τη δική τους τιμή. Καθήκον επομένως κάθε ανθρώπου απέναντι στην κοινωνία είναι να μην αφήνει τον εαυτό του να κυριεύεται από τα ελαττώματα και τα πάθη που είναι στίγμα και πληγή της κοινωνίας (μέθη, ασωτία κλπ.), και να μην υποθάλπει τα ίδια ελαττώματα και πάθη των άλλων.

3) **Η εργασία.** Η ζωή κάθε ανθρώπου δεν εξαρτάται μόνο από την εργασία τη δική του, αλλά και από την εργασία των άλλων, όπως και η ζωή των άλλων εξαρτάται από την εργασία τη δική του. Διότι ποιά αξία θα μπορούσαν να έχουν τα χρήματα που εξοικονομεί με την εργασία του ο άνθρωπος, αν δεν υπήρχαν τα αγαθά που δίνει ή εργασία των άλλων και που μπορεί να τ' αγοράζει για να ζει. Ασφαλώς δε θα είχαν καμμία αξία. Αξία έχουν εφόσον υπάρχουν τα αγαθά, στην παραγωγή των οποίων ο καθένας παίζει το ρόλο του ανάλογα με τα προσόντα του. Για να παίζει όμως ο καθένας το ρόλο του στην παραγωγή των αγαθών, πρέπει να εργάζεται και να θεωρεί την εργασία του ιερό καθήκον. Διότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα να στερήσει την κοινωνία από τις υπηρεσίες του, ούτε επιτρέπεται να ζει παρασιτικά σ' αυτή.

Ειδικά καθήκοντα προς την κοινωνική ζωή λέμε εκείνα που έχει ο καθένας ανάλογα με τη θέση που κατέχει στην κοινωνία. Η θέση του καθενός στην κοινωνία του δημιουργεί παράλληλα με τα γενικά και ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα με τη θέση τους ειδικά καθήκοντα οι άρχοντες, οι επιστήμονες, οι υπάλληλοι, οι εργοδότες, οι εργάτες κλπ.

Η εκτέλεση των καθηκόντων του ανθρώπου προς την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή αποτελεί προϋπόθεση της ζωής και της προόδου του ανθρώπου, διότι ο άνθρωπος ζει και προοδεύει μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Η οικογένεια είναι το κύτταρο της κοινωνίας και η κοινωνία ο στίβος μέσα στον οποίο αγωνίζεται ο άνθρωπος για να ζήσει. Όταν η οικογένεια είναι υγιής, και η κοι-

ωνία είναι υγιής. "Όταν η οικογένεια πάσχει, και η κοινωνία πάσχει. 'Αλλ' όταν η οικογένεια και η κοινωνία πάσχουν, δεν μπορεί νά ζήσει και νά προοδεύσει ο άνθρωπος, διότι δεν είναι ελεύθερος. 'Ελεύθερος είναι μόνο, όταν η οικογένεια και η κοινωνία είναι υγιείς. 'Υγιείς όμως η οικογένεια και η κοινωνία είναι τότε μόνο, όταν ο καθένας εκτελεί χωρίς διάκριση τά καθήκοντά του σ' αυτές.

η) 'Ο σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας.

Περιουσία ή ιδιοκτησία λέμε καθετί πού αποκτά κανείς νόμιμα και πού μπορεί νά τό διαθέσει όπως θέλει. "Όταν η περιουσία ανήκει στους ιδιώτες, λέγεται **ιδιωτική περιουσία**, ενώ, όταν ανήκει στό σύνολο, λέγεται **δημόσια περιουσία**.

'Η απόκτηση περιουσίας από τούς ιδιώτες και τό δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι η περιουσία συνδέεται στενά μέ τήν ελευθερία του ανθρώπου τόσο ως άτομου όσο και μέ τή μορφή της οργανωμένης κοινωνίας. 'Ακόμα η απόκτηση περιουσίας από τούς ιδιώτες και τό δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι αποτελεί τήν απαραίτητη προϋπόθεση για τή συντήρηση της ζωής και τήν πνευματική πρόοδο του ανθρώπου. Τέλος αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα η περιουσία στους ιδιώτες και στό δημόσιο, διότι ο άνθρωπος σάν άτομο και σάν σύνολο ένωσε ανέκαθεν στενό δεσμό μέ τά προϊόντα της εργασίας του. Πραγματικά, ο άνθρωπος ήταν δεμένος πάντοτε μέ τή γή του, μέ τήν κατοικία του, μέ τά κτήματά του, μέ τά πνευματικά του δημιουργήματα και μέ καθετί πού δημιούργησε μέ τόν ιδρώτα του ή πού δημιούργησε ο ιδρώτας των προγόνων του.

Σέ κάθε δικαίωμα όμως του ανθρώπου αντιστοιχεί και μία υποχρέωσή του. 'Ετσι και στό δικαίωμα της περιουσίας του ατόμου και του οργανωμένου συνόλου αντιστοιχεί η υποχρέωση του σεβασμού αυτού του δικαιώματος, του σεβασμού δηλαδή της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας. "Όπως ο άνθρωπος έχει δικαίωμα ν' αποκτήσει περιουσία, νά τή διατηρήσει και νά τή διαθέσει όπως θέλει, έτσι έχει και υποχρέωση νά σεβαστεί τό ίδιο δικαίωμα στους άλλους και στό Δημόσιο.

'Ο σεβασμός πρὸς τήν ιδιωτική και δημόσια περιουσία εκδηλώνεται μέ τήν άποφυγή κάθε ένέργειας πού περιορίζει τόν ιδιοκτήτη και

δέν του ἐπιτρέπει νά διαθέσει τήν περιουσία του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἐκδηλώνεται μέ τήν ἀποφυγή κάθε ἐνέργειας πού ἀπειλεῖ τήν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τήν ἀπόκτησή της.

Ἰδιαίτερη προσοχή χρειάζεται γιά τό σεβασμό τῆς δημόσιας περιουσίας. Αὐτό, ὄχι γιατί ἡ ἰδιωτική περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλά γιατί, ἐνῶ ἡ ἰδιωτική περιουσία προστατεύεται ἀπό τοὺς ἰδιώτες, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημόσια περιουσία ἔχει ἰδιοκτιήτη της τό Κράτος, τό ὁποῖο δέν εἶναι φυσικό πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), γιά νά βρίσκεται κοντά στήν περιουσία του καί νά ἐμπνέει μέ τήν παρουσία του τό σεβασμό της.

Τό Κράτος ἔχει στήν ἰδιοκτησία του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στά ὁποῖα ἡ παρουσία του δέν εἶναι πάντοτε αἰσθητή. Ἡ ἔλλειψη τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στήν περιουσία του δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικός ὁ σεβασμός της. Γι' αὐτό πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσέβεια σ' αὐτή. Ἄν ὅμως ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δέν εἶναι αἰσθητή στήν περιουσία του, εἶναι αἰσθητή σ' αὐτή ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τό Κράτος· εἶναι δηλαδή αἰσθητή ἡ παρουσία ἐκείνου πού ἐκδηλώνει τήν ἀσέβειά του. Διότι ἡ δημόσια περιουσία ἀνήκει στό σύνολο τῶν πολιτῶν καί καθένας πού ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στή δική του περιουσία πρῶτα καί ἔπειτα στήν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀσέβεια τοῦ πολίτη πρὸς τή δημόσια περιουσία εἶναι ἀφιλοπατρία, εἶναι ἀσυνειδησία, εἶναι παραγνώριση τῶν δικῶν του συμφερόντων.

Τό σεβασμό, πού πρέπει νά ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος στήν κρατική περιουσία, πρέπει νά ἐκδηλώνει καί στήν περιουσία τῆς Κοινότητας, τοῦ Δήμου καί τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν πού ἐξυπηρετοῦν δημόσιους σκοπούς, διότι καί αὐτῶν ἡ περιουσία εἶναι δημόσια περιουσία.

θ) Τά καθήκοντα πρὸς τήν Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τό Κράτος στό ὁποῖο γεννιέται καί κατοικεῖ ἢ στό ὁποῖο κατοικεῖ μόνιμα χωρίς νά ἔχει καί γεννηθεῖ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος. Σάν πολίτης τῆς Πατρίδας του ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ὅλα τά δικαιώματα πού τοῦ δίνουν οἱ νόμοι της. Παράλληλα ὅμως μέ τά δι-

καιώματα έχει προς την Πατρίδα του και ορισμένες υποχρεώσεις, οι οποίες δεν αποτελούν απαίτηση μόνο των γραπτών νόμων, αλλά και του άγραφου νόμου της συνειδήσεως. Γι' αυτό και τις υποχρεώσεις αυτές του ανθρώπου προς την Πατρίδα τις λέμε καλύτερα καθήκοντα προς αυτή.

Τά κυριότερα καθήκοντα του πολίτη προς την Πατρίδα του είναι τά εξής:

1) **Ἡ φιλοπατρία.** Φιλοπατρία είναι ἡ ἀγάπη πού ὀφείλεται ἀπό τόν καθένα στή δική του Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη στήν Πατρίδα εἶναι τό πρῶτο καί βασικό καθήκον κάθε πολίτη της, διότι ἀποτελεῖ ἀσπίδα στούς κινδύνους της καί τό φυλακτό στήν ἄρμονική ζωῆ τῶν πολιτῶν της. Πραγματικά, ἡ φιλοπατρία κάνει τόν πολίτη κάθε Κράτους νά θυσιάζει καί τή ζωῆ του ἀκόμα γιά τήν Πατρίδα του, ἐνῶ ταυτόχρονα διώχνει τή διχόνοια, τό ἀτομικό συμφέρον καί τόν ἐγωϊσμό ἀπό τούς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τήν ἄρμονική τους ζωῆ. Ἀντίθετα, ὅταν λείπει ἡ ἀγάπη πρὸς τήν Πατρίδα, τότε κινδυνεύει νά χάσει τήν ἀκεραιότητά της καί νά διαλυθεῖ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Μέ τήν φιλοπατρία συνδέεται στενά ἡ **ἐθνική φιλοτιμία**. Λέγοντας ἐθνική φιλοτιμία, ἐννοοῦμε τήν περηφάνεια πού πρέπει νά νοιώθει κανεῖς γιά τήν καταγωγή του. Ἡ ἐθνική φιλοτιμία σάν καθήκον πρὸς τήν Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στά Κράτη ἐκεῖνα πού οἱ πολίτες τους ἔχουν τήν ἴδια καταγωγή, τήν ἴδια γλώσσα, τά ἴδια ἦθη καί ἔθιμα, τίς ἴδιες παραδόσεις καί τήν ἴδια θρησκεία. Σ' αὐτά τά Κράτη οἱ πολίτες νοιώθουν ὅτι ὁ μεταξύ τους σύνδεσμος στηρίζεται σέ αἰωνία καί ἀμετακίνητα θεμέλια καί ὄχι μόνο στήν κρατική ἐξουσία, γι' αὐτό καί νοιώθουν μεγάλη ἐθνική περηφάνεια.

Ἡ ἐθνική φιλοτιμία εἶναι ἀπαραίτητο καθήκον, γιατί κρατᾶ ἐνωμένους τούς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τήν ἐνότητα τοῦ Κράτους καί τή διατήρηση τῆς φυλῆς. Ἀντίθετα, ἡ ἔλλειψή της δημιουργεῖ μεγάλο κίνδυνο γιά τό Κράτος καί γιά τή φυλή γενικότερα. Ὄταν λείπει ἡ ἐθνική φιλοτιμία, παίρνει τή θέση της ἡ ξενομανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προσβολή τῆς Πατρίδας. Διότι τό νά διδάσκεται βέβαια κανεῖς ἀπό τόν ξένο πολιτισμό εἶναι ἀρετή, ἐνῶ τό νά μιμεῖται τούς τρόπους τῆς ζωῆς, τά ἑλαττώματα καί τά πάθη τῶν ξένων, αὐτό εἶναι

πιθηκισμός ή και προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολή για την Πατρίδα είναι ο πιθηκισμός αυτός τό διαπιστώνει κανείς αν παρακολουθήσει εκείνους που φτάνουν εξαιτίας της ξενομανίας στο σημείο να περιφρονούν τη γλώσσα της Πατρίδας τους και να κρύβουν την καταγωγή τους και τον έθνισμό τους.

Όσο ο άτομικός εγωισμός είναι ελάττωμα, τόσο τό έθνικό φιλότιμο είναι άρετή. Έμείς οί Έλληνες ανήκουμε στην πιο δοξασμένη φυλή και πρέπει να έχουμε έντονο τό έθνικό μας φιλότιμο.

2) **Η προσήλωση στη γη της Πατρίδας.** Καθήκον κάθε πολίτη είναι και ή προσήλωση στη γη της Πατρίδας του. Προσήλωση στη γη της Πατρίδας δέ σημαίνει ότι δέν πρέπει να βγαίνει κανείς έξω από τά σύνορα του τόπου που γεννήθηκε, αλλά σημαίνει ότι όπουδήποτε και να βρίσκεται δέν πρέπει να ξεχνά τή γη της Πατρίδας του. Η σκέψη του πρέπει να βρίσκεται πάντα κοντά στην Πατρίδα του, για να μήν αποξενώνεται απ' αυτή. Τό καθήκον αυτό περισσότερο από κάθε άλλο έχουμε έμεις οί Έλληνες, διότι τό χώμα της Πατρίδας μας είναι ποτισμένο με τό αίμα της φυλής μας.

3) **Ο σεβασμός των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως.** Τά αρχαία μνημεία και οί ιστορικές παραδόσεις συνδέουν τό παρελθόν με τό παρόν και δίνουν τή δύναμη και τό θάρρος για τή μελλοντική έπιτυχία κάθε λαού. Ο σεβασμός τους είναι καθήκον κάθε ανθρώπου, διότι άποτελεί έκδήλωση ευγνωμοσύνης στους προγόνους του που τά δημιούργησαν. Σέ μās τους Έλληνες, που έχουμε Πατρίδα με μεγάλη καλλιτεχνική και ιστορική παράδοση, τό καθήκον αυτό είναι ιερό, διότι έτσι έκδηλώνεται ή ευγνωμοσύνη μας στους προγόνους μας για τή συμβολή τους στην πρόοδο του πολιτισμού και για τους άγώνες τους υπέρ της ελευθερίας. Ακόμη τό καθήκον αυτό του σεβασμού των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως είναι σέ μās άπαραίτητο, διότι μόνο έτσι προστατεύονται τά μνημεία εκείνα που προκαλούν τήν τουριστική κίνηση στον τόπο μας, κίνηση που ενισχύει τήν οικονομία μας.

4) **Η ύποταγή στους νόμους.** Οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων χωρίς νόμους που ρυθμίζουν τή ζωή της δέν ύπάρχει. Οί νόμοι είναι τό πιο άπαραίτητο στοιχείο για τήν ύπαρξη του Κράτους. Δέ φτάνει

ὅμως μόνο ἡ γραπτή διατύπωση τῶν νόμων σ' ἓνα Κράτος, ἀλλά εἶναι ἀπαραίτητη καί ἡ ἐφαρμογή τους. Ἡ ἐφαρμογή τῶν νόμων δέν πρέπει νά στηρίζεται στή βία καί τό φόβο τῶν πολιτῶν, ἀλλά μόνο στή θέλησή τους. Δέν προοδεύει τό Κράτος πού οἱ πολίτες φοβοῦνται τούς νόμους, ἀλλά τό Κράτος πού οἱ πολίτες σέβονται τούς νόμους καί ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἐφαρμογή τους. Γιά νά ἐνδιαφέρονται ὅμως οἱ πολίτες γιά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων, πρέπει νά νοιώθουν σάν καθήκον τήν ὑποταγή τους σ' αὐτούς.

5) **Ἡ φορολογική ὑποχρέωση.** Σέ κάθε ἐλεύθερο Κράτος, πού ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γῆ εἶναι μοιρασμένη στούς πολίτες καί οἱ πολίτες ἐργάζονται γιά τή δική τους ὠφέλεια, ἡ φορολογική ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν εἶναι ὁ μόνος τρόπος μέ τόν ὁποῖο τό Κράτος συγκεντρώνει τά χρήματα πού χρειάζονται γιά τή λειτουργία του. Τό Κράτος ἔχει πολλά ἐξόδα, διότι συντηρεῖ σχολεῖα, πληρώνει ὑπαλλήλους, διατηρεῖ στρατό, κάνει ἔργα κλπ. Γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων αὐτῶν μοναδικό ἔσοδο εἶναι οἱ φόροι πού πληρώνουν οἱ πολίτες του. Γι' αὐτό ἡ πληρωμή τῶν φόρων εἶναι μεγάλο καθήκον.

Τούς φόρους πού πληρώνουν οἱ πολίτες τούς διακρίνουμε σέ **ἄμεσους** καί **ἔμμεσους**. Ἄμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν γιά τό εἰσόδημά τους, γιά τήν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καί εἶναι ἀνάλογοι μέ τό εἰσόδημα τοῦ καθενός. Ἐμμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν οἱ πολίτες γιά τή χρησιμοποίηση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Οἱ φόροι πού ἐπιβάλλονται π.χ. στόν καπνό, στά θεάματα, στό χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοι φόροι. Ἐνῶ γιά τούς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογική ἰσότητα καί ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μέ τήν περιουσία του, στούς ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσότητα στή φορολογική ὑποχρέωση δέν εἶναι δυνατή. Καθένας πληρώνει ἀνάλογα μέ τή χρησιμοποίηση πού κάνει τῶν ἀγαθῶν πού φορολογοῦνται.

6) **Ἡ ὑποχρέωση μορφώσεως.** Ἡ ὑποχρέωση αὐτή στηρίζεται ἐκτός τῶν ἄλλων λόγων (ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος, προσφορά στήν κοινωνία κλπ.) καί στό γεγονός ὅτι στά ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στά χέρια τῶν πολιτῶν. Γιά νά μποροῦν οἱ πολίτες νά ἀσκοῦν μέ ἐπιτυχία τήν ἐξουσία, πρέπει νά εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτό ἀκρι-

ὡς ἡ μόρφωση εἶναι ἓνα ἀπό τά βασικά καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν Πατρίδα του.

7) **Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση.** Ἡ ἑδαφικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ στρατοῦ. Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ στρατοῦ καθένας πού μπορεῖ νὰ φέρει ὄπλα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετεῖ σ' αὐτόν. Ἡ στράτευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὄχι μόνο σέ καιρὸ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σέ καιρὸ εἰρήνης. Ἄν σέ καιρὸ πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καὶ ὑπερασπίζονται τὴν Πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, σέ καιρὸ εἰρήνης γυμνάζονται γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τίς ἐμφύλιες συγκρούσεις.

Στὴ χώρα μας μέχρι τὸ 1915 ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση δὲν ἦταν γενικὴ. Στὸ στρατό πήγαινε ὀρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καὶ ἡ ἐκλογή γινόταν μὲ κλῆρο καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι πού πήγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση εἶναι γενικὴ καὶ δὲ γίνεται καμμιά διάκριση.

8) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον σέ κάθε πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς χρήσιμος στὴν Πατρίδα του πρέπει νὰ ἐργάζεται, διότι μόνο μὲ τὴν ἐργασία ἐξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζεῖ, προσφέρει στὸ σύνολο τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶναι σέ θέση νὰ πληρώνει φόρους γιὰ τὴ λειτουργία τῆς σάν Κράτος.

1) **Τὸ δικαίωμα μορφώσεως.**

Σέ προηγούμενη παράγραφο εἴπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στὸν κόσμο μὲ δυὸ βασικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἀπαιτῆση νὰ διατηρήσει στὴ ζωὴ τὸ σῶμα του καὶ τὴν ἀπαιτῆση ν' ἀναπτύξει τὸ πνεῦμα του. Ἡ δευτέρη ἀπαιτῆση, ἡ ἀνάπτυξη δηλαδή τοῦ πνεύματος, ἱκανοποιεῖται μὲ τὴ μόρφωση, ἡ ὁποία εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου, διότι μὲ τὴ μόρφωση α) προάγεται ὁ πολιτισμὸς καὶ καλυτερεύει ἡ ζωὴ του, β) γίνεται ἱκανὸς ν' ἀναλάβει τὴ διοίκηση τοῦ Κράτους του

καί γ) ἀποκτᾶ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων του καί γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νά ἐξασφαλίζεται γιά ὅλους ἡ δημοκρατία.

Τῆ μόρφωση προσφέρουν στόν ἄνθρωπο ἡ οἰκογένεια, τό Κράτος, ἡ Ἐκκλησία καί ἡ κοινωμία στήν ὁποία ζεῖ. Καί οἱ τέσσερες αὐτοί παράγοντες ἔχουν ὑποχρέωση νά σεβαστοῦν τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά μορφωθεῖ καί νά τοῦ τό ἱκανοποιήσουν. Ἐχουν ὑποχρέωση νά τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλά καί καθετί καλό πού ἀπαιτεῖται γιά νά ὀλοκληρωθεῖ ἡ προσωπικότητά του, διότι ἡ μόρφωση δέν πρέπει νά εἶναι μόνο ποσοτική, ἀλλά καί ποιοτική.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει ὑποχρέωση νά δώσει στά παιδιά της ὀρθές κατευθύνσεις καί νά τά διαπαιδαγωγήσει ἔτσι, ὥστε νά τοὺς δημιουργήσει καλό χαρακτήρα καί νά δώσει στήν κοινωμία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει καί γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν της μέ τή φοίτησή τους στό σχολεῖο. Τό γεγονός ὅτι σ' ὅλα τά δημοκρατικά Κράτη ἡ ἐκπαίδευση μέχρις ἐνός σημείου εἶναι ὑποχρεωτική καί οἱ γονεῖς πού τή στεροῦν ἀπό τά παιδιά τους τιμωροῦνται, δέν ἀποτελεῖ περιορισμό τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων πρὸς τά παιδιά τους, διότι ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν ἐνδιαφέρει τό σύνολο καί ὄχι μόνο τοὺς γονεῖς. Ἐτσι τό δικαίωμα τῶν παιδιῶν νά μορφωθοῦν γίνεται ἀνώτερο ἀπό τό δικαίωμα τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων στά παιδιά τους καί ἐπομένως σεβαστό ἀπ' αὐτούς. Τέλος ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση καί γιά τήν ἠθική μόρφωση τῶν παιδιῶν της. Τήν ἠθική μόρφωση τήν ἐξασφαλίζει ἡ θρησκευτική ζωή, στήν ὁποία πρέπει νά συνηθίζον οἱ γονεῖς τά παιδιά τους.

Ἀλλά καί τό **Κράτος** ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει γιά τή μόρφωση τῶν αὐριανῶν πολιτῶν του. Ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους ἐκδηλώνεται μέ τή διατήρηση σχολείων καί τό διορισμό ἐκπαιδευτικῶν, μέ τήν ἀπαλλαγὴ τῶν γονέων ἀπό τά ἐξόδα στό στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς κυρίως ἐκπαίδευσεως καί μέ τήν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων. Στή χώρα μας ἡ ἐκπαίδευση εἶναι δωρεάν σ' ὅλες τῆς τῆς βαθμίδες. Ἀκόμη ἐνισχύονται καί οἱ ἄριστοι μέ τή χορήγηση ὑποτροφιῶν κυρίως στήν τελευταία βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσεως, τήν ἀνώτατη.

Καί ἡ **Ἐκκλησία** ἐξάλλου ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει γιά τή

μόρφωση του ανθρώπου. Ἡ φροντίδα ὁμως τῆς Ἐκκλησίας πρέπει ν' ἀποβλέπει κυρίως στήν ἠθική μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητη, διότι ἡ ἐπιστήμη πού χωρίζεται ἀπό τήν ἀρετή καταντᾶ πανουργία, καί ὄχι ἀληθινή μόρφωση. Τήν ἀρετή ἐξασφαλίζει στόν ἄνθρωπο ἡ ἠθική μόρφωση πού παρέχεται καί ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Τέλος γιά τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποχρέωση καί ἡ **κοινωνία**. Ὁ ἄνθρωπος δέ μορφώνεται μόνο μέσα στους κόλπους τῆς οἰκογένειας, τοῦ σχολείου καί τῆς Ἐκκλησίας. Μορφώνεται καί μέσα στήν κοινωνία μέ τόν τύπο (ἐφημερίδες, περιοδικά καί βιβλία), μέ τό ραδιόφωνο, μέ τά θεάματα καί γενικά μέ τή συμπεριφορά τῶν μελῶν της. Στήν ὑποχρέωσή της γιά τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἡ κοινωνία πρέπει νά εἶναι προσεκτική, ὥστε νά προσφέρει μόνο τά καλά της στοιχεῖα, διότι μόνο ἔτσι θά δημιουργήσει χρήσιμα μέλη.

Οἱ συντονισμένες ἐνέργειες ὄλων αὐτῶν τῶν παραγόντων ἱκανοποιοῦν τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά μορφωθεῖ, πού εἶναι μία βασική ἀρχή τῆς ἐλευθερίας του. Μόνο ὅπου ὑπάρχει μόρφωση ὑπάρχει καί ἀληθινή ἐλευθερία, ἐνῶ ἀντίθετα, ὅπου ὑπάρχει ἀγραμματοσύνη, ἡ ἐλευθερία εἶναι σχεδόν ἄγνωστη.

2. Οἱ μεγάλοι σταθμοί στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλές ἑκατοντάδες χρόνια γιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποκτήσει τήν ἐλευθερία του, πού εἶναι φυσικό δικαίωμά του. Στό διάστημα αὐτό ἔκανε σκληρούς ἀγῶνες στά διάφορα σημεῖα τῆς γῆς. Μέ τούς ἀγῶνες του κατόρθωσε νά κερδίσει σιγά σιγά ἔδαφος καί νά φτάσει στή σημερινή κατάσταση πού σ' ὄλα τά δημοκρατικά Κράτη ἔχει πλήρη ἐλευθερία. Οἱ ἀγῶνες του ἐκεῖνοι γιά τήν ἐλευθερία ἀποτελοῦν καί τούς σταθμούς στήν ἐξέλιξή τους. Οἱ κυριότεροι αὐτοί σταθμοί στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ κλασσική ἀρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσική ἀρχαιότητα, σχετικά μέ τήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐννοοῦμε τήν ἐποχή κυρίως τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχή τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ πρῶτος

σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη της ελευθερίας, διότι τότε για πρώτη φορά δόθηκαν στους Ἀθηναίους πολίτες δικαιώματα πού εξασφάλιζαν τήν ελευθερία τους. Δέ θά πρέπει βέβαια νά νομιστεῖ ὅτι στήν Ἀθήνα ὑπῆρχε ελευθερία μέ τή σημερινή της ἔννοια, διότι ἐκεῖ ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νά ὑπάρχει ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐλεύθερους καί δούλους καί διότι ελευθερία καί δικαιώματα εἶχαν μόνο οἱ ἐλεύθεροι πολίτες καί ὄχι οἱ δοῦλοι.

Τά κυριότερα δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦταν τά ἑξῆς:

1) **Ἡ ἰσονομία.** Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολίτες τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶχαν τό δικαίωμα τῆς ἰσονομίας. Ὅλοι ἦταν ἴσοι μπροστά στό νόμο. Ἔτσι δέν ὑπῆρχαν διακρίσεις μεταξύ τῶν πολιτῶν. Τίς διακρίσεις τίς δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀνισότητα τοῦ νόμου, ἐνῶ ἡ ἰσονομία δίνει τά ἴδια δικαιώματα καί ἀναγνωρίζει τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις στους πολίτες.

2) **Ἡ ἰσοτιμία.** Ἡ ἰσοτιμία εἶχε τήν ἔννοια τῆς ἰσότητος στήν πολιτική ζωή, ἡ ὁποία ἐξασφαλιζόταν μέ τήν ἀναγνώριση σ' ὅλους τούς ἐλεύθερους πολίτες τοῦ δικαιώματος νά ἐκλέγουν τούς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας τους καί νά ἐκλέγονται οἱ ἴδιοι ἄρχοντές της, τοῦ δικαιώματος νά παίρνουν θέση στή διοίκηση καί τοῦ δικαιώματος νά γίνονται δικαστές καί ν' ἀπονέμουν δικαιοσύνη. Ἔτσι ὑπῆρχε πλήρης πολιτική ελευθερία στους Ἀθηναίους πολίτες.

3) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἐκδήλωση τῆς ελευθερίας πού εἶχαν οἱ πολίτες στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία ἦταν καί ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Σ' ὅλους ἐπιτρεπόταν νά ὀμιλοῦν καί ὄλων ἡ γνώμη ἦταν σεβαστή. Ἔτσι δέν εἶχαν μόνο ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἀλλά καί ἰσοτιμία τοῦ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατά τή δικαστική ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία οἱ πολίτες εἶχαν τή δυνατότητα νά ὑποστηρίζουν τά συμφέροντά τους στό δικαστήριο. Ὅλοι οἱ πολίτες μπορούσαν νά καταφεύγουν στό δικαστήριο καί νά ὑποστηρίζουν μέ τήν ἴδια δυνατότητα τά συμφέροντά τους.

5) **Τό συνεταιριστικό δικαίωμα.** Μέ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στους ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολίτες νά συνεταιρίζονται γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ

συνεταιρισμού είναι μία από τις σπουδαιότερες αποδείξεις της ελευθερίας που είχαν οι Ἀθηναῖοι πολίτες.

Ἡ κατάσταση που επικρατοῦσε στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία καί που ἔδινε στους πολίτες ὀρισμένες ελευθερίες κάνει τήν κλασσική ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς ελευθερίας. Ἡ κατάσταση ἀκόμη ἐκεῖνη χάραξε τό δρόμο πρὸς τήν ελευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὕστερα ἀπό ἀρκετούς αἰῶνες νά ζητήσουν ἐπίμονα οἱ λαοί τῆς γῆς τήν ελευθερία τους. Μὲ τήν κατάλυση τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας οἱ ελευθερίες τοῦ ἀνθρώπου ἀρχισαν νά ὑποχωροῦν. Κατά τήν ἐποχή τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καί τοῦ μεσαίωνα ἐξαφανίστηκαν σχεδόν τελείως καί ἡ ἐξαφάνισή τους δημιούργησε ἀργότερα τήν ἀνάγκη τῆς πανηγυρικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ὁ νόμος τοῦ Κάρολου Β' τῆς Ἀγγλίας γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν (Habeas Corpus act, 1679).

Στήν Ἀγγλία ἔγιναν οἱ πρῶτες προσπάθειες γιά τήν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί γιά τή γραπτή κατοχύρωσή τους. Ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν ελευθεριῶν (Magna Charta), που παραχώρησε στόν ἀγγλικό λαό τό 1215 ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτῆμων, εἶναι τό πρῶτο ἐπίσημο κείμενο, τό ὁποῖο ἀναγνώρισε ὀρισμένα δικαιώματα στους Ἀγγλους ὑπηκόους, διότι ρύθμισε τίς σχέσεις μεταξύ τοῦ βασιλιά καί τῶν θαρῶνων, τοῦ κλήρου καί τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων.

Ἀργότερα οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά τοῦ παραχωρηθοῦν περισσότερα δικαιώματα. Ἐτσι γράφτηκαν πολλά κείμενα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ελευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Τό σπουδαιότερο ὅμως ὅλων εἶναι ὁ νόμος γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια (Habeas Corpus act), τόν ὁποῖο ὑπέγραψε τό 1679 ὁ βασιλιάς Κάρολος ὁ Β'. Ὁ νόμος αὐτός ἀποτελεῖ πραγματικά σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς ελευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀναγνωρίζει καί κατοχυρώνει τήν προσωπική ελευθερία τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων. Οἱ σπουδαιότερες διατάξεις του γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων ἦταν οἱ ἐξῆς:

1) Τούς προστάτευε ἀπό τήν παράνομη κράτηση, διότι ὑποχρέωνε τίς ἀρχές νά ὀδηγοῦν ἀμέσως τόν κρατούμενο στόν ἀνακριτή καί νά

τόν ἀπολύουν σέ περίπτωση πού ἦταν δυνατή ἡ ἀπόλυσή του μέ τήν καταβολή ἐγγυήσεως.

2) Τούς προστάτευε ἀκόμη ἀπό τήν ταλαιπωρία κατά τό χρονικό διάστημα πού μεσολαβοῦσε ἀπό τή σύλληψη μέχρι τή διεξαγωγή τῆς δίκης γιατί ὑποχρέωνε τίς ἀρχές νά ὀρίζουν τή δίκη μέσα σέ ὀρισμένη προθεσμία ἢ νά ἀπολύουν τόν κατηγορούμενο μέ τήν καταβολή ἐγγυήσεως.

3) Τούς προστάτευε τέλος ἀπό τίς αὐθαιρεσίες τῶν ἀρχῶν, διότι ἀπαγόρευε νά συλλαμβάνεται κανεὶς ξανά γιά τό ἴδιο ἀδίκημα ἢ νά μεταφέρεται ἀπό τή φυλακή τοῦ τόπου του σέ ἄλλη φυλακή καί τιμωροῦσε μέ ἀπόλυση ἢ πρόστιμο τούς ὑπαλλήλους πού δέν τηροῦσαν τίς διατάξεις του.

Σκοπός τοῦ νόμου αὐτοῦ δέν ἦταν νά διακηρυχθεῖ ἐπίσημα ἡ προσωπική ἐλευθερία τῶν Ἑγγλων ὑπηκόων, ἀλλά νά περιοριστεῖ κάπως ἡ βασιλική ἐξουσία. Οἱ διατάξεις του ὁμως ἐξασφάλιζαν τήν προσωπική ἐλευθερία τῶν Ἑγγλων ὑπηκόων καί γι' αὐτό εἶναι ἕνας ἀπό τούς σημαντικούς σταθμούς στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

γ) **Ἡ ἀμερικανική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου (1776).**

Στίς ἀποικίες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι πρῶτες διακήρυσαν ἐπίσημα πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα, πού πρέπει νά σέβονται καί νά μὴν περιορίζουν οἱ ἄρχοντες τῆς Πολιτείας. Ἡ ἀμερικανική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἦταν συνέπεια τῆς διακηρύξεως τῆς πολιτικῆς καί κυρίως τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τους ἀπό τήν Ἑγγλία, ἡ ὁποία τούς εἶχε δώσει αὐτοδιοίκηση ὑπὸ τήν κυριαρχία της καί τίς ὑποχρέωνε νά στέλνουν σ' αὐτήν τίς πρῶτες ὕλες καί νά παίρνουν μόνο ἀπ' αὐτή τὰ βιομηχανικά προϊόντα. Ἡ οἰκονομική λοιπὸν πίεση τῆς Ἑγγλίας ἀνάγκασε τίς ἀποικίες νά διακηρύξουν τήν ἀνεξαρτησία τους τό 1776 καί ταυτόχρονα νά διακηρύξουν καί τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά κατοχυρώσουν τήν ἀνεξαρτησία τους, τήν ὁποία θεωροῦσαν συνέπεια τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ξεκίνημα γιά τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς ἀποικίες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἦταν οἱ ἐλευθερίες πού εἶχαν

σάν "Αγγλοι ύπήκοοι καί πού διατήρησαν ἐκεῖ οἱ ἄποικοι, καθώς καί ἡ ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς τούς ἐλευθερίας μετά τήν ἀπαλλαγὴ τους ἀπό τίς θρησκευτικές διώξεις πού εἶχαν στήν Εὐρώπη πρὶν μεταναστεύσουν. Διότι οἱ ἐλευθερίες πού εἶχαν σάν "Αγγλοι ύπήκοοι εἶχαν γίνει κτῆμα τους, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τούς δημιούργησε τήν ἰδέα τῆς διακηρύξεως τῆς ἐλευθερίας στή σκέψη, στήν ἔκφραση, στὸν τύπο κλπ. Ἀκόμη ξεκίνημα γιὰ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τήν ἐλευθερία τῶν συγκεντρώσεων τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς μεταναστεύσεως καί τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος ἦταν οἱ πιέσεις καί οἱ διακρίσεις πού ἔκανε ἡ Ἀγγλία στοὺς ἀποίκους της. Ξεκίνημα τέλος, καί μάλιστα τό σπουδαιότερο, ἦταν καί ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων φιλοσόφων περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία διδασκαλία εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς ἀποίκους. Ἔτσι στὴ διακήρυξή τους περιέλαβαν ὅλα τὰ δικαιώματα καί ὅλες τίς ἐλευθερίες πού κατὰ τήν πεποίθησή τους ἔπρεπε νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος.

Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἱ ἀποικίες δέν περιορίστηκαν μόνο σέ μιὰ πανηγυρική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καί κατοχύρωσαν τὰ δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τῶν ὑπηκόων τους, ἀφοῦ ἡ διακήρυξή τους πῆρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα κάθε ἀποικίας. Πρῶτη ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας ἔδωσε στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα της. Τό ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀποκρυσταλλώνει τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τήν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας (Κράτους) καί χρησίμευσε σάν ὑπόδειγμα γιὰ τὴ σύνταξη τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μετά ἀπό λίγα χρόνια.

Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Βιργινίας (1776) δέχεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐλεύθεροι καί ἀνεξάρτητοι καί ἔχουν ὀρισμένα δικαιώματα γιὰ τήν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα κανεὶς δέν μπορεῖ νά τοὺς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου κατὰ τὴ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι κυρίως ἡ ἰσότητα, ἡ οἰκονομική ἐλευθερία (ἀπόκτηση καί κατοχή ἰδιοκτησίας), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ θρησκευτική ἐλευθερία καί ἡ προσωπική ἀσφάλεια.

Οἱ ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες φρόντισε νά κατοχυρώσει τὰ δικαιώ-

ώματα του ανθρώπου ή διακήρυξη της Βιργινίας είναι οι ακόλουθες:

1) **Τό φυσικό δίκαιο.** Κατά τό δίκαιο αυτό οι άνθρωποι προτού άκόμη δημιουργήσουν τό Κράτος ήταν προικισμένοι από τή φύση μέ όρισμένα δικαιώματα. Μέ τήν ίδρυση του Κράτους και για τήν όμαλή τους κοινωνική συμβίωση υποχώρησαν σέ μερικά δικαιώματά τους. Κράτησαν όμως άλλα δικαιώματα πού είναι προαιώνια και άναφαίρετα και πού τό Κράτος δέν μπορεί νά περιορίζει μέ τή δράση του, αλλά είναι υποχρεωμένο νά τά σέβεται. Τέτοια δικαιώματα είναι ή ζωή, ή έλευθερία σ' όλες της τίς έκδηλώσεις και ή ιδιοκτησία και λέγονται άτομικά δικαιώματα.

2) **Ή δημοκρατική όργάνωση του Κράτους.**

Τά άτομικά δικαιώματα του ανθρώπου γίνονται σεβαστά μόνο από τό δημοκρατικό Κράτος.

Γι' αυτό και ή διακήρυξη εκείνη δέχτηκε α) τήν κυριαρχία του λαού από τόν όποιο πηγάζουν και στόν όποιο ανήκουν όλες οι έξουσίες, ένω οι άρχοντες είναι έντολοδόχοι του, β) τόν άντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος για τή μεγαλύτερη ασφάλεια του λαού και γ) τή διάκριση των έξουσιών (νομοθετικής, έκτελεστικής και δικαστικής) για νά μή συγκεντρώνονται στά ίδια πρόσωπα οι άρμοδιότητες της ψηφίσσεως των νόμων, της έκτελέσεώς τους και της άπονομής της δικαιοσύνης και βρίσκουν τήν ευκαιρία για καταχρήσεις σέ βάρος του λαού.

Σύμφωνα μ' αυτά ή άμερικανική διακήρυξη δέν περιορίστηκε μόνο στή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά προχώρησε και στήν κατοχύρωσή τους. Γι' αυτό άποτελεί σημαντικό σταθμό στήν εξέλιξη της έλευθερίας.

δ) **Ή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής Ήπαναστάσεως (1789).**

Ή κυριότερη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη κι ό σημαντικότερος σταθμός στήν εξέλιξη της έλευθερίας είναι ή διακήρυξη της Γαλλικής Ήπαναστάσεως, πού έγινε στις 26 Αυγούστου τό 1789. Στή Γαλλική Ήπανάσταση όδήγησε ή άπολυταρχία του μονάρχη και ή ύπαρξη προνομιούχων τάξεων, (κληρός,

εὐγενεῖς) πού εἶχαν προκαλέσει τήν ἀντίδραση κατά τοῦ καθεστῶτος καί εἶχαν ἀναπτύξει τό αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος. Τό αἶσθημα αὐτό τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος, μέ τήν ἐπίδραση πού εἶχαν στό γαλλικό λαό, καλλιέργησαν πολύ οἱ διδασκαλίες κυρίως τοῦ **Μοντεσκιέ**, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι δέν μπορεῖ νά διατηρηθεῖ καί νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική καί οἰκονομική ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, τοῦ **Ρουσσώ**, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἰσότητα καί τή θρησκευτική ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, καί τοῦ **Βολταίρου**, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπέρμαχος τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς, θρησκευτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. "Ὅλα αὐτά εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη, ἡ ὁποία πῆρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα τῆς Γαλλίας.

Ἡ γαλλική διακήρυξη, ἀφοῦ στόν πρόλογό της λέει ὅτι ἐγινε γιά νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, ἀναφαίρετα καί ἱερά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά τά γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι καί νά τά σέβονται οἱ ἄρχοντες τοῦ Κράτους, ἀναγνωρίζει σάν δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τά ἑξῆς:

- 1) **Τήν ἐλευθερία καί τήν ἰσότητα** σάν φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται καί παραμένουν ἐλεύθεροι καί ἴσοι.
- 2) **Τήν ἰσότητα τῶν πολιτῶν**, ἀφοῦ ὅλοι οἱ πολίτες εἶναι ἴσοι μπροστά στό νόμο καί γίνονται ἐξίσου δεκτοί στίς δημόσιες ὑπηρεσίες.
- 3) **Τό ἀπαρῆστο τῆς ἰδιοκτησίας**, ἀφοῦ ἀπαγορεύεται ἡ ἀπαλλοτριώσή της ἀπό τό Κράτος, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη καί χωρίς νά ἀποζημιωθεῖ προηγουμένως στήν ἀξία της.
- 4) **Τήν πνευματική ἐλευθερία**, ἀφοῦ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος νά σκέφτεται καί νά ἐκφράζει τή σκέψη του προφορικά καί γραπτά (ἐλευθερία τοῦ τύπου).
- 5) **Τήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως**, ἀφοῦ καθένας μπορεῖ νά πιστεύει ὅπου θέλει καί ἀπαγορεύονται οἱ θρησκευτικές διώξεις.
- 6) **Τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν**, ἀφοῦ ἀπαγορεύονται χωρίς νόμο οἱ διώξεις καί οἱ φυλακίσεις, ὅπως καί οἱ ποινές πού δέν

προβλέπονται από τό νόμο καί ή χρήση σκληρῶν μέτρων κατά τή σύλληψη καί τήν κράτηση τῶν ἐνόχων.

7) Τέλος τήν **ἀντίσταση κατά τῆς τυραννίας**, ἀφοῦ σκοπός τοῦ Κράτους δέν εἶναι ή τυραννία τῶν πολιτῶν, ἀλλά ή διατήρηση τῶν φυσικῶν καί ἀναφαίρετων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μέ τό Σύνταγμα, τό ὁποῖο διατήρησε βέβαια τήν κληρονομική βασιλεία, ἀλλά περιορίσε τό βασιλιά μόνο στήν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τίς δύο ἄλλες ἐξουσίες τίς ἔδωσε στό λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τό δικαίωμα νά ἐκλέγει τά νομοθετικά καί τά δικαστικά ὄργανα, ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καί γιά τούς ἄλλους λαούς τῆς Εὐρώπης, διότι ή γαλλική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη δέν ἔμεινε κλεισμένη στή Γαλλία. Ξεπέρασε τά σύνορά της καί ἔγινε κτῆμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοί λαοί τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στά Συντάγματά τους σάν βασικές διατάξεις τους τίς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως.

Τό πέρασμα τοῦ χρόνου δέ μείωσε τήν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τό νέο γαλλικό Σύνταγμα στόν πρόλόγό του λέει ὅτι ὁ γαλλικός λαός διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη πού εἶχε διακηρύξει ή Γαλλική Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτά ὄλα ή γαλλική διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμός στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) **Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.**

Τελευταῖο σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς τελευθερίας ἀποτελεῖ ή Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τήν ὁποία συνέταξε στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 στό Παρίσι ή Γενική συνέλευση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπό τήν ἀμερικανική, ὅσο καί ἀπό τή γαλλική διακήρυξη, διότι δέν περιορίστηκε μόνο στά ἀτομικά δικαιώματα, ἀλλά περιέλαβε καί τά πολιτικά καί μερικά ἀπό τά κοινωνικά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι

ἀποτελεῖ ἓνα κώδικα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στά 30 ἄρθρα τῆς καθορίζει:

1) **Τά ἀτομικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τά δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καί τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς τιμῆς, τῆς μεταστέυσεως κλπ.

2) **Τά πολιτικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τό δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων τοῦ Κράτους, τό δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς στήν Κυβέρνηση, τό δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ στίς δημόσιες ὑπηρεσίες κλπ.

3) **Τά κοινωνικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τό δικαίωμα τῆς ἐργασίας, τό δικαίωμα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τό δικαίωμα τῆς προστασίας κατά τόν καιρό τῆς ἀνεργίας, τό δικαίωμα τῆς προστασίας τῆς μητρότητος κλπ.

Τά κοινωνικά δικαιώματα γιά πρώτη φορά μπῆκαν σέ κείμενο διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου κατά τή σύνταξη τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί γι' αὐτό ἡ διακήρυξη αὐτή ἔχει ἰδιαιτέρη σημασία στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἰδιαιτέρη σημασία γιά τήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας δίνει στήν Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τό γεγονός ὅτι αὐτή δέν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαναστάσεως, ὅπως ἡ ἀμερικανική καί ἡ γαλλική διακήρυξη, ἀλλά προϊόν εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν. Ὅ,τι τότε ἀποτελοῦσε ἐπιδίωξη ἐπαναστατῶν, ἀποτελεῖ σήμερα ἀπαίτηση τοῦ ἐλεύθερου κόσμου γιά τήν εἰρήνην καί τήν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νά γίνει καί διακήρυξη κάθε Κράτους πού εἶναι μέλος τοῦ ΟΗΕ. Ἄρκεῖ νά τήν κάνει νόμο δικό του, ἐσωτερικό δηλαδή δίκαιο.

3. Ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας.

Τίς διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀκολούθησε ἡ ἀναγνώρισή τους ἀπό τά Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων Κρατῶν. Μέ τή συνταγματική ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ

πολίτη κατοχυρώνεται ή άσκηση τής ελευθερίας, διότι στην πραγματικότητα ελευθερία υπάρχει εκεί όπου οι πολίτες απολαμβάνουν όλα τους τά δικαιώματα.

Γιά νά αναγνωριστοῦν βέβαια όλα τά δικαιώματα στους πολίτες, χρειάστηκε νά πάρουν οι ίδιοι στά χέρια τους τήν έξουσία καί σάν ανώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους νά κάνουν Σύνταγμα, τό ὁποῖο τούς δίνει πλήρη πολιτική, ατομική καί κοινωνική ελευθερία. "Όταν ανώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης ή οι λίγοι, δέν ἦταν δυνατό νά τούς δοθοῦν ὅλες αὐτές οι ελευθερίες, διότι ή ὑπαρξη τοῦ μονάρχη ή τῶν ὀλίγων στηριζόταν ἀποκλειστικά στή στέρηση ὀρισμένων ελευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτό ἀκριθῶς πλήρης άσκηση τής ελευθερίας υπάρχει μόνο στά δημοκρατικά πολιτεύματα. Μόνο ή δημοκρατία δίνει στους πολίτες πολιτική, ατομική καί κοινωνική ελευθερία, διότι ή παραχώρησή της γίνεται ἀπό τούς ίδιους τούς πολίτες.

Σύμφωνα μ' αὐτά άσκηση τής ελευθερίας υπάρχει εκεί πού υπάρχει δημοκρατία καί περιλαμβάνει τήν πολιτική ελευθερία, τήν ατομική ελευθερία, τήν κοινωνική ελευθερία καί τήν ισότητα.

α) Πολιτική ελευθερία.

Πολιτική ελευθερία εἶναι ή ἀναγνώριση στους πολίτες ὄλων τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων, ὅπως τό δικαίωμα νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται ἄρχοντες τοῦ Κράτους τους, τό δικαίωμα νά διορίζονται στίς δημόσιες ὑπηρεσίες καί τό δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στήν ἀπονομή τής δικαιοσύνης ὡς ἔνορκοι.

"Ετσι ἐκδηλώσεις τής πολιτικῆς ελευθερίας εἶναι οι ἑξῆς:

1) **Ἡ ελευθερία στήν ἐκλογή τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους.** Οι πολίτες πρέπει νά εἶναι ἐλεύθεροι νά ἐκλέξουν ὡς ὄργανα τοῦ Κράτους τους ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι εἶναι κατάλληλοι. Ἀκόμη πρέπει νά μποροῦν νά ἐκλέγονται οι ίδιοι ὡς ὄργανα τοῦ Κράτους τους. Οι ελευθερίες αὐτές εξασφαλίζονται μέ τήν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος τής ψήφου, μέ τήν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά θέτουν ὑποψηφιότητα καί μέ τήν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά κρίνουν τό ἔργο τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους μέ τήν ἐπανάληψη τῶν ἐκλογῶν κατά σταθερά χρονικά διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) **Ἡ ελευθερία συμμετοχῆς στή διοίκηση τοῦ Κράτους.** Ἡ ἐλευ-

θερία αυτή εξασφαλίζεται, όταν για τό διορισμό στις δημόσιες υπηρεσίες δέν υπάρχει άλλος περιορισμός, εκτός από τόν περιορισμό τής ηλικίας καί τών άλλων προσόντων πού χρειάζονται για τήν ανάληψη μιᾶς υπηρεσίας.

3) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἐλευθερία αὐτή εξασφαλίζεται μέ τό δικαίωμα κάθε πολίτη νά γίνεται ἔνορκος.

Ἡ πολιτική ἐλευθερία, ἐπειδή δίνει στούς πολίτες δικαιώματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν τύχη τοῦ συνόλου ἢ καλύτερα πού ρυθμίζουν τήν τύχη τοῦ συνόλου, σωστό εἶναι νά ἔχει ὀρισμένους περιορισμούς (σχετικά μέ τήν ηλικία, τή μόρφωση κλπ.), ὥστε νά προδικάζεται ἡ ἀπαραίτητη ὠριμότητα τῶν πολιτῶν καί ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης τους κατά τήν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικές ἐλευθερίες.

Ἀτομικές ἐλευθερίες εἶναι ἡ ἀναγνώριση ὅλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καί οικονομικῶν δικαιωμάτων στούς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ἐλευθερία στήν πνευματική καί οικονομική κίνηση καί ἡ προσωπική τους ἐλευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας στήν πνευματική κίνηση τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες.

1) Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τύπο λέμε τά προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καί τῶν άλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.), πού μποροῦν νά δώσουν πολλά ἀντίτυπα. Μέ τόν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψεως καί τῆς γνώμης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ἐλευθερία εξασφαλίζεται μέ τήν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου υπάρχει, όταν δέν υπάρχει περιορισμός κατά τήν ἐκδοση, τήν ἐκτύπωση καί τήν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων.

Ἐπειδή ὁμοίως εἶναι δυνατό ὁ τύπος νά κάνει κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του καί νά προσβάλει τό αἶσθημα τῆς ντροπῆς τοῦ λαοῦ ἢ νά στρέφεται κατά τῆς θρησκείας καί τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ἢ τέλος νά φανερώνει κινήσεις τοῦ στρατοῦ, νά ἔχει ἐπαναστατικό περιεχόμενο καί νά θέτει σέ κίνδυνο τήν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους, ἐπιτρέπεται στίς περιπτώσεις αὐτές ἡ κατάσχεση τῶν ἐντύπων καί ἡ τιμωρία τοῦ ἐκδότη, χωρίς νά σημαίνει ὅτι περιορίζεται ὁ τύπος, διότι στίς περιπτώσεις αὐτές δέν πρόκειται για ἐλευθερία τοῦ τύπου,

άλλά για κατάχρηση της ελευθερίας του. Και πάλι όμως δεν πρέπει η κρίση για τις καταχρήσεις αυτές να ανήκει στην Κυβέρνηση, αλλά στη δικαιοσύνη. Γι' αυτό πρέπει οι παραβάσεις αυτές να δικάζονται άμέσως.

Στή χώρα μας η ελευθερία του τύπου προστατεύεται με διατάξεις του Συντάγματος και τά σχετικά έγκλήματα θεωρούνται αυτόφωρα.

2) **Η συνδικαλιστική ελευθερία.** Η ένωση των ανθρώπων σε επαγγελματικά σωματεία, τά λεγόμενα συνδικάτα, για τήν ύποστήριξη των συμφερόντων τους άποτελεί μία από τις σπουδαιότερες εκδηλώσεις της ελευθερίας τους. Η ελευθερία αυτή, πού λέγεται συνδικαλιστική ελευθερία, εξασφαλίζεται με τή δυνατότητα της ίδρύσεως των σωματείων χωρίς τή άδεια του Κράτους και με τήν ύποχρέωση έκδόσεως δικαστικής άποφάσεως για τή διάλυσή τους. Έτσι τό Κράτος με τά έκτελεστικά του όργανα δεν μπορεί νά περιορίσει τή συνδικαλιστική ελευθερία, άφού ή ίδρυση των σωματείων είναι ελεύθερη και για τή διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική άπόφαση.

Η συνδικαλιστική ελευθερία είναι άπαραίτητη, διότι μόνο έτσι μπορούν οι εργαζόμενες τάξεις νά διεκδικήσουν με άποτελεσματικό τρόπο τά συμφέροντά τους. Στή χώρα μας ή συνδικαλιστική ελευθερία είναι κατοχυρωμένη με διατάξεις του Συντάγματος.

3) **Τό άπόρρητο της άλληλογραφίας.** Εκδήλωση της πνευματικής ελευθερίας του ανθρώπου άποτελεί και τό άπόρρητο της άλληλογραφίας, ή άπαγόρευση δηλαδή της άναγνώσεως ξένης έπιστολής από τή στιγμή πού σφραγίζεται και παραδίνεται στό ταχυδρομείο μέχρι τή στιγμή πού διαβάζεται από τόν παραλήπτη. Μόνο σε καιρό πολέμου είναι δυνατό νά περιοριστεί τό άπόρρητο της άλληλογραφίας. Τό άπόρρητο της άλληλογραφίας κατοχυρώνεται επίσης από τό Σύνταγμα.

4) **Η θρησκευτική ελευθερία.** Άλλη εκδήλωση της πνευματικής ελευθερίας του ανθρώπου είναι ή θρησκευτική ελευθερία, ή όποία πρέπει νά περιλαμβάνει τό δικαίωμα νά ανήκει κανείς σε όποια θρησκεία θέλει ή νά μήν ανήκει σε καμία και τό δικαίωμα νά τελεί άνενόχλητος τή λατρεία του. Τό δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τή θρησκευτική ελευθερία.

5) **Η ελευθερία της συναθροίσεως.** Η ελευθερία της συναθροίσεως είναι μία άκόμη εκδήλωση της πνευματικής ελευθερίας του άν-

θρώπου, διότι του δίνει τη δυνατότητα να συζητεί και να ανταλλάσσει σκέψεις με τους συνανθρώπους του. Ἡ συνάθροιση δέν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο τή δημόσια τάξη ἢ να ἐμποδίζει τήν κυκλοφορία. Ἡ ἀπαγόρευση της στίς περιπτώσεις αὐτές δέν ἀποτελεῖ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τῆς συναθροίσεως. Τό Σύνταγμά μας προστατεύει τήν ἐλευθερία τῆς συναθροίσεως, ὅταν γίνεται ἤσυχα καί χωρίς ὄπλα.

6) **Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως.** Ἡ πνευματική ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει καί τήν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τό δικαίωμα δηλαδή να μορφωθεῖ κανεῖς ὅπως θέλει. Ἐπειδή ὁμως ὁ ἄνθρωπος ζεῖ μέσα στήν ὀργανωμένη κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σέ ὀρισμένες ἀρχές, εἶναι δυνατή ἡ καθιέρωση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρι ὀρισμένη βαθμίδα καί ἡ κατευθυντήρια γραμμή στό περιεχόμενό της χωρίς αὐτό να ἀποτελεῖ περιορισμό τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τήν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγνωρίζει καί τό Σύνταγμα.

Ἐξάλλου ἐκδηλώσεις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες:

1) **Ἡ σωματική ἐλευθερία.** Ἡ σωματική ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου προστατεύεται: α) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς συλλήψεως ἢ τῆς φυλακίσεως του χωρίς αἰτιολογημένο δικαστικό ἔνταγμα, β) μέ τήν ὑποχρέωση να γίνεται ἡ δίκη του μέσα σέ ὀρισμένο χρονικό διάστημα ἢ ἀλλιῶς να ἀπολύεται, γ) μέ τήν ἀποζημίωση ἐκείνων πού προφυλακίζονται ἢ καταδικάζονται ἄδικα, δ) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς στέρησεως τοῦ νόμιμου δικαστῆ καί στ') μέ τήν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καί τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιά πολιτικά ἐγκλήματα.

2) **Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπική ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται καί μέ τήν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἄσυλου γιά τόν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στόν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καί κανεῖς δέν πρέπει να μπαίνει μέσα χωρίς τή θέλησή του. Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατό να παραβιαστεῖ, χωρίς αὐτό να ἀποτελεῖ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, στήν περίπτωση πού πρόκειται να συλληφθεῖ πρόσωπο τό ὁποῖο καταδιώκεται νόμιμα, στήν περίπτωση πού γίνεται κάποιο ἐγκλημα καί στήν περίπτωση πού παίζονται τυχερά παιχνίδια ἢ γίνονται ἀκολασίες.

Τέλος έκδηλώσεις της οικονομικής ελευθερίας αποτελούν οι εξής μερικότερες ελευθερίες του ανθρώπου:

1) **Ἡ ελευθερία τῆς οικονομικῆς κινήσεως**, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγει κανεὶς ἐλεύθερα τὸ ἐπάγγελμα του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτει ὅπως θέλει τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του.

2) **Τὸ ἀπαραβίαστο τῆς ιδιοκτησίας**, ἡ κατοχύρωση δηλαδή τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔχει ιδιοκτησία. Τὸ Σύνταγμα στὸ ἄρθρο 17 ὀρίζει ὅτι ἡ ιδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὅμως δικαιώματα δέν δύνανται νὰ ἀσκῶνται εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι γιὰ λόγους δημοσίας ὠφέλειας ἐπιτρέπεται ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτρίωση τῆς ιδιοκτησίας μὲ τὴν καταβολὴ στὸν ιδιοκτῆτη ἀποζημιώσεως πού ὀρίζεται ἀπὸ τὰ πολιτικὰ δικαστήρια.

γ) Κοινωνικὴ ελευθερία.

Κοινωνικὴ ελευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἱκανοποίηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σάν μέλους τῆς κοινωνίας. Ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατὰ τὴν περίοδο τῶν γηρατειῶν ἢ στὴν περίπτωση ἀναπηρίας ἢ ἀνεργίας, ἡ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς υγείας καὶ ἡ προστασία τῆς μητρότητας ἀποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ελευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡ ἰσότητα.

Ἡ ἰσότητα εἶναι φυσικὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκφράζεται στὴν πράξη μὲ τὴν ἀναγνώριση σέ ὅλους τοὺς πολίτες τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Μὲ τὴν ἰσότητα ὀλοκληρῶνεται ἡ ελευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Εὐνόητο ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἰσότητα δέν ταυτίζεται μὲ τὴν ἀναγκαστικὴ οικονομικὴ ἐξίσωση τῶν πολιτῶν πού συνοδεύεται ἀπὸ τὴ στερήση τῆς ελευθερίας τους. Ἡ ἰσότητα εἶναι κάτι ἄλλο. Εἶναι ἡ ρύθμιση ὁμοίων καταστάσεων κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ παροχὴ σέ ὅλους τοὺς πολίτες ἴσων εὐκαιριῶν. Ὡστόσο ἀπὸ τὰ σύγχρονα ἐλεύθερα κράτη παίρνονται κατάλληλα οικονομικά καὶ κοινωνικά μέτρα πού ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα τὴν ἀμβλυνση τῶν μεγάλων οικονομικῶν διαφορῶν, χωρὶς νὰ περιορίζεται ἡ ελευθερία τῶν πολιτῶν τους.

4. Στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Τό ὀλοκληρωτικό Κράτος.

Στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δέν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο δικαιώματα παρά μόνο ὑποχρεώσεις ἢ καλύτερα στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δέν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολίτη πολιτικά, ἀστικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα. Διότι δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλο τίποτε ἐκτός ἀπὸ στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἢ ἀδυναμία τοῦ πολίτη νά ἐκλέξει μέ τὴν ψῆφο του ἐλεύθερα τὴν Κυβέρνηση τῆς χώρας του ἢ νά ἐκλεγῆ ὁ ἴδιος, ἢ ἀδυναμία νά λάβει μέρος στὴ διοίκηση καὶ τὴν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἀδυναμία νά προστατεύσει τὴν σωματική του ἀκεραιότητα, ἢ ἀδυναμία τῆς πνευματικῆς του κινήσεως καὶ ἢ ἀδυναμία τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι πραγματικότητα στὰ Κράτη ἐκεῖνα πού ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια ἑνὸς προσώπου ἢ μερικῶν προσώπων ἢ ἑνὸς κόμματος, ὅπου γιὰ νά στηριχθεῖ ἡ ἐξουσία καταργοῦνται τὰ πολιτικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς τους ἐλευθερίες. Στὰ Κράτη αὐτὰ ἔχουμε τὸ λεγόμενο ὀλοκληρωτισμό.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ γενικά εἶναι τὸ Κράτος ἐκεῖνο σὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἔλεγχος σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι ἀνύπαρκα τὰ πολιτικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα σ' αὐτοὺς. Τέτοια ὀλοκληρωτικά Κράτη ἦσαν ἡ Ἰταλία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1943 μέ τὸ φασισμό τοῦ Μουσολίνι καὶ ἡ Γερμανία ἀπὸ τὸ 1933 μέχρι τὸ 1943 μέ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ τοῦ Χίτλερ, τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι τὰ κομμουνιστικά (Ρωσία, Κίνα καὶ οἱ δορυφόροι τους). Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη ἔχουν καταργηθεῖ τὰ πολιτικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολονότι ἔχουν Συντάγματα, πού θέλουν νά ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι δημοκρατικά καὶ ἀναγνωρίζουν δικαιώματα, πολιτικά καὶ ἀτομικά, στοὺς πολίτες. Τὰ δικαιώματα εἶναι ἀνύπαρκα καὶ ἐπομένως ἀνύπαρκες εἶναι καὶ ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἐλευθερία.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀνύπαρκα τὰ πολιτικά δικαιώματα καὶ γι' αὐτὸ τὸ πολίτευμα δέν μπορεῖ νά εἶναι δημοκρατία. Εἶναι στὴν οὐσία ἀνύπαρκα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ἐνῶ οἱ πολίτες ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ψηφίζουν, δέν ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ἐκλέγουν καὶ νά ἐκλέγονται. Ἐπάρχει πάντα μόνο ἓνα κόμμα καὶ οἱ ὑποψήφιοι ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κόμμα. Ἐτσι οἱ πολίτες, ὅταν καλοῦνται σὲ

έκλογές, δέν καλοῦνται νά ἐκλέξουν, ἀλλά νά ψηφίσουν. Στά δημοκρατικά ὅμως Κράτη ἐκλογή σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξύ περισσοτέρων προσώπων καί ὄχι ἀπλή ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμη ἀνύπαρκα τά πολιτικά δικαιώματα στά κομμουνιστικά Κράτη, διότι ἡ συμμετοχή τῶν πολιτῶν στή διοίκηση δέν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπό τό κόμμα. Εἶναι τέλος ἀνύπαρκα τά πολιτικά δικαιώματα, διότι, ὄχι μόνο δέ μετέχουν οἱ πολίτες στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἀλλά ἐλέγχονται ἀπό τό κόμμα καί οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές στήν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

Ἐπειτα στά ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι ἀνύπαρκα καί τά ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ πολιτικές ἐλευθερίες. Διότι μπορεῖ βέβαια τά Συντάγματα τους νά ἀναφέρουν ὅτι ἀναγνωρίζουν ἀτομικά δικαιώματα στούς πολίτες, πλὴν ὅμως δέν ὑπάρχει προσωπική ἐλευθερία καί ἐλευθερία στήν πνευματική καί οἰκονομική κίνηση τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπική ἐλευθερία περιορίζεται, διότι, ἐνῶ τά Συντάγματα ἀπαιτοῦν γιά τή σύλληψη τῶν πολιτῶν δικαστική ἀπόφαση ἢ ἔνταλμα τοῦ Εἰσαγγελέα, οἱ δικαστές καί οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἐλευθερία στήν πνευματική κίνηση ἐξάλλου περιορίζεται, διότι, ἐνῶ κατά τά Συντάγματά τους χορηγοῦνται στούς πολίτες τυπογραφεῖα καί χαρτί γιά τήν ἔκδοση ἐφημερίδων καί δημόσια κτίρια καί δρόμοι γιά τίς συγκεντρώσεις καί τίς παρελάσεις, δέν ὑπάρχει στήν πραγματικότητα ἐλευθερία τῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος ἀπαγορεύεται καί ἐκεῖνος πού ὑπάρχει κατευθύνεται ἢ ἐκδίδεται ἀπό τό κόμμα. Ἡ ἐλεύθερη συζήτηση ἀπαγορεύεται καί ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἀκούει, νά συμφωνεῖ καί νά χειροκροτεῖ ὅσα λέει τό κόμμα. Ὁ συνεταιρισμός ἐπιτρέπεται, ἀλλά μόνον ὅταν ἀκολουθεῖ τή γραμμή τοῦ κόμματος κλπ. Τέλος εἶναι ἀνύπαρκτη καί ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως, διότι οἱ πολίτες δέν ἔχουν ἀπόλυτο δικαίωμα νά διαλέξουν τό ἐπάγγελμά τους καί δέν μποροῦν νά ἀποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετά ἀπ' αὐτά γίνεται φανερό ὅτι στά κομμουνιστικά ἢ ὀλοκληρωτικά Κράτη, πού δέν ἀναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα καί ἀτομικές ἐλευθερίες στούς πολίτες, ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν εἶναι τό χαρακτηριστικό τους γνώρισμα.

Ἐκτός ἀπό τά κομμουνιστικά, ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι σήμερα καί ἐκεῖνα στά ὁποῖα ἔχει ἐπιβληθεῖ δικτατορία (Φιλιππίνες, Χιλή,

Κράτη της Ἀφρικής κλπ.). Στά Κράτη αὐτά οἱ μὲν πολιτικές ἐλευθερίες δὲν ὑπάρχουν οὔτε τυπικά, τὰ δὲ ἀτομικά δικαιώματα δὲν ἔχουν καμμιὰ κατοχύρωση.

Ἐρωτήσεις

1. Μὲ ποιά βασικά δικαιώματα μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στή ζωή;
2. Ποιοὶ παράγοντες ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Τί εἶναι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τί δημοκρατικά ἦθη;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ γενικὲς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
5. Ποιά εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη;
6. Ποιὸς εἶναι νομοταγῆς καὶ ποιὸς δίκαιος;
7. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια;
8. Γιατί ἡ ἐργασία εἶναι καθήκον πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωή;
9. Γιατί χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή στό σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιά εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα;
11. Τί εἶναι ἐθνικὴ φιλοτιμία;
12. Γιατί ἡ φορολογία εἶναι ἀπαραίτητη καὶ πῶς γίνεται;
13. Ποιά δικαιώματα εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους;
14. Ποιὲς εἶναι οἱ σπουδαιότερες διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
15. Τί ξέρεις γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιὲς εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιά Κράτη εἶναι ὀλοκληρωτικά;
20. Γιατί στά κομμουνιστικά Κράτη δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στά κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἀναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στά Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία και πολίτευμα.

α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας.

Σ' όλους είναι γνωστές οι λέξεις Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, διότι αποτελούν τά ονόματα της πιο συνηθισμένης μορφής της οργανωμένης κοινωνίας των ανθρώπων. Τι όμως είναι ακριβώς ή οργανωμένη κοινωνία των ανθρώπων, πού παίρνει τά ονόματα Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, δέν είναι εύκολο στόν καθένα νά απαντήσει. Για νά δοθεί μιá σωστή απάντηση καί ένας ικανοποιητικός όρισμός της Πολιτείας κλπ., πρέπει νά διαπιστωθούν πρώτα τά γνωρίσματά της.

Πρώτα πρώτα είναι γνωστό πώς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ένα σύνολο ανθρώπων πού αποτελούν τό λαό της. Έπειτα ό λαός κάθε Πολιτείας κατοικεί σέ όρισμένη έκταση γής, πού αποτελεί τή χώρα της. Τέλος κάθε Πολιτεία έχει τή δύναμη καί επιβάλλει τή θέλησή της στό λαό πού κατοικεί στή χώρα της. Έ δύναμη αυτή είναι ή εξουσία της Πολιτείας. Αν γίνει συνδυασμός των τριών αυτών γνωρισμάτων της Πολιτείας, τότε μπορεί νά δοθεί ή έξής περίπου απάντηση στό έρώτημα τί είναι Πολιτεία:

Πολιτεία είναι τό σύνολο των ανθρώπων πού κατοικούν σέ όρισμένη χώρα καί υποτάσσονται στή δύναμή της, ή όποία δύναμη δέν προέρχεται από πουθενά άλλο, αλλά από τήν ίδια τήν Πολιτεία.

Τά τρία γνωρίσματα της Πολιτείας, ό λαός δηλαδή, ή χώρα καί ή εξουσία, είναι έξίσου απαραίτητα για νά δοθεί ό όρισμός της. Καί είναι έξίσου απαραίτητα καί τά τρία αυτά γνωρίσματα, διότι δέν είναι δυνατό νά υπάρξει Πολιτεία χωρίς καί τά τρία αυτά στοιχεία. Λαός χωρίς χώρα καί εξουσία ή χώρα χωρίς λαό καί εξουσία ή εξουσία χωρίς λαό καί χώρα ή άκόμη καί δυό όποιαδήποτε γνωρίσματα χωρίς τό τρίτο δέν μπορούν νά αποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αυτό λέμε ότι ό

λαός, ή χώρα και ή εξουσία είναι τά τρία απαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ό λαός.** Λαός είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια ιθαγένεια και ανήκουν στήν Πολιτεία. Τό λαό κάθε Πολιτείας τόν συνδέει μέ τήν Πολιτεία ή ιθαγένεια, ή όποία δέν είναι τίποτε άλλο παρά ή ικανότητα πού έχει ένα άτομο νά είναι μέλος μιās Πολιτείας. Τήν ιθαγένεια μιās Πολιτείας παίρνει κανείς μέ τούς έξής τρόπους: α) Μέ τή γέννησή του από γονείς πού έχουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας, (π.χ. τό παιδί μιās έλληνικής οίκογένειας παίρνει μέ τή γέννησή του τήν έλληνική ιθαγένεια). β) Μέ τή μόνιμη εγκατάστασή του στήν Πολιτεία και τήν πάροδο όρισμένου χρόνου, αν βέβαια τό ζητήσει ό ίδιος μέ αίτησή του (π.χ. στή χώρα μας για νά αποκτήσει κάποιος ξένος τήν έλληνική ιθαγένεια, πρέπει νά τό ζητήσει μέ αίτηση και νά έχει περάσει όρισμένος χρόνος). Ό τρόπος αυτός λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μέ τό γάμο τους μόνο οί γυναίκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ιθαγένειας (π.χ. αν μιá αλλοδαπή πάρει Έλληνα, παίρνει δικαιωματικά τήν έλληνική ιθαγένεια). δ) Μέ τήν προσάρτηση στήν Πολιτεία μιās περιοχής, όποτε όλοι οί κάτοικοι τής περιοχής παίρνουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας στήν όποία έγινε ή προσάρτηση.

Ό λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει από τό λαό πού αποτελεί τό όργανο, στό όποίο ανήκει ή ανώτατη εξουσία στίς δημοκρατικές Πολιτείες, διότι στή δεύτερη περίπτωση τό λαό δέν τόν αποτελούν όλοι όσοι έχουν τήν ίδια ιθαγένεια, αλλά μόνο όλοι όσοι έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Έξάλλου ό λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει και από τό έθνος. Έθνος είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, τήν ίδια γλώσσα, τήν ίδια θρησκεία, τίς ίδιες παραδόσεις κλπ., χωρίς νά είναι απαραίτητη και ή ίδια ιθαγένεια. Αντίθετα για τό λαό σάν στοιχείο τής Πολιτείας, απαραίτητη προϋπόθεση είναι ή ιθαγένεια.

2) **Ό χώρα.** Ό χώρα σάν στοιχείο μιās Πολιτείας είναι ή εδαφική περιφέρεια στήν όποία έχει εγκατασταθεί ό λαός και στήν όποία εκτείνεται ή εξουσία τής Πολιτείας. Ειδικότερα στή χώρα κάθε Πολιτείας ανήκουν τά έξής: α) Ένα όρισμένο μέρος ξηράς μέ τούς ποταμούς και τίς λίμνες πού βρίσκονται σ' αυτή. β) Ένα τμήμα

της θάλασσας για τις Πολιτείες που βρέχονται από τη θάλασσα, το οποίο λέγεται «παράκτιος θάλασσα» ή «αιγιαλιτιδά ζώνη» ή «χωρικά ύδατα». γ) Το ύπεδαφος, τα στρώματα δηλαδή που βρίσκονται κάτω από την ξηρά και τη θάλασσά της. δ) 'Ο έναέριος χώρος, ο οποίος είναι πάνω από την ξηρά και τη θάλασσα της Πολιτείας. Τα σύνορα κάθε Πολιτείας κανονίζονται με διεθνείς συμφωνίες.

3) **Ἡ ἐξουσία.** Ἐξουσία σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ δύναμη πού ἔχει ἡ Πολιτεία νά ἐπιβάλλει στούς ὑπηκόους τῆς τή θέλησή τῆς μέ πειθῶ ἢ καί μέ ἐξαναγκασμό καί ἀποτελεῖ τό συνδετικό στοιχεῖο πού ἐνώνει τό λαό μέ τή χώρα. Τήν ἐξουσία δέν τή δίνει κανένας ἄλλος, ἀλλά τήν ἔχει ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία σάν Πολιτεία.

Ἡ ἐξουσία κάθε Πολιτείας ἀσκεῖται ἀπό τά ὄργανά τῆς, τά ὁποῖα στίς δημοκρατικές Πολιτείες, πού ὑπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σέ ἄμεσα καί ἔμμεσα. **Ἄμεσα ὄργανα** εἶναι ὅσα ἀναγνωρίζονται ἀπευθείας ἀπό τό Σύνταγμα, ὅπως τό ἐκλογικό σῶμα, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἡ Βουλὴ κλπ., **ἔμμεσα δέ ὄργανα** τῆς Πολιτείας εἶναι ὅσα διορίζονται ἀπό τά ἄμεσα ὄργανά τῆς, ὅπως οἱ Ὑπουργοὶ καί ὄλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Τά ἄμεσα καί τά ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διακρίνονται ἀκόμη σέ ἀτομικά καί συλλογικά καί σέ αὐτοτελῆ καί μὴ αὐτοτελῆ. **Ἀτομικά** εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο καί **συλλογικά** ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ, ἐνῶ **αὐτοτελῆ** ὅσα δέ χρειάζονται τὴ σύμπραξη ἄλλου ὄργανου στίς ἐνέργειές τους καί **μὴ αὐτοτελῆ** ὅσα χρειάζονται ὅπωςδῆποτε τὴ σύμπραξη καί ἄλλου ὄργανου γιὰ νά ἔχουν κύρος οἱ ἐνέργειές τους. Στὴ χώρα μας π.χ. ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἄμεσο καί ἀτομικὸ ὄργανο, ὁ Ὑπουργὸς στό Ὑπουργεῖο του ἔμμεσο καί ἀτομικὸ, ἡ Βουλὴ ἄμεσο καί συλλογικὸ, τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἔμμεσο καί συλλογικὸ, τὸ ἐκλογικὸ σῶμα ἄμεσο, συλλογικὸ καί αὐτοτελές κ.ο.κ.

Σ' ὅλες τῆς Πολιτείες ὑπάρχει ἓνα ἄμεσο καί αὐτοτελές ὄργανο, στό ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνώτατη ἐξουσία καί γι' αὐτὸ τό λέμε **ἀνώτατο ὄργανο** τῆς Πολιτείας. Στίς δημοκρατικές Πολιτείες ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός, δηλαδή τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν πού ἔχουν δικαίωμα νά ψηφίζουν. Ἐτσι στὴ χώρα μας ἀνώτατο ὄργανο, σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα (ἄρθρο 1, παραγρ. 3), εἶναι ὁ λαός, δηλαδή τὸ ἐκλογικὸ σῶμα, ἀπὸ τό ὁποῖο προέρχονται ὅλες οἱ ἐξουσίες.

β) Πολίτευμα καί είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεῖ ἓνα ὀρισμένο σύστημα στήν ὀργάνωση καί τήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας της, τό ὁποῖο καθορίζουνοί διατάξεις τοῦ Συντάγματός της. Τό σύστημα αὐτό τό λέμε πολίτευμα. Ἐπομένως πολίτευμα λέμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνεται ἡ ὀργάνωση καί ἡ διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας.

Ἐπειδή οἱ τρόποι στήν ὀργάνωση καί τή διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας εἶναι πολλοί, πολλά εἶναι καί τά είδη τῶν πολιτευμάτων πού ὑπάρχουν. Συνήθως τά πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους ἀπό τόν ἀριθμό τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τό ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας. Πρῶτος ἔκανε τή διάκριση τῶν πολιτευμάτων μέ βάση τόν ἀριθμό τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τό ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ Ἄριστοτέλης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι τά πολιτεύματα διακρίνονται σέ μοναρχίες, ἀριστοκρατίες καί δημοκρατίες. Καί σήμερα ἐξακολουθεῖ ἡ ἴδια διάκριση τῶν πολιτευμάτων καί γι' αὐτό τά είδη τους εἶναι τρία· ἡ μοναρχία, ἡ ὀλιγαρχία καί ἡ δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε τό πολίτευμα ἐκεῖνο πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ἓνα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Ἡ μοναρχία εἶναι τό ἀρχαιότερο πολίτευμα καί διακρίνεται σέ:

1) **Κληρονομική καί αἰρετή** ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού παίρνει ὁ μονάρχης τήν ἀνώτατη ἐξουσία. **Κληρονομική** μοναρχία εἶναι ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης παίρνει τήν ἀνώτατη ἐξουσία μέ κληρονομικό δικαίωμα, ἐνῶ **αἰρετή** ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης ἐκλέγεται ἀπό ὀρισμένα πρόσωπα, τά ὁποῖα ὁμως δέν ἔχουν ἄλλη ἀρμοδιότητα ἐκτός ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ μονάρχη. Πιό συνηθισμένη εἶναι ἡ κληρονομική μοναρχία.

2) **Ἀπόλυτη καί περιορισμένη** μοναρχία, ἀνάλογα μέ τήν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ μονάρχη. **Ἀπόλυτη** μοναρχία ὑπάρχει, ὅταν ὁ μονάρχης ἔχει ἀπεριόριστη ἐξουσία καί **περιορισμένη**, ὅταν περιορίζεται ἡ ἐξουσία του. Ἡ περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σέ **συνταγματική** καί σέ **κοινοβουλευτική**. Καί στίς δύο περιπτώσεις ἡ ἐξουσία τοῦ μονάρχη περιορίζεται ἀπό τό Σύνταγμα καί μοναδική τους διαφορά εἶναι τό ὅτι στή συνταγματική μοναρχία οἱ Ἐργουργοί εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχη, ἐνῶ στήν κοινοβουλευτική

είναι πρόσωπα τής εμπιστοσύνης τής Βουλῆς, ἡ ὁποία ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό: Οἱ σημερινές μοναρχίες εἶναι κατὰ κανόνα κοινοβουλευτικές.

β) **Ὀλιγαρχία.** Ὀλιγαρχία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι μιὰ ομάδα προσώπων, τὰ ὁποῖα προέρχονται συνήθως ἀπὸ τὴν ἴδια τάξη. Ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ ομάδα πού ἔχει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία, ἡ ὀλιγαρχία ὀνομάζεται ἀριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ὀλιγαρχίες. Ὀλιγαρχία σήμερα ὑπάρχει στὰ κομμουνιστικά κράτη, ὅπου τὴν ἀνώτατη ἐξουσία τὴν ἔχει τὸ κόμμα, στὸ ὁποῖο δὲν ἀνήκουν ὄλοι οἱ πολῖτες. Ἔτσι τὸ πολίτευμά τους εἶναι ὀλιγαρχικό, παρ' ὄλο πού τὰ Συντάγματά τους λένε ὅτι εἶναι δημοκρατικό.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο, πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ὁ λαός, τὸ σύνολο δηλαδή τῶν πολιτῶν πού ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ψηφίζουν, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἀναγνωρίζεται σὲ ὄλους ὅσους ἔχουν ὄριμη ἡλικία καὶ δὲν ἔχουν καταδικαστεῖ. Ἡ δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς μας καὶ διακρίνεται σέ:

1) **Ἀπόλυτη καὶ περιορισμένη,** ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ. Ἀπόλυτη δημοκρατία εἶναι ἐκεῖνη πού ὁ λαός δὲν περιορίζεται καθόλου καὶ **περιορισμένη** ἐκεῖνη πού περιορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο εἶναι δημιούργημα δικό του. Ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία εἶναι ἀκατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρὶς νόμους πού νά εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ δὲν μπορεῖ νά σταθεῖ καὶ νά προοδεύσει. Στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἐφαρμόστηκε γιὰ λίγο ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία καὶ οἱ ἀποφάσεις τοῦ Δήμου ἦταν ἀνώτερες ἀπὸ τούς νόμους. Ἀπὸ τότε ὅμως ἄρχισε καὶ ἡ κατάρρευση τῆς δημοκρατίας. Σήμερα ἡ δημοκρατία εἶναι σ' ὄλες τῖς Πολιτείες περιορισμένη κι ἐκεῖ πού ὑπάρχει καὶ κληρονομικός ἀνώτατος ἄρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (π.χ. στὴν Ἀγγλία), ἐνῶ ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει λέγεται ἀβασίλευτη.

2) **Άμεση, αντιπροσωπευτική και μικτή**, ανάλογα με τον τρόπο που άσκει ο λαός την ανώτατη εξουσία.

Άμεση είναι η δημοκρατία εκείνη που ο λαός άσκει άπευθείας την εξουσία (π.χ. ψηφίζει τούς νόμους κλπ.). Η άμεση δημοκρατία άπαιτεί συγκέντρωση του λαού στο ίδιο μέρος για να άσκήσει την εξουσία και είναι άκατόρθωτη στις Πολιτείες με τη σημερινή τους έκταση. Κατόρθωτη ήταν μόνο την εποχή που κάθε πόλη άποτελούσε και ένα ξεχωριστό Κράτος, όποτε ήταν δυνατή η συγκέντρωση του λαού (Έκκλησία του Δήμου).

Αντιπροσωπευτική είναι η δημοκρατία εκείνη που την εξουσία και ιδιαίτερα τη νομοθετική (την ψήφιση δηλαδή των νόμων) την έχουν αντιπρόσωποι του λαού, τούς όποιους εκλέγει ο ίδιος ο λαός. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία διακρίνεται άκόμη σε προεδρική και σε κοινοβουλευτική. **Προεδρική** είναι εκείνη που έχει Πρόεδρο, τον όποιο εκλέγει ο λαός και ο όποιος διορίζει τούς Υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό (π.χ. στις ΗΠΑ), και **κοινοβουλευτική** εκείνη που έχει θέβαια Πρόεδρο που εκλέγει ο λαός με τούς αντιπροσώπους του (Βουλή), αλλά ο Πρόεδρος της δέν είναι ελεύθερος στο διορισμό των Υπουργών, επειδή πρέπει οί Υπουργοί να είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης των αντιπροσώπων του λαού (π.χ. στην Ελλάδα, Ιταλία κ.λ.π.).

Μικτή είναι η δημοκρατία εκείνη που είναι ένας συνδυασμός της άπόλυτης και της αντιπροσωπευτικής. Στη μικτή δημοκρατία η κρατική εξουσία έχει άνατεθει άπό τό λαό σε αντιπροσώπους του, αλλά μπορεί ταυτόχρονα ο λαός να άποφασίζει για όρισμένα θέματα με ψηφοφορία, η όποία παίρνει τό όνομα δημοψήφισμα (π.χ. στην Έλβετία).

δ) Έκτός άπό τά τρία είδη πολιτευμάτων που άναφέραμε, υπάρχουν και άλλα που επικρατούν συνήθως μετά άπό επανάσταση και κατόπιν παραμένουν. Τό γνωστότερο άπό αυτά είναι η **δικτατορία**, στην όποία όλες οί εξουσίες βρίσκονται στα χέρια του δικτάτορα και δέν ύπάρχει ούτε κοινοβούλιο, ούτε πολιτικά και άτομικά δικαιώματα στο λαό (π.χ. στην Κούβα).

γ) Τό Σύνταγμα.

α) Όρισμός και ύπεροχή του Συντάγματος.

Σύνταγμα λέμε τόν υπέρτατο καί θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ό όποιος μέ τίς διατάξεις του καθορίζει ποιά είναι ή μορφή του πολιτεύματος, ποιά είναι καί πώς αναδεικνύονται τά όργανα πού έχουν τήν κρατική έξουσία καί ποιά έκταση μπορεί νά έχει ή δράση τών όργάνων τής Πολιτείας, γιά νά μήν περιορίζεται ή έλευθερία του λαού.

Σύμφωνα μέ τόν όρισμό αυτό τό Σύνταγμα αποβλέπει στην όργάνωση τής Πολιτείας καί στην εξασφάλιση τής έλευθερίας του λαού. Λόγος όμως γιά έλευθερία του λαού μπορεί νά γίνεται μόνο στις Πολιτείες εκείνες πού άνώτατο όργανο είναι ό λαός. Άντίθετα στις Πολιτείες πού τό άνώτατο όργανο του Κράτους είναι ό μονάρχης ή οί όλίγοι δέν υπάρχει θέμα έλευθερίας του λαού, άφοδ ή θέση του μονάρχη ή τών όλίγων στηρίζεται στον περιορισμό της. Θέμα έλευθερίας υπάρχει μόνο εκεί πού υπάρχει δημοκρατία. Γι' αυτό καί τό Σύνταγμα, όπως τό περιγράψαμε στον όρισμό του, είναι Σύνταγμα δημοκρατικών Πολιτειών. Πόσο μεγάλη σχέση έχει τό Σύνταγμα μέ τή δημοκρατία φαίνεται από τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου πού μπήκε τό 1791 στο γαλλικό Σύνταγμα, ή όποία έλεγε ότι στην ουσία δέν έχει Σύνταγμα ή Πολιτεία εκείνη στην όποία δέν κατοχυρώνεται ή έλευθερία του λαού μ' αυτό.

Τό Σύνταγμα σαν νόμος τής Πολιτείας διαφέρει από τούς άλλους νόμους της στα εξής:

1) Έχει **μεγαλύτερη δύναμη**. Η μεγαλύτερη δύναμη του Συντάγματος συγκριτικά μέ τούς άλλους, τούς κοινούς νόμους τής Πολιτείας, φαίνεται πρώτα από τό γεγονός ότι τό Σύνταγμα όρίζει τά όργανα πού μπορούν νά θέτουν νόμους καί τά υποχρεώνει νά θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αυτό κι έπειτα καί από τό γεγονός ότι, γιά νά γίνει μεταβολή του Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη καί αυστηρότερη διαδικασία από εκείνη πού χρειάζονται οί κοινοί νόμοι.

2) Έχει **διαφορετικό περιεχόμενο**. Άλλο είναι τό περιεχόμενο του

Συντάγματος καί ἄλλο τό περιεχόμενο τῶν κοινῶν νόμων. Ἐνῶ τό Σύνταγμα ὀρίζει τά ὄργανα τῆς Πολιτείας καί τήν ἀρμοδιότητά τους, οἱ κοινοί νόμοι εἶναι ἐκδήλωση τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὀργάνων πού ὀρίζει τό Σύνταγμα καί ἐνῶ οἱ κοινοί νόμοι ρυθμίζουν εἰδικές περιπτώσεις, τό Σύνταγμα θέτει τίς ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες θεμελιώνεται ἡ Πολιτεία.

β) Ἀρχές τοῦ Συντάγματος.

Σύμφωνα μέ τά προηγούμενα τό Σύνταγμα, σάν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει ὀρισμένες ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὅλη ἡ ὀργάνωση καί ἡ δράση τῆς. Οἱ κυριότερες ἀρχές πού θέτει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἀρχή τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.** Πρώτη καί σπουδαιότερη ἀρχή κάθε δημοκρατικοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ ἀρχή ἐκείνη πού ἀναγνωρίζει ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους τό λαό, τό σύνολο δηλαδή τῶν πολιτῶν πού ἔχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Μέ τήν ἀρχή αὐτή ἐξασφαλίζεται ἡ δημοκρατία, διότι ὅλες οἱ ἐξουσίες ἀνήκουν στό λαό καί γίνονται μέ τόν τρόπο πού ὀρίζει τό Σύνταγμα. Τά ὄργανα πού ἔχουν τήν κρατική ἐξουσία δέν ἔχουν δική τους δύναμη, ἀλλά τή δύναμη τούς τή δίνει ὁ λαός. Ἐνεργοῦν ἐπομένως σάν ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ.

2) **Ἡ ἀρχή τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν.** Στή δημοκρατία ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χωρισμός τῶν ἐξουσιῶν, ὁ χωρισμός δηλαδή μεταξύ τῶν ὀργάνων πού ψηφίζουν τούς νόμους, τῶν ὀργάνων πού ἔχουν τή φροντίδα γιά τήν ἐκτέλεση τῶν νόμων καί τῶν ὀργάνων πού ἀπονέμουν δικαιοσύνη ἢ ἀλλιῶς ὁ χωρισμός τῆς **νομοθετικῆς**, τῆς **ἐκτελεστικῆς** καί τῆς **δικαστικῆς** ἐξουσίας. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ χωρισμός, γιά νά μή συγκεντρώνονται ὅλες οἱ ἐξουσίες στά ἴδια πρόσωπα καί τούς παρέχεται ἡ δυνατότητα νά κάνουν αὐθαιρεσίες. Ὁ χωρισμός τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχή ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Συνταγμάτων.

3) **Ἡ ἀρχή τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν.** Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα, ὅπως τό δικαίωμα τῆς ἰσότητος καί τό δικαίωμα τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς καί οἰκονομικῆς

ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ βλάπτει ἡ Πολιτεία. Ἀντίθετα, ἔχει τὴν ὑποχρέωση ἡ Πολιτεία νὰ περιορίζει τὴ δράση της, ὥστε νὰ μὴ θίγονται τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν περιορισμὸ στὴ δράση τῆς Πολιτείας ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναγνώρισεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ὅποια ἔχει σπουδαία θέση σὲ ὄλα τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα.

4) **Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας.** Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐξουσίες πού ἔχει σάν κυρίαρχο ὄργανο κάθε δημοκρατικῆς Πολιτείας ὁ λαὸς δὲ γίνονται ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ ἀπὸ ὄργανα τὰ ὅποια ἀναγνώριζει μὲ τὸ Σύνταγμα ὁ λαός. Ἔτσι τὰ ὄργανα πού ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ πού εἶναι ἀρμόδια γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ.

5) **Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως.** Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ περιορίζεται ἡ Κυβέρνηση κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἀσκεῖ, πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἔτσι καὶ ἡ Κυβέρνηση γίνεται ὄργανο τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ Βουλὴ, ἡ ὅποια τῆς παρέχει ἐμπιστοσύνη ἢ ὄχι, ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό.

6) **Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου.** Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ πού βρίσκουμε σὲ ὄλα σχεδὸν τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀποβλέπει στὴν ἀκύρωση ὄλων τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καθιερῶνται ἀρμόδια δικαστήρια, τὰ ὅποια τίς ἀκυρώνουν ἂν διαπιστώσουν ὅτι εἶναι παράνομες καὶ δὲ συμφωνοῦν μὲ τὸ νόμο ἢ μὲ τὸ Σύνταγμα.

γ) **Ρόλος τοῦ Συντάγματος.**

Οἱ ἀρχές πού καθιερῶνει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους νόμους φανερῶνουν τὸ μεγάλο ρόλο πού παίξει σὲ κάθε Πολιτεία. Παίξει πραγματικὰ μεγάλο ρόλο τὸ Σύνταγμα, διότι ὄχι μόνον θεμελιώνει τὴ δημοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μπορεῖ νὰ διατρέξει καὶ κατοχυρῶνει ἔτσι τὴν ἐλευθερία στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τῶν πολιτῶν κάθε Πολιτείας.

Μέ την καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας αναγνωρίζεται ανώτατο όργανο της Πολιτείας ο λαός, από τον οποίο προέρχονται και για τον οποίο ασκούνται όλες οι εξουσίες και έτσι τοποθετείται το θεμέλιο της δημοκρατίας, ενώ με την καθιέρωση της αρχής της αντιπροσωπείας αντιμετωπίζεται ή δυσκολία για την απευθείας άσκηση της κρατικής εξουσίας από το λαό και διευκολύνεται ή εφαρμογή της δημοκρατίας. Έτσι, ενώ ο λαός παραμένει κυρίαρχος της Πολιτείας, η κρατική εξουσία ασκείται από όργανα, τα οποία αναδεικνύει και στα όποια παραχωρεί την εξουσία ο ίδιος. Έξάλλου με την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών ιδρύονται άλλα όργανα για να νομοθετούν, άλλα για να διοικούν και άλλα για να δικάζουν και έτσι αποφεύγεται ο κίνδυνος που δημιουργεί η άσκηση όλων των εξουσιών από τα ίδια πρόσωπα. Με τις αρχές έπειτα της ευθύνης της Κυβερνήσεως και του δικαστικού ελέγχου τοποθετούνται φραγμοί στις ενέργειες των οργάνων της Πολιτείας και προστατεύονται οι πολίτες από τις αυθαιρεσίες τους. Τέλος με την αρχή των ατομικών ελευθεριών καθορίζονται τα πλαίσια μέσα στα όποια μπορούν να ενεργούν τα όργανα της Πολιτείας για να μην περιορίζουν τα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα των πολιτών.

Θά ήταν όπωσδήποτε αταπάτη για τό λαό και δέ θά έπαιζε κανένα ρόλο στήν Πολιτεία τό Σύνταγμα, άν δέν τό κατοχύρωνε ο ίδιος ο λαός σάν νόμο έτσι, ώστε να έχει την πρώτη θέση μεταξύ των νόμων της Πολιτείας και να αποτελεί τον οδηγό που κατευθύνει όλες τις ενέργειες των οργάνων της. Γι' αυτό σέ όλες τις δημοκρατικές Πολιτείες ο λαός έχει δώσει στο Σύνταγμά του τή μεγαλύτερη δύναμη. Έτσι, κανείς δέν μπορεί να τό ξεπεράσει και να τό μεταβάλει σύμφωνα με τις επιθυμίες του. Η μεταβολή του γίνεται μόνο όπως όρίζει τό ίδιο τό Σύνταγμα.

Γιά όλους αυτούς τούς λόγους τό Σύνταγμα παίξει τον πρώτο και τό μεγαλύτερο ρόλο στήν όργάνωση και τή δράση της Πολιτείας, αποτελεί έγγύηση της δημοκρατίας και είναι τό όχυρό της ελευθερίας του λαού. Η έλλειψη Συντάγματος αποτελεί άρνηση της δημοκρατίας, στέρψη της ελευθερίας του λαού και ευκαιρία για κάθε παράνομη ενέργεια εκ μέρους των αρχόντων της Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματική ιστορία της νεώτερης Έλλάδος.

Από τις πρώτες ημέρες της Έπανάστασης άρχισαν και οι προσπάθειες για την πολιτική οργάνωση των περιοχών εκείνων της Πατρίδας μας που άποκτούσαν την ελευθερία τους. Στις 25 Μαρτίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης κάλεσε στην Καλαμάτα συνέλευση, η οποία ψήφισε τη σύσταση της Μεσσηνιακής Γερουσίας, ενώ δύο μήνες αργότερα, στις 26 Μαΐου 1821, η συνέλευση των αντιπροσώπων της Πελοποννήσου στη Μονή των Καλτετζών ίδρυσε την Πελοποννησιακή Γερουσία και οργάνωσε πολιτικά όλη την Πελοπόννησο. Παρόμοια οργάνωση έγινε κατόπιν και στη Δυτική και την Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Στις 4 Νοεμβρίου 1821 οι πληρεξούσιοι της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος ψήφισαν στο Μεσολόγγι με πρόεδρο τον Άλέξ. Μαυροκορδάτο τον «Όργανισμό της Προσωρινής Διοικήσεως της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος», με τον οποίο έδωσαν όλες τις εξουσίες στη Γερουσία, που ήταν υποχρεωμένη να δίνει λόγο για τις πράξεις της στην Έθνική Βουλή και ίδρυσαν το Μεγάλο Κριτήριο από 5 μέλη της Γερουσίας, για να δικάζει τα εγκλήματα κατά της Πατρίδας. Έξάλλου στις 15 Νοεμβρίου 1821 η συνέλευση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος με πρόεδρο τό Θεοδ. Νέγρη ψήφισε στην Αμφισσα τη «Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος», με την οποία ίδρυσε την Έθνική Βουλή και τον Άρειο Πάγο για την πολιτική οργάνωση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος.

Η τοπική όμως πολιτική οργάνωση της Ελλάδος, που είχε αποτινάξει τον τουρκικό ζυγό, δεν ήταν δυνατό να δώσει σ' αυτή την όψη Κράτους. Έπρεπε να καταργηθούν τα τοπικά πολιτεύματα και να οργανωθεί πολιτικά όλη η Ελλάδα κατά τον ίδιο τρόπο, για να πάρει την όψη αδιαίρετου Κράτους. Γι' αυτό άρχισαν οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση, προτού ακόμη κλείσει ο πρώτος χρόνος της επανάστασης, με τη σύγκληση της Α' Έθνικής Συνελεύσεως στο χωριό Πιάδα της Έπιδαύρου στις 20 Δεκεμβρίου 1821. Η Α' Έθνική Συνέλευση ψήφισε τό πρώτο πολίτευμα της Ελλάδος, τό οποίο αποτελεί και την άρχή της συνταγματικής ιστορίας της νεότερης Ελλάδος.

α) Προσωρινό Πολίτευμα της 'Ελλάδος (1822).

Ἡ Α' Ἐθνική Συνέλευση τῆς Ἑλλάδος, στήν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπό τήν Πελοπόννησο, τή Στερεά Ἑλλάδα καί τά νησιά Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρά καί Κάσο μέ πρόεδρο τόν Ἀλέξ. Μαυροκορδάτο, ψήφισε στήν Ἐπίδαυρο τήν 1η Ἰανουαρίου 1822 τό «Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μέ τό ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιά πρώτη φορά ἀδιαίρετο καί ὀργανωμένο Κράτος.

Τό Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικό πολίτευμα, διότι γιά τήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἰδρύθηκαν τρία σώματα πού ἀναδείκνυε ἀπευθείας ἢ μέ τούς ἀντιπροσώπους του ὁ λαός καί διότι στίς διατάξεις του κατοχύρωσε τίς ἀτομικές ἐλευθερίες καί τά πολιτικά δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τά σώματα πού ἰδρύθηκαν γιά τήν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦταν: 1) τό **Βουλευτικό**, τό ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαός γιά ἓνα χρόνο, 2) τό **Ἐκτελεστικό** ἀπό 5 μέλη, τό ὁποῖο ἐξέλεγε γιά ἓνα χρόνο καί ἀπό πρόσωπα πού δέν ἀνήκαν στό Βουλευτικό, εἰδική συνέλευση, καί 3) τό **Δικαστικό** ἀπό 11 μέλη τά ὁποῖα ἐξέλεγαν τό Βουλευτικό καί τό Ἐκτελεστικό μαζί.

Τά πολιτικά δικαιώματα πού ἀναγνώρισε στούς Ἕλληνας τό Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τό δικαίωμα νά ἐκλέγουν καί νά ἐκλέγονται, καθώς καί τό δικαίωμα νά διορίζονται στίς δημόσιες θέσεις, ἐνῶ οἱ ἀτομικές ἐλευθερίες πού προστάτευε ἦταν ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστά στό νόμο καί τά δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τιμῆς, τῆς προσωπικῆς ἀσφάλειας κλπ. Παράλληλα τό Πολίτευμα ἐκεῖνο ἀναγνώρισε σάν ἐπίσημη Θρησκεία τοῦ Κράτους τή Θρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί ὀνόμασε Ἕλληνας πολίτες ὄλους ὄσους κατοικοῦσαν στήν Ἑλλάδα καί πίστευαν στό Χριστό.

Ὁ δημοκρατικός χαρακτήρας τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἡ αἰτία πού ἀνάγκασε τή Συνέλευση νά τό ὀνομάσει προσωρινό, χωρίς νά εἶναι, ἐπειδή ἤθελε νά μήν προκαλέσει τήν ἐχθρότητα τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία εἶχε ἀντιδημοκρατικές τάσεις.

β) Ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου (1823).

Στίς 29 Μαρτίου 1823 ἔγινε στό Ἄστρος τῆς Κυνουρίας ἡ Β'

Ἐθνική Συνέλευση, ἡ ὁποία ἔκανε τήν ἀναθεώρηση μερικῶν διατάξεων τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Τό ἀναθεωρημένο Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπογράφηκε στίς 13 Ἀπριλίου 1823 ἀπό τή Β' Ἐθνική Συνέλευση καί πῆρε τό ὄνομα «Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου». Δέν εἶναι ἐπομένως ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου νέο Σύνταγμα, ἀλλ' εἶναι τό ἴδιο τό Προσωρινό Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἀναθεωρημένο.

γ) Τό Πολιτικό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (1827).

Ἡ Β' Ἐθνική Συνέλευση τοῦ Ἄστρους εἶχε ἀποφασίσει νά συγκληθεῖ νέα Ἐθνική Συνέλευση σέ δύο χρόνια καί νά κάνει τήν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου. Οἱ περιστάσεις ὁμως δέν ἐπέτρεψαν τή σύγκληση τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τότε πού εἶχε ἀποφασίσει ἡ Β', ἀλλά μόλις μετά ἀπό τέσσερα χρόνια. Ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση κατά τή συνεδρίαση, πού εἶχε στίς 27 Μαρτίου 1827 στήν Τροιζήνα, ἀποφάσισε νά δοθεῖ τό Ἐκτελεστικό σέ ἓνα μόνο πρόσωπο καί δέχτηκε νά εἶναι τό πρόσωπο αὐτό ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Μέ βάση τήν ἀπόφασή της αὐτή ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση ἔκανε τήν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου καί περιορίσει σέ ἓνα πρόσωπο τό Ἐκτελεστικό. Τό νέο Σύνταγμα μέ τή μεταβολή αὐτή στά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καί τήν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ λαός, ψηφίστηκε τήν 1η Μαΐου τοῦ 1827 καί πῆρε τό ὄνομα Πολιτικό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Τό Πολιτικό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τό πιό δημοκρατικό, ἀλλά δέν ἴσχυσε γιά πολύ.

Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1828 ἦρθε στήν Ἑλλάδα ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος πίστευε ὅτι μέ τίς συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν δέν ἦταν δυνατό νά ἐφαρμοστεῖ τό Πολιτικό Σύνταγμα. Γι' αὐτό καί κατόρθωσε νά πείσει τή Βουλὴ νά μὴν ἐφαρμόσει τό Σύνταγμα, μέ τή δικαιολογία ὅτι οἱ περιστάσεις δέν ἐπέτρεπνάν νά ἐφαρμοστεῖ σέ ὅλη τή χώρα καί ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος. Ἔτσι καταργήθηκε τό Βουλευτικό καί ἰδρύθηκε τό «Πανελλήνιο», γιά νά μετέχει μέ τόν Κυβερνήτη στήν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας μέ προκήρυξή του ἔκανε γνωστή στό λαό τή μεταβολή καί κάλεσε νέα Ἐθνική Συνέλευση, γιά νά τήν επικυρώσει. Ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση επικύρωσε τήν πράξη τῆς Βουλῆς καί ἀντί τοῦ Πανελληνίου ἴδρυσε τή Γερουσία ἀπό 27 μέλη. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα κυβερνήθηκε χωρίς Σύνταγμα ἀπό τόν Ἰωάννη Καποδίστρια μέχρι τίς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμερομηνία τῆς δολοφονίας του.

δ) Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα (1832)

Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια προκάλεσε ἀνωμαλίες καί ἡ Γερουσία, γιά νά σώσει τήν κατάσταση, διόρισε σάν προσωρινή Κυβέρνηση μιά τριμελή «Διοικητική Ἐπιτροπή». Κατόπιν ἐγινε ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση στό Ναύπλιο, ἡ ὁποία ἐξέλεξε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τόν Αὐγουστίνο Καποδίστρια καί στίς 15 Μαρτίου 1832 ψήφισε τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα.

Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα καθόριζε ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡγεμονία διαδοχική, συνταγματική καί κοινοβουλευτική, μέ ἀνώτατο κληρονομικό ἄρχοντα τόν Ἡγεμόνα, μέ Βουλή, πού θά ἐξέλεγε κάθε 5 χρόνια καί θά ἀνανέωνε κατά τό 1/5 τῆς κάθε χρόνο ὁ λαός, καί μέ Γερουσία πού τά μέλη τῆς θά ἐξέλεγε ὁ Ἡγεμόνας ἀπό πρόσωπα πού θά ἔπρεπε νά ἔχουν ὀρισμένα προσόντα. Τό Σύνταγμα τοῦτο ἦταν πολύ φιλελεύθερο, ἀλλά δέν ἐφαρμόστηκε ποτέ.

Μέ τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει καί ἡ πρώτη περίοδος τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα εἶναι τό γεγονός ὅτι ἦταν πολύ φιλελεύθερα καί δημοκρατικά.

Οἱ μεγάλες δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καί Ρωσία ἐξέλεξαν τόν πρίγκιπα τῆς Βαυαρίας Ὄθωνα βασιλιά τῆς Ἑλλάδος καί τήν ἐκλογή του επικύρωσε ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση στίς 27 Ἰουλίου 1832. Ὁ Ὄθωνας ἦρθε στήν Ἑλλάδα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1833 καί κυβέρνησε μέ τήν Ἀντιβασιλεία στήν ἀρχή, πού τήν ἀποτελοῦσαν οἱ Βαυαροί Ἄρμανσπεργκ, Μάουρερ καί Ἐϋντεκ, καί κατόπιν ὁ ἴδιος ἀπολυταρχικά καί χωρίς Σύνταγμα μέχρι τό 1843.

ε) Σύνταγμα τοῦ 1844.

Ἡ Ἐπανάσταση πού ἐγινε στίς 3 Σεπτεμβρίου 1843 στήν Ἀθήνα

μέ ἀρχηγούς τὸ Δ. Καλλέργη καὶ τὸν Ἰ. Μακρυγιάννη ἀνάγκασε τὸν Ὅθωνα νὰ καλέσει στὴν Ἀθήνα τὴν Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση καὶ νὰ δώσει στὴν Ἑλλάδα τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίστηκε στοὺς λόγους πού ἀκούστηκαν στὴ Βουλὴ ἀπὸ τὸ Βασιλιά καὶ τὰ μέλη τῆς Συνελεύσεως σάν μιὰ **συνθήκη** μεταξὺ τοῦ Βασιλιᾶ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μέ τὸ Σύνταγμα αὐτό, πού ὀνομάστηκε καὶ Πρῶτο Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας ἦταν ἡ συνταγματικὴ μοναρχία. Ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης, ἐνῶ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν καὶ δύο κοινοβουλευτικὰ σώματα· ἡ Γερουσία ἀπὸ 27 μέλη, πού διορίζε ὁ Βασιλιάς, καὶ ἡ Βουλὴ ἀπὸ 80 μέλη, πού ἐξέλεγε κάθε τρία χρόνια ὁ λαός.

Ὁ Βασιλιάς κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 εἶχε πολὺ προνομιακὴ θέση, διότι ἐπηρεάζε ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ὁ Ὅθωνας ὅμως, μολονότι ἔδωσε ὄρκο γιὰ τὴν τήρηση τοῦ Συντάγματος, δέν τὸ τήρησε, ἀλλὰ παραβίασε ὀρισμένες διατάξεις του καὶ προετοίμασε ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ τῆς Ἀθήνας, ἡ ὁποία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νὰ χάσει τὸ θρόνο τὸ 1862.

ς) Σύνταγμα τοῦ 1864/1911

Ἡ Β' στὴν Ἀθήνα Ἐθνικὴ Συνέλευση, πού συνῆλθε μετὰ τὴν ἐπανάσταση τῆς νύχτας τῆς 10ης πρὸς τὴν 11η Ὀκτωβρίου 1862, ἐξέλεξε Βασιλιά τῶν Ἑλλήνων τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο μέ τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α' Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καὶ ψήφισε στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

Μέ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σάν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καὶ τὴν Κυβέρνηση διορίζε ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ διορίζει καὶ νὰ παύει τοὺς Ὑπουργούς. Τὸ 1875 ὅμως μέ εἰσήγηση τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη ἡ Βουλὴ δέχτηκε τὴν ἀρχὴ τῆς «**δεδηλωμένης**», κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ὑπουργοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καὶ ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στὴν Ἐκλογὴ τῶν Ὑπουργῶν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τὸ 1911,

όποτε έγινε αναθεώρησή του μετά την ΄Επανάσταση στο Γουδί τό 1909 καί τήν εισήγηση πού έκανε ό ΄Ελευθ. Βενιζέλος γιά τήν αναθεώρησή του. Τό Σύνταγμα τοῦ 1911 δέ διαφέρει πολύ από τό Σύνταγμα τοῦ 1864. Εἶναι μιá άπλή αναθεώρηση εκείνου μέ τίς ἐξῆς διαφορές: 1) Περιορίσε τήν άπαρτία τῆς Βουλῆς στοῦ 1/3 γιά νά διευκολύνει τίς συνεδριάσεις, οἱ όποῖες διαλύονταν συχνά από ἔλλειψη άπαρτίας. 2) Καθιέρωσε τό άσυμβίβαστο τοῦ βουλευτικοῦ αξιώματος καί τοῦ αξιώματος τοῦ στρατιωτικοῦ, καθώς καί τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς θέσεως. 3) Ίδρυσε τό **Έκλογοδικεῖο**, γιά νά ἐκδικάζει τίς ἐκλογικές παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τή μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Κατά τά ἄλλα διατηρήθηκε ὅπως ἦταν καί τό πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα τοῦ 1927 καί 1952.

Τό 1924 μέ ψήφισμα τῆς Δ΄ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως έγινε μεταβολή στοῦ πολίτευμα τῆς χώρας μας. Καταργήθηκε τό Πολίτευμα τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας καί καθιερώθηκε τό Πολίτευμα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Τῆ μεταβολή τοῦ πολιτεύματος τήν δέχτηκε καί ὁ Ἐλληνικός λαός μέ τό δημοψήφισμα πού έγινε στίς 13 Ἰαπριλίου 1924.

Ἡ μεταβολή τοῦ πολιτεύματος δημιούργησε τήν ανάγκη νά συνταχθεῖ νέο Σύνταγμα, τό όποιο θά ἦταν σύμφωνο μέ τή νέα μορφή τοῦ πολιτεύματος. Γι΄ αὐτό τό σκοπό ἡ ἴδια ἡ Ἐθνική Συνέλευση ἔκανε μιá ἐπιτροπή από 30 μέλη, τῆς όποίας ἔργο ἦταν ἡ σύνταξη νέου Συντάγματος. Ἡ ἐπιτροπή εκείνη δέν μπόρεσε νά φέρει σέ πέρας τό ἔργο της, διότι στοῦ μεταξύ ὁ Θ. Πάγκαλος κήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ἡ κατάρτιση καί ἡ ψήφιση τοῦ νέου Συντάγματος, ὅταν πλέον ἡ δικτατορία εἶχε ανατραπεῖ από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ὀνομάστηκε Σύνταγμα τῆς Ἐλληνικῆς Δημοκρατίας καί ἡ χώρα μας Ἐλληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα μέ τή νέα μορφή τοῦ πολιτεύματος τό Σύνταγμα τοῦ 1927 ὄριζε ὡς ανώτατο ἄρχοντα τοῦ Κράτους τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν όποιο ἐξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ἡ Βουλή καί ἡ Γερουσία, γιά 5 χρόνια. Ὁ ἴδιος Πρόεδρος μπορούσε νά ἐκλεγεῖ γιά δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. Ἄπό ἐκεῖ καί πέρα ἀπαγορευόταν ἡ ἐκλογή του.

Ἐπειτα τὸ ἴδιο Σύνταγμα καθιέρωσε καὶ ἓνα δεύτερο νομοθετικὸ ὄργανο, τὴ Γερουσία, ἢ ὁποῖα εἶχε 120 μέλη. Τὴ Γερουσία δὲν τὴ διορίζε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ τὴν ἐξέλεγε στὸ μεγαλύτερο μέρος της ὁ λαὸς καὶ σὲ ἓνα μικρὸ ποσοστὸ ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία γιὰ 9 χρόνια. Στὸ διάστημα αὐτὸ γινόταν ἀνανέωση τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας κάθε τρία χρόνια καὶ κατὰ τὸ 1/3 τῶν μελῶν της. Γιὰ νὰ γίνει κανεὶς Γερουσιαστὴς, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ λιγότερο 40 ἐτῶν.

Στὴ Γερουσία εἶχαν δοθεῖ οἱ ἐξῆς ἀρμοδιότητες: α) Νά νομοθετεῖ μαζί μέ τὴ Βουλὴ. β) Νά ἐκλέγει μαζί μέ τὴ Βουλὴ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. γ) Νά ἀποφαίνεται γιὰ τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς, ὅταν τὸ ζητᾷ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται μέ τὴ Βουλὴ σὲ Ἐθνικὲς Συνελεύσεις γιὰ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. ε) Νά δικάζει τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ κάθε ἄλλο γιὰ προδοσία κατὰ τῆς Πατρίδας.

Σύμφωνα μέ αὐτὰ στὴ Γερουσία εἶχαν δοθεῖ νομοθετικὲς, ἐκτελεστικὲς καὶ δικαστικὲς ἀρμοδιότητες, ἐνῶ παράλληλα ὑπῆρχαν καὶ τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα Συντάγματα ὄργανα τῆς Πολιτείας (Βουλὴ, Δικαστήρια κλπ.).

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 δὲν ἐφαρμόστηκε γιὰ πολὺ χρόνο καὶ ἐκεῖνος κατὰ τὸν ὁποῖο ἐφαρμόστηκε δὲν ἦταν χωρὶς ταραχές, διότι ἐγίναν δύο ἐγκληματικὲς ἀπόπειρες. Ἡ μία θέλησε νὰ ματαιώσει τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1933 καὶ ἡ ἄλλη στράφηκε κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Τὸ στρατιωτικὸ κίνημα τέλος τοῦ 1935 ἔθεσε τέρμα στὸ Σύνταγμα τοῦ 1927.

Ἀκολούθησαν κατόπιν ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ἡ ἐχθρική κατοχὴ καὶ ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς καὶ ἔτσι ἡ Χώρα μας ἔμεινε σχεδὸν χωρὶς Σύνταγμα μέχρι τὴν 1η Ἰανουαρίου 1952. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 καθόριζε ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τὴ Βασιλευομένη Δημοκρατία καὶ στίς διατάξεις του ἦταν παρόμοιο μέ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864/1911.

η) Τὸ δικτατορικὸ Σύνταγμα τοῦ 1968/1973

Στίς 21 Ἀπριλίου 1967 μιὰ ομάδα ἀξιωματικῶν, γνωστὴ ὡς χούντα, ἔκανε πραξικόπημα καὶ ἐπέβαλε στὴ χώρα δικτατορία. Καταρχὰς

οί δικτάτορες άνέστειλαν τήν ισχύ όρισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1952 και κυρίως εκείνων που έκαναν λόγο για τις άτομικές και πολιτικές έλευθερίες των πολιτών. Έπειτα θέλησαν να δώσουν στη Χώρα Σύνταγμα που θα ίκανοποιούσε τις επιδιώξεις τους και γι' αυτό οδήγησαν τον Έλληνικό λαό στην μη έλεύθερη ψήφιση του Συντάγματος του 1968, με τό όποιο τό πολιτεύμα της Χώρας διατηρούσε τή μορφή της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικά όμως οί ίδιοι οί δικτάτορες προχώρησαν τήν 1η Ίουνίου 1973 στην πραξικοπηματική κατάργηση της βασιλείας και τήν έγκατάσταση στη χώρα της Προεδρικής Δημοκρατίας. Για να έπικυρώσουν και τήν ένέργειά τους αυτή οδήγησαν και πάλι τον Έλληνικό λαό σε νέο διαβλητό δημοψήφισμα, στις 29 Ίουλίου 1973, με τό όποιο δόθηκε στό πολιτεύμα ή μορφή της Προεδρικής Δημοκρατίας με «πρόεδρο» τό δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Η κατάρρευση της δικτατορίας στις 23 Ίουλίου 1974 και ή αποκατάσταση της δημοκρατίας στη Χώρα μας είχαν σαν αποτέλεσμα τήν άμεση κατάργηση όλων των Συνταγματικών μεταβολών που έγιναν από τους δικτάτορες. Η Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας, που σχηματίστηκε τότε, κατάργησε με τή Συντακτική Πράξη της 1ης Αύγουστου 1974 τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973 και έθεσε προσωρινά σε ισχύ τό Σύνταγμα του 1952, εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονταν στη μορφή του πολιτεύματος και στό θεσμό της βασιλείας.

3. Τό σημερινό Σύνταγμα και τά όργανα των τριών έξουσιών του Κράτους.

α) Εισαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού.

Μετά τήν αποκατάσταση της Δημοκρατίας ή χώρα βρέθηκε στην ανάγκη εισαγωγής νέου, προοδευτικού και εκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Για να εισαχθεί νέο Σύνταγμα και να λυθεί τό πολιτειακό θέμα, που είχε δημιουργήσει κατά καιρούς πολλά προβλήματα, αποφασίστηκε από τήν Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας να προκηρυχθούν εκλογές για τήν ανάδειξη Βουλής με συντακτικές άρμοδιότητες και να γίνει δημοψήφισμα, με τό όποιο ό λαός θα αποφάσιζε εάν

θέλει τή Δημοκρατία βασιλευόμενη ἢ ἀβασίλευτη. Οἱ ἐκλογές ἔγιναν στίς 17 Νοεμβρίου 1974 καί τό δημοψήφισμα στίς 8 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Καί στίς δύο περιπτώσεις ὁ ἑλληνικός λαός προσήλθε στίς κάλπες μέ παραδειγματική τάξη καί ἐκδήλωσε τή θέλησή του μέ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Μέ τίς ἐκλογές δόθηκε ἡ πλειοψηφία τοῦ 54 % περίπου στό κόμμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τοῦ Κωνστ. Καραμανλῆ καί μέ τό δημοψήφισμα ἀποφασίστηκε μέ τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ 69 % περίπου νά πάρει τό πολίτευμα τή μορφή τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ἐτσι ἡ Βουλή προχώρησε στήν ψήφιση τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος τῆς Χώρας, τό ὁποῖο ἰσχύει ἀπό τίς 11 Ἰουνίου 1975.

Τό κείμενο τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἀπό 120 ἄρθρα. Στά ἄρθρα 1-3 γίνεται λόγος γιά τή μορφή τοῦ πολιτεύματος καί τίς σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας. Μέ τά ἄρθρα 4-25 κατοχυρώνονται τά ἀτομικά καί κοινωνικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Τά ἄρθρα 26 - 105 ἀναφέρονται στήν ὀργάνωση καί τίς λειτουργίες τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα τά ἄρθρα αὐτά κάνουν λόγο γιά τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καί δικαστικῆς), γιά τόν τρόπο ἀναδείξεως καί τίς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γιά τήν Κυβέρνηση, γιά τή Βουλή, γιά τά Δικαστήρια καί γιά τήν ὀργάνωση τῆς Διοικήσεως. Τέλος τά ἄρθρα 106 - 120 περιέχουν εἰδικές μεταβατικές διατάξεις καί τή διάταξη πού θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν τό σεβασμό στό Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ὡς ἔγκλημα τήν προσβολή τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καί ἀφήνει τήν τήρηση τοῦ Συντάγματος στόν πατριωτισμό τῶν Ἑλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Τό σημερινό Σύνταγμα τῆς Χώρας εἶναι δημοκρατικό καί προοδευτικό, ὀρίζει δέ ὅτι τό πολίτευμά μας εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα ὁμως ἀπό τίς βασικές γιά κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει καί τίς ἀκόλουθες νέες διατάξεις:

1. Ὅρίζει ὅτι θεμέλιο τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκή κυριαρχία (ἄρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη της χώρας μας είναι η στερέωση της ειρήνης και της δικαιοσύνης και η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των Κρατών (άρθρο 2).

3. Καθιερώνει την δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κάνει την εκπαίδευση υποχρεωτική για 9 χρόνια (άρθρο 16).

4. Θέτει υπό την προστασία και την έποπτεία του Κράτους τον αθλητισμό (άρθρο 16).

5. Κατοχυρώνει εκτός από τα άτομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών και τα θέτει υπό την προστασία του Κράτους (άρθρο 21).

6. Προστατεύει το δικαίωμα της εργασίας και εξισώνει την αμοιβή ανδρών και γυναικών που προσφέρουν την ίδια εργασία (άρθρο 22).

7. Όρίζει ότι το Κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας (άρθρο 24).

8. Θεωρεί εγκλημα την κατάλυση της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που πηγάζουν απ'αυτή και επιβάλλει τη δίωξη των σφετεριστών μετά την αποκατάσταση της νόμιμης εξουσίας.

9. Διακηρύσσει ότι οι Έλληνες πολίτες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να αντισταθούν με κάθε μέσο έναντίον όποιοδήποτε, πού θά επιχειρούσε τη βίαιη κατάλυση του ύφιστάμενου δημοκρατικού πολιτεύματος.

γ) Τά όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

Η κρατική εξουσία διακρίνεται σε τρεις μερικότερες εξουσίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Νομοθετική εξουσία λέμε εκείνη πού θέτει τούς νόμους, εκτελεστική εκείνη πού τούς εκτελεί και δικαστική εκείνη πού άπονέμει δικαιοσύνη με βάση τούς νόμους. Βασική άρχή της δημοκρατίας είναι η άπαιτηση να άσκούνται από διαφορετικά όργανα οί τρεις αυτές εξουσίες. Τήν άρχή αυτή τη λέμε «άρχή της διακρίσεως των εξουσιών» και άποτελεί βασικό γνώρισμα της δημοκρατίας, γιατί μόνον έτσι κατοχυρώνονται οί άτομικές, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες των πολιτών. Διαφορετικά, όταν δηλαδή οί τρεις εξουσίες άσκούνται από τά ίδια όργανα.

οί ἐλευθερίες αὐτές τῶν πολιτῶν εἶναι ἀνύπαρκτες καί στήν οὐσία τό πολίτευμα δέν εἶναι δημοκρατικό, ἀλλά ὀλοκληρωτικό (μοναρχία καί δικτατορία ὁποιουδήποτε χρώματος καί πολιτικῆς τοποθετήσεως).

Τό δικό μας Σύνταγμα μέ τό ἄρθρο 26 καθορίζει ποιά εἶναι τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν καί λέει τά ἑξῆς:

1. Ἡ νομοθετική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τή Βουλή καί τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

3. Ἡ δικαστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τά δικαστήρια καί οἱ ἀποφάσεις τους ἐκτελοῦνται. «ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Στή συνέχεια θά κάνουμε λόγο γιά τά ὄργανα κάθε ἐξουσίας χωριστά, ἀρχίζοντας ἀπό τά ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

A. Ὅργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στήν Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, Ἄρχηγός τοῦ Κράτους εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στή χώρα μας εἶναι αἰρετός καί ἐκλέγεται ἀπό τή Βουλή γιά πέντε χρόνια καί μέχρι δύο τό πολύ πενταετίες. Γιά νά ἐκλεγῆ κανεῖς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει α) νά κατάγεται ἀπό Ἑλληνα πατέρα καί νά εἶναι Ἑλληνας πολίτης ἀπό πενταετίας, β) νά ἔχει συμπληρώσει τό 40ο ἔτος τῆς ἡλικίας του καί γ) νά ἔχει τή νόμιμη ἰκανότητα νά ψηφίζει.

Ὡς ἀρχηγός τοῦ Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά κηρύσσει πόλεμο καί νά ὑπογράφει συνθήκες εἰρήνης, συμμαχίας καί οικονομικῆς συνεργασίας μέ τά ἄλλα κράτη, ὅπως καί συνθήκες συμμετοχῆς σέ διεθνεῖς Ὄργανισμούς καί Ἐνώσεις, πάντοτε ὅμως ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι οἱ πράξεις του αὐτές θά ἔχουν τήν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔχει καί τήν εὐθύνη.

Οί άρμοδιότητες του Προέδρου, ως όργανου της κρατικής εξουσίας, όρίζονται με κάθε λεπτομέρεια από τό Σύνταγμα και επειδή είναι ό ρυθμιστής του πολιτεύματος, αναφέρονται και στις τρεις εξουσίες. Ειδικότερα ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει ρυθμιστικές, νομοθετικές, έκτελεστικές και δικαστικές άκόμη άρμοδιότητες, χωρίς όμως νά μπορεί νά συγκεντρώσει στα χέρια του όλες τις κρατικές εξουσίες. Ρυθμιστικές άρμοδιότητες του Προέδρου είναι ή προκήρυξη εκλογών, ή ανάθεση σχηματισμού Κυβερνήσεως, ή σύγκληση της Βουλής και άλλες, νομοθετικές ή κύρωση, ή έκδοση και ή δημοσίευση στην έφημερίδα της Κυβερνήσεως των νόμων που ψηφίζονται από τή Βουλή, έκτελεστικές ή έκδοση των Διαταγμάτων για τήν εκτέλεση των νόμων, ό διορισμός της Κυβερνήσεως με πρόταση του Πρωθυπουργού κλπ. και δικαστικές μόνο ή άπονομή χάρης σε καταδικασθέντες μετά από πρόταση του Ύπουργού Δικαιοσύνης και σύμφωνη γνώμη ειδικού Συμβουλίου και ή χορήγηση άμνηστίας για πολιτικά μόνο έγκλήματα μετά από πρόταση του Ύπουργικού Συμβουλίου.

Έκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία σχετικά με τις άρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι τό γεγονός ότι περιορίζονται αυτές μόνο σ' εκείνες που του αναγνωρίζει τό Σύνταγμα και οί σύμφωνοι με τό Σύνταγμα νόμοι. Ίδιαίτερη επίσης σημασία έχει και τό γεγονός ότι όλες σχεδόν οί πράξεις του Προέδρου κατά τήν άσκηση των καθηκόντων του πρέπει νά προσυπογράφονται και από τόν άρμόδιο Ύπουργό ή τήν Κυβέρνηση, που έχουν και τήν ευθύνη.

Σέ όρισμένες και από τό Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει σαν Συμβουλευτικό του όργανο τό Συμβούλιο της Δημοκρατίας, τό όποιο συγκροτείται από α) τούς εκλεγέντες με δημοκρατικό τρόπο Προέδρους της Δημοκρατίας, β) τόν Πρωθυπουργό, γ) τόν Πρόεδρο της Βουλής, δ) τόν Άρχηγό της άξιωματικής αντιπολιτεύσεως και ε) τούς Πρωθυπουργούς που πήραν ψήφο έμπιστοσύνης από τή Βουλή.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η Κυβέρνηση άποτελείται από τόν Πρωθυπουργό και τούς Ύπουργούς. Μέλη της Κυβερνήσεως μπορεί νά είναι και οί Ύφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια τοῦ καθορίζουν οἱ νόμοι πού ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὄλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ Ἱεροσχευμάτων) πού λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργός πού δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργός ἀνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες πού τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴ εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὅποτε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνει μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσει τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ὀρκιστεῖ ὁ Πρωθυπουργός νὰ παρουσιαστεῖ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσει ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲ δοθεῖ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργό καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἀσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ ἔχουν εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἔλεγχο τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις πού γίνονται δύο φορές τὴν ἑβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἔλεγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις, κυρίως δὲ μὲ ἐπερωτήσεις.

B. Ὅργανα τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ νόμοι, πού ρυθμίζουν μὲ τοὺς κανόνες τους τὶς σχέσεις της. Στὴν ἀνοργά-

νωτη κοινωνία οί νόμοι δέν ύπήρχαν, διότι δέν ύπήρχε τό άρμόδιο νά νομοθετήσει όργανο. Έκεί τίς σχέσεις τής κοινωνικής ζωής ρυθμίζαν οί συνήθειες ή, όπως άλλιώς λέγονται, τά έθιμα. Από τότε όμως πού άρχισε νά οργανώνεται σέ Κράτη ή άνθρώπινη κοινωνία, παρουσιάστηκε και ή ανάγκη νά γραφτούν νόμοι, πού νά ρυθμίζουν όλες τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους, όπως και μεταξύ αυτών και του Κράτους. Στην έποχή μας ή ανάγκη τής νομοθετήσεως είναι άκόμη πιό μεγάλη, διότι, εκτός από τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους και πρós τό Κράτος, έχουν δημιουργηθεί και σχέσεις του Κράτους μέ τά άλλα Κράτη.

Άλλη ανάγκη τής έποχής μας, πού τή δημιούργησε ό αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας του δημοκρατικού πολιτεύματος, είναι ή καθιέρωση του όργανου εκείνου πού θά είναι άρμόδιο νά ψηφίζει τούς νόμους και ή διάκρισή του από τά άλλα όργανα του Κράτους. Αφού ό κυρίαρχος λαός σέ κάθε δημοκρατία δέν μπορεί νά συγκεντρώνεται και νά ψηφίζει μόνος του τούς νόμους, καθιερώθηκε σέ όλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα νά εκλέγονται αντιπρόσωποι του για τήν άσκηση τής κρατικής εξουσίας και ειδικότερα τής νομοθετικής εξουσίας. Οί αντιπρόσωποι του λαού αποτελούν τή Βουλή, ή όποία είναι τό κύριο όργανο τής νομοθετικής εξουσίας.

Κατά τό δικό μας Σύνταγμα τά όργανα τής νομοθετικής εξουσίας είναι δύο. Η Βουλή και ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. Για τίς νομοθετικές άρμοδιότητες του Προέδρου τής Δημοκρατίας έγινε λόγος στα προηγούμενα. Έδώ θά κάνουμε λόγο μόνο για τή Βουλή.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση και ανάδειξη τής Βουλής.

Η Βουλή αποτελείται από βουλευτές πού προέρχονται από όλες τίς περιφέρειες του Κράτους και αντιπροσωπεύουν τό Έθνος. Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα οί βουλευτές δέν μπορεί νά είναι πάνω από 300 και κάτω από 200. Σήμερα ή Βουλή αποτελείται από 300 βουλευτές.

Η εκλογή τής Βουλής γίνεται κανονικά κάθε τέσσερα χρόνια μέ άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία όλων τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Τό δικαίωμα τής ψήφου κατοχυρώνεται από τό Σύνταγμα, τό όποιο όρίζει ότι οί μόνοι περιορισμοί πού

είναι δυνατόν νά τεθούν σ' αυτό είναι ή συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας, ή πνευματική άνικανότητα και ή ποινική καταδίκη για όρισμένα έγκλήματα.

Γιά νά εκλεγεί κανείς βουλευτής πρέπει α) νά είναι Έλληνας πολίτης, β) νά έχει τή νόμιμη ικανότητα νά ψηφίζει και γ) νά έχει συμπληρώσει τό 25ο έτος τής ηλικίας του. Οί εκλογές γίνονται ταυτόχρονα σέ όλες τές περιφέρειες μέ όρισμένο εκλογικό σύστημα πού όρίζεται μέ νόμο. Ό αριθμός τών βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας είναι ανάλογος μέ τόν πληθυσμό της και όρίζεται μέ Προεδρικό Διάταγμα. Ένα μέρος τής Βουλής, όχι μεγαλύτερο από τό ένα είκοστό (1/20) αυτής, δύναται νά εκλέγεται ενιαία σέ όλη τήν Έπικρατεία. Οί βουλευτές αυτοί λέγονται βουλευτές τής Έπικρατείας.

Στήν άναθεωρητική Βουλή πού προήλθε από τές εκλογές του Νοεμβρίου 1974 άναδειχτηκαν 12 βουλευτές Έπικρατείας.

Στίς εκλογές για τήν άνάδειξη τών βουλευτών παίρνουν μέρος τά πολιτικά κόμματα, τά όποια κάνουν συνδυασμό σέ κάθε εκλογική περιφέρεια ή σέ όσες εκλογικές περιφέρειες θέλουν. Μπορούν όμως νά θάλουν ύποψηφιότητα και άνεξάρτητοι, πού δέν ανήκουν σέ κόμμα. **Πολιτικό κόμμα** λέμε μία πολιτική όργάνωση πού δέχεται τές αρχές τής δημοκρατίας, έχει όρισμένο πρόγραμμα και επιδιώκει τήν κατάληψη τής εξουσίας μέ ειρηνικά μέσα για τήν έφαρμογή του προγράμματός της.

Ό αριθμός τών βουλευτών πού εκλέγει κάθε κόμμα σέ κάθε εκλογική περιφέρεια εξαρτάται από τό εκλογικό σύστημα, πού ισχύει κατά τές εκλογές. **Έκλογικό σύστημα** λέμε τόν τρόπο μέ τόν όποιο γίνονται οί εκλογές και τή μέθοδο μέ τήν όποία μοιράζονται, σύμφωνα μέ τές ψήφους πού πήραν, οί βουλευτικές έδρες κάθε περιφέρειας στά κόμματα πού πήραν μέρος στίς εκλογές. Τά κυριότερα εκλογικά συστήματα είναι τρία, τά εξής:

α) **Τό πλειοψηφικό**, κατά τό όποιο σέ κάθε εκλογική περιφέρεια όλες τές βουλευτικές έδρες τές παίρνει τό κόμμα πού ήρθε πρώτο.

β) **Τό αναλογικό**, κατά τό όποιο σέ κάθε εκλογική περιφέρεια οί βουλευτικές έδρες μοιράζονται στά κόμματα ανάλογα μέ τές ψήφους πού πήρο. Μορφή του αναλογικού είναι και τό σύστημα τής ενισχυμένης αναλογικής πού έχει τό πλεονέκτημα νά δίνει σταθερότερες κυβερνήσεις.

γ) **Τό μικτό**, κατά τό όποίο σ' άλλες έκλογικές περιφέρειες εφαρμόζεται τό πλειοψηφικό καί σ' άλλες τό αναλογικό.

2) Νομική θέση τών Βουλευτών.

Οί βουλευτές είναι αντίπρόσωποι του έθνους καί γι' αυτό κατά τήν άσκηση τών καθηκόντων τους ενεργοϋν ελεύθερα χωρίς νά είναι ύποχρεωμένοι νά ακολουθοϋν τίς ύποδείξεις εκείνων πού τούς ψήφισαν. Ός αντίπρόσωποι του έθνους οί βουλευτές έχουν όρισμένα προνόμια πού τούς αναγνωρίζει τό Σύνταγμα. Τά προνόμια αυτά είναι: ή άσυλία, ή άποζημίωση καί οί άτέλειες.

α) **Άσυλία** λέμε τό προνόμιο τών βουλευτών νά είναι άνεύθυνοι γιά τή γνώμη πού εκφράζουν καί τήν ψηφο πού δίνουν κατά τήν έκτέλεση τών καθηκόντων τους καί τό προνόμιο νά έχουν ιδιαίτερη μεταχείριση γιά τίς αξιόποινες πράξεις πού κάνουν έξω από τόν κύκλο τών καθηκόντων τους. "Έτσι οί βουλευτές είναι κατά τήν έκτέλεση τών καθηκόντων τους άνεύθυνοι καί γιά τήν καταδίωξη τους γιά τίς άλλες αξιόποινες πράξεις τους χρειάζεται ειδική άδεια τής Βουλής.

β) **Άποζημίωση** λέμε τά χρήματα πού παίρνουν από τό Δημόσιο Ταμείο οί βουλευτές. Λέγεται βουλευτική άποζημίωση καί τό ποσό της όρίζεται μέ νόμο.

γ) **Άτέλειες** ή άπαλλαγές λέμε τίς οικονομικές διευκολύνσεις τών βουλευτών κατά τήν άσκηση του έργου τους.

3) Η λειτουργία τής Βουλής.

Η λειτουργία τής Βουλής γίνεται σε όρισμένα χρονικά διαστήματα καί μέ όρισμένο τρόπο. Τά χρονικά διαστήματα πού λειτουργεί ή Βουλή διακρίνονται στή βουλευτική περίοδο καί τίς βουλευτικές συνόδους.

Βουλευτική περίοδος είναι τό χρονικό διάστημα γιά τό όποίο εκλέγονται οί βουλευτές. Τό διάστημα αυτό είναι τέσσερα χρόνια. Έπειδή δέν είναι δυνατό νά εργάζεται ή Βουλή συνέχεια, κάνει διακοπές, ό χρόνος δέ πού εργάζεται λέγεται **βουλευτική σύνοδος**. Σε μία βουλευτική περίοδο ύπάρχουν πολλές βουλευτικές συνένοδοι, οί όποιες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες καί ειδικές.

Ο μοναδικός τρόπος λειτουργίας της Βουλής είναι οι **συνεδριάσεις**, οι οποίες είναι δημόσιες και μπορεί ο καθένας να τις παρακολουθήσει. Για να μπει κανείς μέσα, πρέπει να είναι εφοδιασμένος με ειδική άδεια του Προέδρου της Βουλής.

Στις συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση και υπάρχει ελευθερία του λόγου. Για τους όμιλητές κάθε θέματος γίνεται κατάλογος και ο καθένας παίρνει το λόγο με τη σειρά του. Ο χρόνος που μπορεί να μιλήσει κάθε βουλευτής μπορεί να είναι ορισμένος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περιορίζεται ή ελευθερία του λόγου. Απλώς, επειδή ο χρόνος δέ φτάνει για όλους τους όμιλητές, περιορίζεται ο χρόνος που μπορεί να μιλήσει κάθε βουλευτής. Τις συνεδριάσεις της Βουλής τις διευθύνει ο Πρόεδρος της και κατά την απουσία του ένας από τους Αντιπροέδρους κατά σειρά.

4) Άρμοδιότητες της Βουλής.

Οι αρμοδιότητες της Βουλής είναι πολλές και σημαντικές, επηρεάζονται δέ απ' αυτές τόσο η πολιτική, όσο και η κοινωνική ζωή στη χώρα μας. Κυριότερες από τις αρμοδιότητες της Βουλής είναι:

α) **Η αναθεώρηση του Συντάγματος.** Η Βουλή με την πλειοψηφία των 3/5 των μελών της σε δύο ψηφοφορίες μπορεί να ζητήσει την αναθεώρηση των διατάξεων του Συντάγματος, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος και μερικών άλλων που τις ορίζει το Σύνταγμα.

β) **Η νομοθεσία**, αφού κύριο έργο της Βουλής είναι να νομοθετεί.

γ) **Ο έλεγχος της Κυβέρνησεως.** Η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ελέγχει την Κυβέρνηση και κάθε Υπουργό χωριστά και με την αρμοδιότητά της αυτή να επηρεάζει την εκτελεστική εξουσία. Ακόμη είναι μόνη αρμόδια να κατηγορεί τους Υπουργούς στο ειδικό για τους Υπουργούς δικαστήριο.

δ) **Ανάδειξη άλλων οργάνων.** Στη Βουλή ανήκει η αρμοδιότητα να εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Επιπλέον η Βουλή έχει και μερικές αρμοδιότητες που αναφέρονται στην ίδια και τις λέμε **αυτονομιακές αρμοδιότητες**. Τέτοιες αρμοδιότητες της Βουλής είναι τα δικαιώματα που έχει να ψηφίζει τον Κανονισμό της, να εκλέγει το Προεδρείο της, να κατηγορεί τους Υπουργούς στο ειδικό γι' αυτούς δικαστήριο κλπ.

Γ. Όργανα της Δικαστικής Ύφευουσίας.

Γιά τήν εξασφάλιση τής άρμονίας στή ζωή τών μελών τής όργανωμένης σέ Κράτος κοινωνίας δέ φτάνει ή ψήφιση καί ή έκτέλεση τών νόμων. Χρειάζεται καί ή άπονομή τής δικαιοσύνης στίς διαφορές πού δημιουργούνται κατά τήν έφαρμογή τών νόμων.

Έπειδή ή άπονομή τής δικαιοσύνης χωρίς έπηρεασμούς καί διακρίσεις είναι άπαιτήση τής άρχής τής ισότητας τών πολιτών καί προϋπόθεση τής άρμονικής ζωής καί τής προόδου τής κοινωνίας, σ' όλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα ή άπονομή τής δικαιοσύνης άποτελεί τήν τρίτη έξουσία, τή δικαστική έξουσία, καί γίνεται άπό όργανα πού είναι άνεξάρτητα καί δέν έπηρεάζονται ούτε άπό τήν έκτελεστική ούτε καί άπό τή νομοθετική έξουσία.

Στό δικό μας Σύνταγμα ή δικαστική έξουσία είναι χωρισμένη καί ενεργείται κατά τό άρθρο 28 άπό τά Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τά όργανα εκείνα πού άσκούν τή δικαστική έξουσία καί συγκροτούνται άπό δικαστές, πού έχουν τά νόμιμα προσόντα καί διορίζονται μέ όρισμένη διαδικασία. Η άπονομή τής δικαιοσύνης έπομένως γίνεται άπό πρόσωπα πού έχουν σάν έργο τους τήν άπονομή τής δικαιοσύνης ή καλύτερα άπό τακτικούς δικαστές. Οί ίδιοι οί δικαστές έχουν στήν άρμοδιότητά τους καί τή διοίκηση τών Δικαστηρίων. Έτσι σ'σχετικά μέ τή διοίκηση είναι έμμεσα όργανα του Κράτους, ένδ σ'σχετικά μέ τήν άπονομή τής δικαιοσύνης είναι άμεσα όργανα αυτου, διότι τους αναγνωρίζει τό Σύνταγμα.

Γιά τήν άνεπηρέαστη άπονομή τής δικαιοσύνης καί για τήν προστασία τών πολιτών κατά τήν άπονομή της, τό Σύνταγμα μέ ειδικές διατάξεις εξασφαλίζει τήν άνεξαρτησία τών δικαστών καί καθορίζει τίς ύποχρεώσεις καί τίς ευθύνες τους μέ τίς όποιες προστατεύει εκείνους πού δικάζονται, διότι:

α) Όταν άπονέμουν δικαιοσύνη οί δικαστές είναι έντελώς άνεξάρτητοι καί δέν περιορίζονται άπό κανέναν άλλο έκτός άπό τό νόμο καί τή συνείδησή τους.

β) Είναι εξασφαλισμένη ή προσωπική άνεξαρτησία τών δικαστών καί ό διορισμός τους δέν εξαρτάται άπό τήν Κυβέρνηση, αλλά άπό

τό νόμο, ό όποιος άπαιτεί νά έχουν πτυχίο Νομικής, νά έχουν άσκήσει όρισμένο χρονικό διάστημα τό δικηγορικό επάγγελμα και νά επιτύχουν σε διαγωνισμό. Άκόμη ή προσωπική τους ανεξαρτησία εξασφαλίζεται και με τή μονιμότητα, πού έχουν οι Εισαγγελείς, οι Άντεισαγγελείς, οι Ειρηνοδίκες και οι Πταισματοδίκες, και με τήν ίσοβιότητα πού έχουν όλοι οι άλλοι δικαστές από τό βαθμό του Πρωτοδίκη και πάνω. Τέλος ή προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών εξασφαλίζεται με τό θεσμό του Άνώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, τό όποιο κάνει τίς τοποθετήσεις, τίς μεταθέσεις και τίς προαγωγές των Δικαστών, χωρίς τήν ανάμειξη της Κυβερνήσεως, και τέλος με τήν ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Εξάλλου οι δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν άπονομή της δικαιοσύνης, διότι:

α) Οι δικαστές είναι υποχρεωμένοι νά εφαρμόζουν τό νόμο. Μόνο σε περίπτωση πού ό νόμος είναι αντίθετος προς τό Σύνταγμα (άντι-συνταγματικός νόμος) μπορούν νά μήν τόν εφαρμόσουν.

β) Οι συνεδριάσεις των Δικαστηρίων είναι δημόσιες και έτσι οι δικαζόμενοι εκθέτουν δημόσια τίς απόψεις τους και τό κοινό, σύμφωνα με αυτά πού άκούει, καταλαβαίνει άν είναι δίκαιες οι άποφάσεις των Δικαστηρίων.

γ) Οι δικαστές πρέπει νά αιτιολογούν τήν άπόφασή τους και νά τήν άπαγγέλλουν δημόσια. Έτσι υποχρεώνονται οι δικαστές νά είναι άμερόληπτοι στην άπονομή της δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια ανάλογα με τίς ύποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σε πολιτικά, σε ποινικά και σε διοικητικά Δικαστήρια. Σ' όλες τίς κατηγορίες των Δικαστηρίων ή δικαιοσύνη άπονέμεται σε δύο βαθμούς. Στόν πρώτο βαθμό δικάζεται ή ύπόθεση για πρώτη φορά και στο δεύτερο για δεύτερη φορά από άνωτερους δικαστές σε περίπτωση πού κάποιος από τούς ενδιαφερομένους δέν ίκανοποιήθηκε με τήν πρώτη άπόφαση.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τίς ιδιωτικές διαφορές και κυρίως τίς διαφορές πού έχουν σχέση με τήν περιουσία.

Γιά νά δικάσουν μιά ύπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

τό ζητήσει μέ έγγραφο εκείνος πού νομίζει ότι άδικήθηκε. Τό έγγραφο αυτό στόν πρώτο βαθμό λέγεται **άγωγή**, εκείνος πού κάνει τήν άγωγή λέγεται **ένάγων**, εκείνος έναντίον του όποιου γίνεται ή άγωγή λέγεται **έναγόμενος** και τέλος και οι δύο μαζί λέγονται **διάδικοι**. Στο δεύτερο βαθμό τό έγγραφο λέγεται **έφεση**, εκείνος πού τήν κάνει λέγεται **έφεσιών** ή **έκκαλών**, εκείνος κατά του όποιου στρέφεται **έφεσί-βλητος** και τέλος και οι δύο μαζί **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμού Πολιτικά Δικαστήρια είναι:

α) **Τό Ειρηνοδικείο**, στό όποιο δικάζει ό Ειρηνοδίκης.

β) Τό Πρωτοδικείο, τό όποιο διακρίνεται 1) σέ Μονομελές, όπου δικάζει ό Πρόεδρος Πρωτοδικών ή ένας Πρωτοδίκης πού όρίζεται από τόν Πρόεδρο και ή διαδικασία λέγεται προεδρική, και 2) σέ Τριμελές, όπου δικάζουν τρεις δικαστές (Πρόεδρος Πρωτοδικών και δύο Πρωτοδίκες ή ένας Πρωτοδίκης και ένας Πάρεδρος).

Στό Τριμελές Πρωτοδικείο μπορεί νά παρευρίσκεται και Εισαγγελέας, δέν είναι όμως άπαραίτητη ή παρουσία του.

Δεύτερου βαθμού πολιτικά δικαστήρια είναι:

α) **Τό Πρωτοδικείο (Τριμελές)**, όταν δικάζει έφέσεις κατά τών αποφάσεων του Ειρηνοδικείου.

β) **Τό Έφετείο**, στό όποιο δικάζουν ό Πρόεδρος Έφετών μέ τέσσερες Έφέτες (Πενταμελές) τής έφέσεις κατά τών αποφάσεων πού έβγαλε τό Πρωτοδικείο για τής ύποθέσεις πού δίκασε σέ πρώτο βαθμό. Στίς συνεδριάσεις του Έφετείου μπορεί, χωρίς νά είναι ύποχρεωτικό, νά συμμετέχει και ό Εισαγγελέας.

Στίς συνεδριάσεις όλων τών δικαστηρίων είναι άπαραίτητη ή παρουσία του Γραμματέα.

Β. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τής αξιόποινες πράξεις και έχουν δικαίωμα νά επιβάλουν ποινές.

Οί αξιόποινες πράξεις διακρίνονται σέ πταίσματα, σέ πλημμελήματα και σέ κακουργήματα. **Πταίσμα** είναι ή αξιόποινή πράξη πού τιμωρείται μέ πρόστιμο ή μέ προσωπική κράτηση, **πλημμέλημα** ή πράξη πού τιμωρείται μέ φυλάκιση ή μέ χρηματική ποινή ή μέ περι-

ορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ή πράξη πού τιμωρεῖται μέ κάθειρξη ἢ μέ θάνατο.

Μιά ἀξιόποινη πράξη δικάζεται ἀπό τά Ποινικά Δικαστήρια εἴτε αὐτεπάγγελτα, εἴτε μέ γραπτή καταγγελία (ἐγκληση) ἐκείνου κατά τοῦ ὁποίου στράφηκε ἡ ἀξιόποινη πράξη. Τό ἐγγραφο μέ τό ὁποῖο γίνεται ἡ καταγγελία τό λέμε **μηνυση**, ἐκεῖνον πού κάνει τήν καταγγελία **μηνυτή** καί ἐκεῖνον κατά τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ καταγγελία **κατηγορούμενο**. Ἡ ποινική δίκη δέν ἐνδιαφέρει μόνο τό μηνυτή, ἀλλά καί τό δημόσιο συμφέρον. Γι' αὐτό σέ κάθε ποινική δίκη παίρνει μέρος καί ὁ Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στήν ἐκδίκηση τῶν πταισμάτων εἶναι ἀξιωματικός τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ἢ τῆς Χωροφυλάκῃς καί ἄν πρόκειται γιά ἀγροτική, δασική κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Ἀγρονόμος, ὁ Δασάρχης κ.ο.κ. Στήν ἐκδίκηση τῶν πλημμελημάτων καί τῶν ἐγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Εἰσαγγελέας.

Τά Ποινικά Δικαστήρια συγκροτοῦνται στή χώρα μας ἀπό τούς ἴδιους δικαστές ἀπό τούς ὁποίους συγκροτοῦνται καί τά Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στίς μεγάλες πόλεις (Ἀθήνα, Πειραιά κλπ.) ὀρίζονται ἀπό τό Δικαστήριο οἱ δικαστές πού θά δικάζουν ἀποκλειστικά ποινικές ὑποθέσεις, ἐπειδή εἶναι μέγανος ὁ ἀριθμός τῶν δικαστῶν καί εἶναι εὐκολο. Ποινικά Δικαστήρια εἶναι: α) Τά Πταισματοδικεῖα, β) τά Πλημμελειοδικεῖα, γ) τά Ποινικά Ἐφετεῖα, δ) τά Δικαστήρια Ἀνηλίκων, ε) τά Κακουργοδικεῖα.

α) **Τά Πταισματοδικεῖα**. Πταισματοδικεῖα εἶναι τά Εἰρηνοδικεῖα, ὅταν δικάζουν πταίσματα, καί τά εἰδικά Πταισματοδικεῖα πού λειτουργοῦν στίς μεγάλες πόλεις. Ἔχουν τήν ἀρμοδιότητα νά δικάζουν τά πταίσματα καί ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Εἰρηνοδίκη, ὁ ὁποῖος στήν περίπτωση αὐτή λέγεται Πταισματοδίκης, ἢ τόν εἰδικό Πταισματοδίκη καί τό Δημόσιο Κατήγορο.

Τά Πταισματοδικεῖα εἶναι Δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ, δικάζουν δηλαδή τά πταίσματα γιά πρώτη φορά.

β) **Τά Πλημμελειοδικεῖα**. Πλημμελειοδικεῖα εἶναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά πλημμελήματα καί διακρίνονται α) σέ **Μονομελή** καί β) σέ **Τριμελή**. Τά Μονομελή ἀποτελοῦνται ἀπό ἕνα Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης καί τόν Εἰσαγγελέα καί δικάζουν τά

πλημμελήματα πού τιμωροῦνται μέ φυλάκιση τό πολύ μέχρι ἕνα χρόνο ἢ μέ χρηματική ποινή, ὅπως καί τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Πταισματοδικείων. Τά Τριμελή ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο Πρωτοδικῶν καί δύο δικαστές (Πρωτοδίκες ἢ ἕναν Πρωτοδίκη καί ἕναν Πάρεδρο), τόν Εἰσαγγελέα καί τόν Γραμματέα καί δικάζουν σέ πρῶτο βαθμό τά πλημμελήματα πού δέ δικάζονται ἀπό τό Μονομελές Πλημμελειοδικεῖο καί σέ δεύτερο βαθμό τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Ἐφετεῖα.** Ποινικά Ἐφετεῖα εἶναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν σέ δεύτερο βαθμό τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Πλημμελειοδικείων ἢ σέ πρῶτο βαθμό τά πλημμελήματα ὀρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστῶν, εἰσαγγελέων, ἀρχιερέων, νομαρχῶν κλπ.) καί ὀρισμένα κακουργήματα πού ὀρίζει ὁ νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, ἀπάτη εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου κ. ἄ.). Τά Ποινικά Ἐφετεῖα, ὅταν δικάζουν ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Πλημμελειοδικείων καί τά πλημμελήματα ὀρισμένων προσώπων, εἶναι Τριμελή καί ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο τῶν Ἐφετῶν μέ δύο Ἐφέτες καί τόν Εἰσαγγελέα, ἐνῶ στίς ἄλλες περιπτώσεις εἶναι Πενταμελή καί ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο τῶν Ἐφετῶν μέ τέσσερες Ἐφέτες καί τόν Εἰσαγγελέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Ἀνηλίκων.** Δικαστήρια Ἀνηλίκων εἶναι ἐκεῖνα πού δικάζουν τά ἐγκλήματα πού γίνονται ἀπό τοὺς ἀνήλικους (ἡλικίας 12 - 17 ἐτῶν) καί διακρίνονται: α) Σέ Μονομελή Δικαστήρια Ἀνηλίκων, στά ὅποια δικάζει ἕνας δικαστής, πού λέγεται δικαστής ἀνηλίκων, τά ἐγκλήματα τῶν ἀνηλίκων πού τιμωροῦνται μέ ποινή ὄχι μεγαλύτερη ἀπό 5 χρόνια περιορισμό σέ σφραγιστήριο. β) Σέ Τριμελή Δικαστήρια Ἀνηλίκων, στά ὅποια δικάζουν ὁ δικαστής ἀνηλίκων καί δύο Πρωτοδίκες τά ἐγκλήματα τῶν ἀνηλίκων πού τιμωροῦνται μέ περιορισμό σέ σφραγιστήριο τό λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σέ Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Ἀνηλίκων, στά ὅποια δικάζει ὁ δικαστής ἀνηλίκων τοῦ Ἐφετείου μέ δύο ἀκόμη Ἐφέτες τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν παραπάνω Δικαστηρίων Ἀνηλίκων.

ε) **Τά Κακουργοδικεῖα.** Κακουργοδικεῖα εἶναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά κακουργήματα καί ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο, δύο

Πρωτοδίκες, τόν Εισαγγελέα, καί τούς ἔνορκους. Οἱ ἔνορκοι, πού σέ κάθε δίκη εἶναι 10 (7 ἄνδρες καί 3 γυναῖκες) καί κληρώνονται ἀπό τόν Πρόεδρο τοῦ Δικαστηρίου, ἀπαντοῦν ἐγγράφως στά ἐρωτήματα πού τούς κάνει ὁ Πρόεδρος, γιά τήν ἐνοχή ἢ ὄχι τοῦ κατηγορούμενου καί γιά τήν ὑπαρξη ἐλαφρυντικῶν ἢ ὄχι, ἐνῶ οἱ δικαστές (σύνεδροι) κανονίζουν καί ἐπιβάλλουν τήν ποινή ἀνάλογα μέ τήν ἀπάντηση τῶν ἐνόρκων καί τό σχετικό νόμο.

Ἡ ἀπόφαση τῶν ἐνόρκων λέγεται **ἐτυμηγορία** καί παίρνεται μέ πλειοψηφία. Στήν περίπτωση πού ὑπάρχει ἰσοψηφία ἀθώωνται ὁ κατηγορούμενος. Τήν ἐτυμηγορία μποροῦν νά τήν κηρύξουν **πλανημένη** οἱ σύνεδροι καί ὁ Εἰσαγγελέας, ἂν εἶναι ἀθωωτική, καί μόνο οἱ σύνεδροι, ἂν εἶναι καταδικαστική. Πάντως δέν εἶναι δυνατόν νά κηρυχθεῖ πλανημένη ἢ ἀπόφαση πού πῆραν μέ ὁμοφωνία οἱ ἔνορκοι.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τό ἀνώτατο Δικαστήριο στήν χώρα μας εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἰδρύθηκε τό ἔτος 1834 μέ σκοπό τήν ὁμοιόμορφη ἐφαρμογή τῶν νόμων ἀπό τά Δικαστήρια.

Ὁ Ἄρειος Πάγος σάν Δικαστήριο δικάζει κυρίως τίς αἰτήσεις ἀκυρώσεως ἢ ἀναιρέσεως πού γίνονται κατά τῶν ἀποφάσεων ὄλων τῶν Πολιτικῶν καί τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων. Κατά τήν ἐκδίκαση τῶν αἰτήσεων αὐτῶν ὁ Ἄρειος Πάγος δέν ἐξετάζει ἂν ἀληθεύουν τά περιστατικά πάνω στά ὁποῖα στηρίζονται οἱ ἀποφάσεις τῶν Πολιτικῶν καί τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων, ἀλλά ἐξετάζει ἂν κατά τήν διαδικασία καί τήν ἐκδοση τῆς ἀποφάσεως ἐφαρμόστηκε σωστά ὁ νόμος. Τό γεγονός ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος ἐξετάζει ἂν ἐφαρμόστηκε σωστά ὁ νόμος ἀπό τά ἄλλα Δικαστήρια (Πολιτικά καί Ποινικά) κάνει τίς ἀποφάσεις του ἕνα εἶδος νόμων, πού χρησιμεύουν σάν ὁδηγός τῶν δικαστῶν κατά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἄρειου Πάγου, ἐπειδή ἀναφέρονται στήν ὀρθή ἐφαρμογή τοῦ νόμου, ἀποτελοῦν «**νομολογία**» καί δεσμεύουν τούς δικαστές ἔτσι, ὥστε γιά τά θέματα πού ἔχει ἀποφασίσει ὁ Ἄρειος Πάγος νά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀκολουθοῦν τίς ἀποφάσεις τους.

Οἱ συνεδριάσεις τοῦ Ἄρειου Πάγου διακρίνονται: α) στίς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων του καί β) στίς συνεδριάσεις τῆς ὁλομέλει-
ας.

Ἐκτός ἀπό τά Τμήματα καί τήν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, πού ἔχουν δικαστικά καθήκοντα, στόν Ἀρειο Πάγο, ἀπό τά μέλη του, λειτουργεῖ καί τό Ἀνώτατο Δικαστικό Συμβούλιο σέ δύο Τμήματα γιά τήν ὑπαλληλική κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τό Α΄ Τμήμα) καί τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τό Β Τμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς διαφορές μεταξύ τῆς διοικήσεως καί τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορές ὑπάρχουν, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δέν εἶναι σύμφωνες μέ τό νόμο. Σ' αὐτές τίς πράξεις ἔχουν τό δικαίωμα οἱ πολίτες νά ἀμφισβητήσουν τή νομιμότητά τους καί γι' αὐτό οἱ διοικητικές διαφορές λέγονται καί διαφορές ἀμφισβητούμενου διοικητοῦ.

Μέχρι σήμερα δέν ἔχουν ἰδρυθεῖ ἄλλα Διοικητικά Δικαστήρια, ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τίς τελωνειακές διαφορές, τίς φορολογικές διαφορές τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων κ.ἄ. Οἱ ἄλλες διοικητικές διαφορές δικάζονται ἀπό τά πολιτικά δικαστήρια ἐκτός αὐτῶν πού ὑπάγονται στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἰδρύθηκε γιά πρώτη φορά τό 1835 μέ διπλή ἀρμοδιότητα. Ἦταν κυρίως συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε τότε Βουλή, καί ἔπειτα ἦταν καί τό Διοικητικό Δικαστήριο, πού ἐδίκαζε τίς διοικητικές διαφορές. Ἐπειδή ἦταν συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, μέλη του εἶχαν διοριστεῖ ἐξέχουσες φυσιογνωμίες, ὅπως π.χ. ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, ὁ Ἀ. Ζαΐμης, ὁ Ἀ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Σπ. Τρικoupης κλπ. Τό 1844 ὅμως καταργήθηκε τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί μόλις τό 1917 ξαναϊδρύθηκε. Ἡ λειτουργία του ἄρχισε ἀπό τό Μάιο τοῦ 1929.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζονται ἀπό

τό Σύνταγμα καί εἶναι α) γνωμοδοτικές καί β) δικαστικές. Σάν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο τῆς Κεντρικῆς διοικήσεως (Ἵπουργῶν) τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἐπεξεργάζεται τά διατάγματα ἐκεῖνα πού ἐρμηνεύουν τούς νόμους καί ρυθμίζουν τήν ἐφαρμογή τους (κανονιστικά διατάγματα). Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική καί ἐπομένως εἶναι ἄκυρα, ἂν δέ γίνῃ. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, δικάζει: α) τίς αἰτήσεις πού γίνονται γιά τήν ἀκύρωση τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων· β) τίς αἰτήσεις γιά ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων καί γ) τίς προσφυγές τῶν μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν ὑπηρεσιακῶν τούς συμβουλίων πού ἀναφέρονται στήν ἀπόλυση, τόν ὑποβιβασμό τούς κλπ.

Τίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τίς διακρίνουμε:

α) στίς συνεδριάσεις τῆς ὀλομέλειας καί β) στίς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἔχει μεγάλη σημασία, διότι προστατεύει τούς δημοσίους ὑπαλλήλους καί ὄλους τούς πολίτες ἀπό τίς τυχόν αὐθαιρέσιες τῶν διοικητικῶν ὀργάνων καί συντελεῖ στήν καλή λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἰδρύθηκε τό 1833 καί λειτουργεῖ ἀπό τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει διπλή ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρῶτα **διοικητική ἀρχή**. Σάν διοικητική ἀρχή α) γνωματεύει γιά τά νομοσχέδια πού ἀναφέρονται στήν ἀπονομή συντάξεων, β) ἐλέγχει τίς δαπάνες, τόν ἀπολογισμό καί τό γενικό ἰσολογισμό τοῦ Κράτους, γ) ἐλέγχει τούς λογαριασμούς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος καί δ) κανονίζει τίς συντάξεις. Ἐπειτα εἶναι καί Διοικητικό Δικαστήριο. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο δικάζει: α) τούς δημοσίους ὑπαλλήλους, ὅταν βλάβουν τήν περιουσία τοῦ Δημοσίου, β) τίς προσφυγές τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος κατά τῶν ἀποφάσεων πού τούς ὑποχρεώνουν νά πληρώσουν στό Δημόσιο τό τυχόν ἔλλειμμα πού εἶχαν κατά τή διαχείριση καί γ) τίς προσφυγές κατά τῶν ἀποφάσεων

πού δέ δέχονται τίς αἰτήσεις γιά τόν καθορισμό συντάξεων.

“Ὅπως καί στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ἔτσι καί στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο οἱ συνεδριάσεις διακρίνονται σέ συνεδριάσεις τῆς ὀλομέλειας καί σέ συνεδριάσεις τῶν τμημάτων. Στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ὑπάρχει ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους πού λέγεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀγρυνεῖ γιά τήν καλή διαχείριση τοῦ δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΤΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Τακτικά διοικητικά δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τελωνειακές διαφορές μεταξύ τῶν φορολογουμένων καί τοῦ Δημοσίου, τίς φορολογικές διαφορές μεταξύ Δήμων καί Κοινοτήτων, ὑποθέσεις τοῦ ΙΚΑ καί ἄλλες διοικητικές διαφορές. Ἰδρύθηκαν σάν φορολογικά Δικαστήρια τό 1958

Γιά νά δικάσουν μιά ὑπόθεση τά τακτικά διοικητικά δικαστήρια πρέπει νά τό ζητήσει μέ ἐγγραφοῦ του ὁ ἐνδιαφερόμενος. Τό ἐγγραφο αὐτό λέγεται **προσφυγή** καί ἐκεῖνος πού κάνει τήν προσφυγή **προσφεύγων**. Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων καί τοῦ ΙΚΑ διότι αὐτά ἐπιβάλλουν τούς φόρους, δασμούς κτλ.

Ἡ δικαιοσύνη καί ἐδῶ ἀπονέμεται σέ δύο βαθμούς καί γι' αὐτό τά δικαστήρια διακρίνονται σέ Πρωτοδικεῖα καί Ἐφετεῖα. Στά Πρωτοδικεῖα πού δικάζουν σέ πρῶτο βαθμό, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιά τήν ἐκδίκαση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

I. Διοικητικά Πρωτοδικεῖα εἶναι τά ἐξῆς: α) **Τά Μονομελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό ἕνα Δικαστή, β) **Τά Τριμελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο δικαστές καί δικάζουν: 1) τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Πρωτοδικείων καί 2) ὅλες τίς ἄλλες φορολογικές κλπ. διαφορές πού δέ δικάζουν τά Μονομελή.

II. Διοικητικά Ἐφετεῖα εἶναι τά ἐξῆς: α) **Τά Τριμελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο Διοικητικούς Ἐφέτες καί δικάζουν τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Διοικητικῶν Πρωτοδικείων μέχρι ὀρισμένο ἀπό τό νόμο ποσό φόρου. β) **Τά**

Πενταμελή, τά όποία άποτελοϋνται άπό τόν Πρόεδρο καί τέσσερες Έφετες καί δικάζουν τίς έφέσεις κατά τών άποφάσεων τών Τριμελών Διοικητικών Πρωτοδικείων, πού δέ δικάζονται άπό τά Τριμελή Έφετεία.

Έπικεφαλής τών Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων βρίσκεται ό Γενικός Έπίτροπος τής Έπικρατείας πού έχει τήν έδρα του στήν Άθήνα. Τό Γενικό Έπίτροπο βοηθοϋν δύο Άντεπίτροποι, πού έδρεϋουν ένας στήν Άθήνα καί ό άλλος στή Θεσσαλονίκη.

Έρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καί τί Πολίτευμα;
2. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα είδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καί πού όφείλεται ή ύπεροχή του συγκριτικά μέ τούς άλλους νόμους;
4. Ποιές είναι οί άρχές ενός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα εφαρμόστηκαν στή χώρα μας άπό τήν άπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις βρίσκουμε στό Σύνταγμά μας;
7. Ποιές είναι οί έξουσίες κάθε Πολιτείας καί ποιά όργανα τίς άσκοϋν στή χώρα μας;
8. Πώς εκλέγεται ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας καί ποιές προϋποθέσεις άπαιτοϋνται για νά είναι κανείς ύποψήφιος Πρόεδρος τής Δημοκρατίας;
9. Τί είναι τό Συμβούλιο τής Δημοκρατίας καί ποιοί μετέχουν σ' αυτό;
10. Ποιοί άποτελοϋν τήν Κυβέρνηση;
11. Τί ξέρεις για τήν κοινοβουλευτική εϋθύνη τών Έπουργών;
12. Ποιά είναι τά γνωστότερα έκλογικά συστήματα;
13. Τί είναι ή άσυλία τών βουλευτών;
14. Τί είναι βουλευτική περίοδος καί τί βουλευτική σύνοδος;
15. Πώς εξασφαλίζεται ή άνεξαρτησία τών δικαστών;
16. Άνάφερε τά Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά είναι τά Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά είναι τά Διοικητικά Δικαστήρια;
19. Τί άρμοδιότητες έχει ή Κυβέρνηση;

20. Τι αρμοδιότητες έχει η Βουλή;
21. Τι ξέρεις για τό Συμβούλιο Έπικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν για τά τακτικά Δικαστήρια οί αποφάσεις του Άρείου Πάγου, όταν δικάζει σάν Άκυρωτικό;

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δέν περιορίζεται μόνο στό ἐσωτερικό του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καί στό ἐξωτερικό. Μέ μιά ὁμως διαφορά. Μέ τή διαφορά ὅτι, ἐνῶ στό ἐσωτερικό ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στήν κυριαρχία του ἐπί τῶν ὑπηκόων του, στό ἐξωτερικό δέν ἔχει ἐξουσία καί ἡ δράση του στηρίζεται στήν ἰσότητα μεταξύ αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἔτσι ἡ δράση πρὸς τὰ ἄλλα Κράτη καταλήγει στή δημιουργία σχέσεων μέ ἴσους ὄρους. Τίς σχέσεις, πού δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν Κρατῶν, τίς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε σέ διεθνεῖς συμφωνίες μεταξύ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τό περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νά εἶναι ποικίλο καί νά ἀποβλέπει στή δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξύ δυό ἢ καί περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη νά ἀποβλέπει στήν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μέ συμμετοχή ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στήν τελευταία περίπτωση πρόκειται περί διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καί ἡ κοινή προσπάθεια γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν πού ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηνικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὑπαρξη διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δέν εἶναι ὁμως καί φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καί στήν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνει διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα ὁμως ἡ ὑπαρξη τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρουσιάζεται σάν ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά τήν εἰρήνη καί τήν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὄργανισμός τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τήν ἀνάγκη τῆς

ιδρύσεως της Κοινωνίας των Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστασία τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως τῆς ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, ὀδήγησαν στὴν ἴδρυση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ιδρύσεως μιᾶς διεθνoῦς ὀργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Σύμφωνα μὲ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνεῖ μιὰ διεθνῆς ὀργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφάλειας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνoῦς ὀργανώσεως καὶ ἔκαμαν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου – 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἐγίνε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἔθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. ἐνῶ ἡ διεθνῆς ὀργάνωση ὀνομάστηκε Ὁργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἰσχύει ἀπὸ τὶς 24 Ὀκτωβρίου 1945 καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὅλο τὸν κόσμο σὰν γενέθλια ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται: α) στὰ ἀρχικὰ ἢ ἰδρυτικὰ, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἐγίνε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ μεταγενέστερα, ἐκεῖνα πού ἔγιναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνει τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι φιλειρηνικά, νὰ ἀποδέχονται τὶς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σὲ κάθε Κράτος – μέλος

ὁ Καταστατικός Χάρτης καί νά μποροῦν νά ἐκπληρώσουν τίς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

“Ὅπως μπορεῖ ἓνα Κράτος νά γίνεῖ μέλος τοῦ ΟΗΕ, ἔτσι μπορεῖ καί νά ἀποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια τήν ἀποχώρησή του. Ἀκόμη εἶναι δυνατή καί ἡ ἀποβολή μέλους τοῦ ΟΗΕ μέ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως στήν περίπτωση πού θά παραβεῖ ἐπανεπιλημμένα τίς ἀρχές του.

Σκοποί τοῦ ΟΗΕ. Οἱ σκοποί τοῦ ΟΗΕ εἶναι δύο: α) **Ἡ διατήρηση τῆς διεθνoῦς εἰρήνης καί ἀσφάλειας**, πού ἀποτελεῖ καί τόν κυριότερο σκοπό του. Γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀσφάλειας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νά προλαβαίνει κάθε ἀπειλή τῆς εἰρήνης, νά ἀντιμετωπίζει τίς ἐπιθέσεις καί νά κανονίζει μέ εἰρηνικά μέσα τίς διαφορές τῶν Κρατῶν.

β) **Ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν Κρατῶν.** Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικός Χάρτης προβλέπει τήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ σκοπό τή λύση τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καί τήν ἐπίτευξη τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπό φυλή, φύλο, γλώσσα καί θρησκεία.

Ἀρχές τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμός τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξύ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμός τῆς εἰρήνης. Ὅλα τά Κράτη θά φροντίζουν νά λύουν τίς διαφορές τους μέ εἰρηνικά μέσα καί ὄχι μέ τή βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στή διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ εἰρηνικά μέσα δέν ἀναφέρεται μόνο στά μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλά καί στά Κράτη πού δέν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωση νά βοηθοῦν ὄλα τά μέλη τό μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεύει ἡ εἰρήνη.

Ὄργανα τοῦ ΟΗΕ. Τά ὄργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σέ **κύρια** καί **βοηθητικά**. Τά κύρια ὄργανα ἰδρύονται ἀπό τόν Καταστατικό Χάρτη,

ενώ τὰ βοηθητικά ιδρύονται ἀπό τὰ κύρια, ἀνάλογα μέ τις ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θά ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι:

α) **Ἡ Γενική Συνέλευση.** Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπό ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καί συνέρχεται μία φορά τό χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τό ζητήσει τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νά στείλει στή Γενική Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλά ἔχει πάντοτε μόνο μία ψήφο.

β) **Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἀγρυπνεῖ γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου καί ἀποτελεῖται ἀπό 11 μέλη, ἀπό τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καί τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δύο χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καί ἡ Κίνα.

γ) **Τό Οἰκονομικό καί Κοινωνικό Συμβούλιο,** τοῦ ὁποίου ἔργο εἶναι ἡ μελέτη ὄλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, εκπαιδευτικῶν καί ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καί οἱ συστάσεις στά Κράτη πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ νά ἀκολουθήσουν τὰ συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καί ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτό ἔγινε καί ἡ Οἰκουμένη Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, πού ψηφίστηκε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἀπό τή Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τό Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό τὰ μέλη πού κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπό τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καί ἔχει σάν ἔργο τήν παρακολούθηση καί μελέτη τῶν ζητημάτων πού προκύπτουν στά ἐδάφη πού βρίσκονται ὑπό κηδεμονία.

ε) **Τό Διεθνές Δικαστήριο,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενική Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καί εἶναι τό μόνιμο διοικητικό ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλη σημασία ἔχει ὁ **Γενικός Γραμματέας,** ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπό τή Γενική Συνέλευση μέ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δέν ἔγινε μόνο γιά ν' ἀντιμετωπίζει

προκαταβολικά ή εκ των υστέρων τις απειλές κατά της ειρήνης και της ασφάλειας του κόσμου, αλλά και για τη σταθεροποίηση της ειρήνης με τα μέσα εκείνα που ξεριζώνουν τις βαθύτερες αιτίες του πολέμου. Τέτοια μέσα είναι ή λύση των διαφόρων πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, για την πραγματοποίηση της οποίας έγινε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Γι' αυτό ακριβώς και ο ΟΗΕ έχει ανυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει όχι μόνο για τη διαφύλαξη της ειρήνης, αλλά και για τη θεμελίωσή της σε άτράνταχτα θεμέλια.

3. Οί λοιποί διεθνείς οργανισμοί.

Μέσα και έξω από τους κόλπους του ΟΗΕ υπάρχουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί, απ' τους οποίους άλλοι έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και άλλοι έχουν περιφερειακό. Τους πρώτους τους λέμε **ειδικούς διεθνείς οργανισμούς** και τους διακρίνουμε σε εκείνους που βρίσκονται μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ και σε εκείνους που βρίσκονται έξω από τον ΟΗΕ. Τους δεύτερους τους λέμε **περιφερειακές ενώσεις** και τις διακρίνουμε σε εθνικές ενώσεις, σε στρατιωτικές συμμαχίες και σε οικονομικές ενώσεις.

Είδικοί διεθνείς οργανισμοί.

α) Είδικοί διεθνείς οργανισμοί που συνεργάζονται με τον ΟΗΕ και ιδιαίτερα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο είναι οι εξής:

1. 'Η Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (ιδρύθηκε την 1-7-1875).
2. 'Η Διεθνής 'Οργάνωση 'Εργασίας (ιδρύθηκε στις 11-4-1919).
3. 'Η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ιδρύθηκε τό 1932).
4. 'Η 'Οργάνωση Διατροφής και Γεωργίας (ιδρύθηκε στις 16-10-1945).
5. 'Η Διεθνής Τράπεζα 'Ανασυγκροτήσεως και 'Αναπτύξεως (ιδρύθηκε στις 27-12-1945).
6. 'Η 'Οργάνωση για την 'Εκπαίδευση, την 'Επιστήμη και τη Μόρφωση, γνωστή σαν UNESCO (ιδρύθηκε στις 4-11-1946).
7. 'Η 'Οργάνωση της Διεθνούς Πολιτικής 'Αεροπορίας (ιδρύθηκε στις 4-4-1947).
8. 'Η Παγκόσμια 'Οργάνωση 'Υγείας (ιδρύθηκε στις 7-4-1948).

9. Ἡ Παγκόσμια Μετεωρολογική Ὑπηρεσία (ιδρύθηκε στίς 23 Μαρτίου 1950).

10. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν.

11. Τό Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικῆς Προνοίας.

β) Εἰδικοί ὀργανισμοί, πού δέ συνεργάζονται μέ τόν ΟΗΕ, εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Διεθνής Ἐνωση γιά τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ.

2. Ἡ Διεθνής Ἐταιρεία Μέριμνας γιά τοὺς Ἀνάπηρους.

3. Ἡ Διεθνής Ἐνωση Κοινωνικῆς Ἀσφαλείας.

4. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλῶν.

5. Ἡ Διεθνής Ὁργάνωση Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακές Ἐνώσεις.

α) Ἐθνικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔχουν κάνει τά Κράτη τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλή ἢ ἔχουν ἄλλα κοινά γνωρίσματα. Τέτοιες ἐνώσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Παναμερικανική Ἐνωση ἢ Ὁργάνωση τῶν Ἀμερικανικῶν Κρατῶν, ὅπως ὀνομάστηκε τό 1948.

2. Ἡ Ἀραβική Ἐνωση.

3. Ἡ Ἐνωση Ἀφρικανοασιατικῶν Κρατῶν.

4. Τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, γιά τό ὁποῖο γίνεται εἰδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικές συμμαχίες εἶναι ἐκεῖνες πού ἔγιναν γιά ἀμυντικούς σκοπούς. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Τό ΝΑΤΟ. (Ὁργανισμός Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου). Τό ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε τό 1949 γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Μέλη του εἶναι τά ἑξῆς Κράτη: ΗΠΑ, Καναδάς, Ἀγγλία, Ἰταλία, Ὀλλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ἰσλανδία, Ἑλλάδα, Τουρκία καί Δυτική Γερμανία. Ἡ χώρα μας ἀπεχώρησε τό 1974 ἀπό τή στρατιωτική ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ, ἐπειδή τό τελευταῖο ἔδειξε ἀπαράδεκτη ἀδράνεια στό θέμα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο τόν Ἰούλιο τοῦ 1974. Σήμερα ἢ Ἑλλάδα συνεργάζεται μόνο μέ τήν πολιτική ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ.

2. Τό Σύμφωνο Συλλογικῆς Ἀμυνας Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας (ΣΕΑΤΟ).

3. Ἡ Συμμαχία τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (ΣΕΝΤΟ). Σ' αὐτὴ μετέχουν ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράκ καὶ ἡ Ὑπεριορδανία.

4. Τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, στὸ ὁποῖο μετέχουν τὰ κομμουνιστικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία, Βουλγαρία, καὶ Ἀνατολική Γερμανία) καὶ ἔγινε σάν ἀντίβαρο τοῦ ΝΑΤΟ γιὰ τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

γ) Οἰκονομικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες, πού ἔγιναν γιὰ τὴν οἰκονομική συνεργασία τῶν Κρατῶν. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἀνθρακα καὶ Χάλυθα.

2. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος παρακάτω.

4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1949 καὶ ἔχει τὴν ἔδρα του στὸ Στρασβούργο. Τὰ Κράτη πού τὸ ἱδρυσαν ἦσαν 10, δηλαδή τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οἱ Κάτω Χῶρες, τὸ Λουξεμβούργο, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Σουηδία. Τὸ 1949 ἔγιναν μέλη του ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία, τὸ 1950 ἡ Ἰσλανδία, τὸ 1951 ἡ Γερμανία καὶ τὸ 1956 ἡ Αὐστρία. Ἔτσι ἔχει σήμερα 16 μέλη μαζί μέ τὴν Κύπρο.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει δική του σημαία μέ μπλέ χρῶμα καὶ ἓναν κύκλο ἀπὸ δώδεκα χρυσοῦς ἀστερίσκους στὸ κέντρο. Οἱ ἀστερίσκοι δὲ δηλώνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ τὴν τελειότητα.

Σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι α) ἡ ἐνίσχυση τῶν μελῶν του γιὰ τὴν οἰκονομική καὶ κοινωνική τους πρόοδο καὶ β) ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς Ὁμοσπονδιακοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι στὴν Ἀμερική οἱ ΗΠΑ.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀρμοδιότητα νά ἐνισχύει ἠθικά τὰ μέλη του νά τὰ συμβουλεύει καὶ νά δίνει τεχνικές κατευθύνσεις.

Ὅργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως**, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευ-

τές όλων των κομμάτων κάθε μέλους και συνέρχεται δύο φορές τό χρόνο γιά νά μελετά τά διάφορα ζητήματα και νά κάνει συστάσεις γιά τή λήψη των απαραίτητων μέτρων.

2) **Ἡ Ἐπιτροπή των Ὑπουργών Ἐξωτερικῶν**, πού ἀποτελεῖται ἀπό τούς Ὑπουργούς των Ἐξωτερικῶν των Κρατῶν πού εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δύο φορές τό χρόνο και ἀποφασίζει τή λήψη των μέτρων πού προτείνει τό Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) **Ἡ Γενική Γραμματεία.**

Μέχρι σήμερα τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μέ διεθνείς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τή μεγαλύτερη κατοχύρωση των δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου και τή θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τήν καλύτερευση των κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μέ τήν προστασία των γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τήν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι και ἡ ἀναγνώριση των Δελφῶν σάν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης και ἡ ἀπλοποίηση στίς διατυπώσεις πού χρειάζονται γιά νά μπεῖ κανεῖς σέ ἕνα ἄλλο Κράτος, ἡ ὁποία ἔγινε μέ τήν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας ὡς διαβατηρίου.

5. **Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).**

Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ Κοινή Ἀγορά ἰδρύθηκε μέ τή συνθήκη τῆς Ρώμης και λειτουργεῖ ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τά Κράτη πού ἰδρυσαν τήν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδή τό Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τό Λουξεμβούργο και ἡ Ὁλλανδία. Ἡ βάση πάνω στήν ὁποία στηρίχθηκαν ἦταν τό γεγονός ὅτι σέ ὅλα αὐτά τά Κράτη τό βιοτικό ἐπίπεδο των κατοίκων τους βρισκόταν στό ἴδιο ὕψος. Ἀφῆσαν κατά τήν ἰδρυση τῆς ΕΟΚ ὁμως περιθώριο γιά τήν εἴσοδο και ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτή. Μόνο ἔβαλαν σάν περιορισμό ὅτι τό Κράτος, πού θά ἤθελε νά γίνεῖ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νά εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε και ἡ χώρα μας και ζήτησε τήν εἴσοδό της στήν ΕΟΚ, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτή μέ τή συνθήκη πού ὑπογράφηκε στήν Ἀθήνα στίς 9 Ἰουλίου 1961 και ἐπικυρώθηκε μέ νόμο ἀπό τή Βουλή, ὑπό τόν ὄρο βέβαια νά περάσει ἕνα στάδιο προετοιμασίας ὥστόσο γίνεῖ ἰσότιμο μέλος.

Διεύρυνση τῆς ΕΟΚ μέ τήν ἔνταξη κι ἄλλων κρατῶν ἔγινε τό 1973, ὅταν ἐντάχθηκαν σ' αὐτή ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Ἰρλανδία καί ἡ Δανία. Ἀπό τότε ἡ Κοινότητα τῶν 6 ἔγινε Κοινότητα τῶν 9.

Σκοπός τῆς ἰδρύσεως τῆς ΕΟΚ εἶναι ἡ **τελωνιακή ἔνωση** τῶν μελῶν της καί ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν στά εἰσαγόμενα καί ἐξαγόμενα στίς χῶρες τῆς ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους της. Ἀκόμη σκοπός τῆς ΕΟΚ εἶναι καί ἡ κατάργηση τοῦ περιορισμοῦ τῆς ποσότητας τῶν κινουμένων μέσα σ' αὐτή προϊόντων καί ἡ καθιέρωση τοῦ ἴδιου δασμολογίου γιά τά εἰσαγόμενα προϊόντα ἀπό ἄλλα Κράτη, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ. Τέλος σκοπός τῆς ΕΟΚ εἶναι ἡ ἴδια ἐμπορική πολιτική τῶν μελῶν πρὸς τά ἄλλα Κράτη, ἡ ρύθμιση τῆς φορολογίας τῶν προϊόντων πού κινοῦνται μέσα στήν ΕΟΚ, ἡ ἐνίσχυση τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἴδια ἀγροτική, οἰκονομική καί κοινωνική πολιτική, ἡ ἐλευθερία στίς μετακινήσεις τῶν προσώπων γιά ἐργασία ἀπό τό ἕνα Κράτος στό ἄλλο κλπ.

Σύμφωνα μέ τούς σκοπούς αὐτούς τῆς ΕΟΚ, ἡ πραγματοποίηση τῶν ὁποίων εἶναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τά προϊόντα τῶν Κρατῶν – μελῶν της μέσα στούς κόλπους της, ἐφόσον καταργοῦνται οἱ δασμοί, καί ἔτσι δέν μποροῦν νά τά συναγωνιστοῦν τά προϊόντα τῶν ἄλλων Κρατῶν, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ.

Γιά τή χώρα μας ἔγινε δεκτό νά μπεῖ στήν ΕΟΚ μέ πολύ εὐνοϊκοὺς ὅρους, πού ἀπόβλεπαν στήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας καί τήν ἐνίσχυση τῆς βιομηχανίας μας.

Μετά ἀπό τή νεκρή περίοδο τῆς δικτατορίας (1967–1974) τό θέμα τῆς συνδέσεώς μας μέ τήν Κοινή Ἀγορά ἀναθερμάνθηκε καί πάλι, τό καλοκαίρι δέ τοῦ 1975 ἡ Κυβέρνηση ζήτησε νά γίνουμε ἰσότιμο μέλος τῆς ΕΟΚ. Οἱ σχετικές διαπραγματεύσεις ὁλοκληρώθηκαν στίς 20-21 Δεκεμβρίου 1978 καί ἔτσι ἀπό τότε θεωροῦμαστε τό 10ο μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας.

Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας μέ τήν ΕΟΚ ἀποτελεῖ σταθμό στήν οἰκονομική της ἐξέλιξη, διότι μπαίνει σέ ἕνα μεγάλο οἰκονομικό χῶρο, μέσα στόν ὁποῖο θά κινοῦνται ἐλεύθερα καί χωρίς δασμούς τά ἑλληνικά προϊόντα καί θά ὑπάρχει ἔτσι ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας καί τήν καλύτερευση τῆς ζωῆς μας.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιοί ἦσαν οἱ πρῶτοι διεθνεῖς ὀργανισμοί;
2. Ποιά εἶναι τὰ μόνιμα μέλη τοῦ ΟΗΕ;
3. Ποιά εἶναι τὰ ὄργανα τοῦ ΟΗΕ;
4. Ποιούς σκοπούς ἔχει ὁ ΟΗΕ;
5. Ποιές εἶναι οἱ σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά εἶναι ἡ θέση τῆς χώρας μας στό ΝΑΤΟ;
7. Ποιοί εἶναι οἱ σκοποὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης;
8. Ποιά εἶναι τὰ ὄργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης;
9. Ποιά εἶναι τὰ ἰδρυτικά μέλη τῆς ΕΟΚ καί ποιά κράτη τήν ἀποτελοῦν σήμερα;
10. Γιά ποῖο σκοπό ἐγινε ἡ ΕΟΚ;
11. Πότε ἀποφασίστηκε νά μπεῖ ἡ χώρα μας στήν ΕΟΚ καί πότε ζήτησε νά γίνει ἰσότιμο μέλος αὐτῆς;
12. Πότε ὀλοκληρώθηκαν οἱ διαπραγματεύσεις γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ καί ποιά σημασία ἔχει τό γεγονός αὐτό;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1975 IB' Ψήφισμα τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων « περὶ ψηφίσεως καὶ θέσεως εἰς ἰσχὺν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας », ἀποφασίζομεν :

Α. Νὰ δημοσιευθῆ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον ἐν ἰσχύϊ ὀριστικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὡς ἔπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Ἡ Ε' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α'
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 1.

1. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

2. Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.
3. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀσκοῦνται δὲ καθ' ὄν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.
2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοὺς γενικῆς ἀναγνώρισεως κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.
2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὄρισμένας περιοχὰς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.
3. Τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἄνευ ἐγκρίσεως

της Αυτόκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.
3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἑτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.
4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.
6. Πᾶς Ἕλληνη, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.
7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιούται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη.
2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἐπαγορεύεται ἡ ἐκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δρᾶσιν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἑλληνοῦ, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποιῶν πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπείγοντος, ἢ ἀπόφασιν δύναται νὰ ἐκδοθῇ καὶ μετὰ τὴν λῆσιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἐρμηνευτικὴ δήλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἡ συνεπεία ποινικῆς διώξεως ἀπαγόρευσις τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ λήψις μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ἢ τῆς ὑγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐντάλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἄμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμίᾳ αὕτη παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικῆς ποσοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουργημάτων
καὶ τοὺς ἑξ μῆνας ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὅλως ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὅρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἰαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὡς καὶ πᾶσα ἔτερα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημίωσις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πως στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὄρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἰονδήποτε
ὄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ούδεμία κατ' οίκον έρευνα ένεργείται, εί μη όταν και όπως ο νόμος όρίζει, πάντοτε δέ παρουσία εκπροσώπων τής δικαστικής έξουσίας.

2. Οί παραβάται τής προηγούμενης διατάξεως τιμωρούνται επί παραβίασει του οικιακού ασύλου και καταχρήσει έξουσίας, ύποχρεούνται δέ είς πλήρη άποζημίωσιν του παθόντος, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 10.

1. Έκαστος ή πολλοί όμοι έχουν τὸ δικαίωμα, τηρούντες τους νόμους του Κράτους, όπως αναφέρονται έγγραφως προς τας αρχάς, ύποχρεούμενας είς ταχείαν έέργειαν επί τῃ βάσει των κειμένων διατάξεων και είς έγγραφον ήτιολογημένην άπάντησιν προς τον άναφερόμενον, κατά τας διατάξεις του νόμου.

2. Μόνον μετά την κοινοποίησιν τής τελικής άποφάσεως τής αρχής, προς την όποιαν άπευθύνεται ή άναφορά και κατόπιν άδειας ταύτης, επιτρέπεται ή δίωξις του ύποβαλόντος την άναφοράν δια τυχόν έν αύτῇ ύπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αίτησις πληροφοριών ύποχρεοί την άρμοδιαν αρχήν είς άπάντησιν, έφ' όσον τουτο προβλέπεται ύπό του νόμου.

Άρθρον 11.

1. Οί Έλληνες έχουν τὸ δικαίωμα όπως συνέρχωνται ήσύχως και άόπλως.

2. Μόνον είς τας δημοσίας έν ύπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται να παρίσταται ή άστυνομία. Αί έν ύπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται να άπαγορευθουν δι' ήτιολογημένης άποφάσεως τής άστυνομικής αρχής, γενικώς μὲν άν εκ τούτων επίκειται σοβαρός κίνδυνος είς την δημοσίαν ασφάλειαν, είς ώρισμένην δέ περιοχήν άν άπειληται σοβαρά διαταραχή τής κοινωνικοοικονομικής ζωής, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 12.

1. Οί Έλληνες έχουν τὸ δικαίωμα όπως συνιστουν ένώσεις και σωματεία μη κερδοσκοπικού σκοπου, τηρούντες τους νόμους, οΐτινες

ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου εἰς προηγουμένην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νὰ διαλυθῆ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τούτου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἄστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἔναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νὰ ἀσπᾷ γῆ ἢ ἄλλῃ ἐκπλήρωσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῆ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐκφράζη καὶ νὰ διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτήν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελεὺς, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν, ν' ἀποφανθῆ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἢ κατάσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικο μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναίρεσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ώς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεὰν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ ἐιδικῆς προστασίας σπουδαστῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἰκανότητας αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιοῦνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τούτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτουργήμα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύναται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας τῶν εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἄρθρῳ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον συμπληροῦν τὸ ἐξηκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐιδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικὸν

διάστημα οὐχὶ μεῖζον τῆς τριετίας, ὡς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικά δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὡς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διαθέσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὅμως δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζη, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἴσπραξιν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτητοῦ, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδένα φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρύτερων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίου ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποῦς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάθος διάνοξις ὑπογείων σηράγγων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπτεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσίς τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, σπηλαιῶν, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλούτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ υἰεῖαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασίαν, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετμημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαίτερων περιστάσεων ἀπαιτουμένη στέρησις τῆς ἐλευθέρως χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεον καὶ τὴν διαδικασίαν καταβολῆς εἰς τὸν δικαιούχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείπουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαίτεροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικαιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσῃ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζονται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλελειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οικονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως τῶν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἁστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελῆς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινεὶ ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὄρους δομήσεως.

8. Δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκη καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχιῶν. Ὁμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἢ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρας ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἢ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βᾶρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὄρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιούνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιοῦνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἐλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἰαδήποτε μορφή ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμέτωπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπείγουσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὡς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὅρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκώλυτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἐπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμοὺς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτῆρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἢ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαίωματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακωλύσεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνη ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἐπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέχῃ διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσιν τούτων ἢ ἄλλη χρῆσις ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδόμησις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέραν δυνατῶν ὄρων διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρύθμισιν ταύτης, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλευθεραὶ ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιῶνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προστασίας ταύτης περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὡς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ὑποχρεομένων νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαγορευτῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιώνῃ παρ' ὄλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὀρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἑλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ιδρῶν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύνανται νὰ ὀρίζῃ τὴν οικονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδήποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΤΜΗΜΑ Β΄

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἐνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἄπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρὸς τὴν καταγωγὴν Ἕλλην πολίτης, συμπληρῶσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 34 ὀριζόμενα, ὡς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἢ πρὸς ἐκλογὴν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλεῖται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγουμένου Προέδρου.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητεῖαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθεῖσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἠδξήμενης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης ἐκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, προβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθεῖσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθημέρου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθεῖσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μεταξὺ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐὰν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀποῦσα συγκαλεῖται αὐτὴ ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔχη διαλυθῆ καθ' οἷονδήποτε τρόπον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εις σώμα τῆς νέας Βουλῆς καὶ ἐντὸς εἴκοσι τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἤθελε περατωθῆ ἐγκαίρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἐρμηνευτικὴ δήλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετάσχι εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπείᾳ τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογῆν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δίδει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οὐοῦδήποτε λόγου νὰ ἀσκῆσιν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τοῦτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑπάρχοντος ἢ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἄρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχη διαλυθῆ, ὅπως ἀποφανθῆ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχῃ περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἑξ̄ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῃ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθύνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράψῃ τὸ οἰκεῖον διάταγμα, προσυπογράφεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲν χρήζουσιν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπὴ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροισι 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέλματα ἐκδιδόμενα εἰς ὄλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὅπωςδῆποτε τῶν ὁρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινώνει δὲ αὐτάς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπουν.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερά.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δὲν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δὲν ὑπάρχη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενθημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφοῦντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυγχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχη ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργόν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσῃ καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων του τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἐδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναται νά συγκαλή παρ' αὐτῷ τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν του.

Ἄρθρον 39.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας. Ὁμοίως συγκαλεῖ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην σοβαρὰν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐθνικὴν περίστασιν.

2. Τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγέντων καὶ διατελεσάντων Προέδρων τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολιτεύσεως, ὡς καὶ τῶν προερχομένων ἐκ τῆς Βουλῆς Πρωθυπουργῶν ἢ διατελεσάντων Πρωθυπουργῶν εἰς Κυβέρνησιν τυχούσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 40.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγκαλεῖ τακτικῶς τὴν Βουλὴν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 64 παράγραφος 1 ὀριζόμενα καὶ ἐκτάκτως ὡσάκις κρίνη τοῦτο εὐλογον, κηρύσσει δὲ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἅπαξ μόνον δύναται νά ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου εἴτε ἀναβάλλον τὴν ἔναρξιν εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

3. Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νά διαρκέσῃ πλέον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, οὐδὲ νά ἐπαναληφθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 41.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νά διαλύσῃ τὴν Βουλὴν μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐὰν αὕτη εὐρί-

σκεται ἐν προφανεί ὀυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἶσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίξη κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παράγραφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κυρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αὐτὴς διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἢ ἐκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδότησις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως εἰδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτήρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδότησις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαίσιῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὄρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσης καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὗται ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἐξῆς τὴν ἰσχύν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρύσσει τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιευόμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἀσκεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζῃ, μετατρέπη ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγιγνωσκόμενας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπειὰς καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἔνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμῆμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνη προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 67.

4. Ἐὰν ἡ ἔκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικῆ ἀσυλίας καὶ ἂν ἔτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθύναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὅπωςδῆποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἡ διώξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐὰν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηνητήθη ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ'

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἄμεσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὀρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὄρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἔκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἄμα τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίῃ τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἐξη διαλυθῇ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μείζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατεία ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτῆς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἑλληὴν πολίτης, νὰ ἔχη τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτῆς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, ἐὰν δὲν παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραίτησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραίτησεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπλήρωσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶν βουλευταὶ εἰς οἵανδή-
ποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρέτησαν πλεόν τοῦ
τριμήνου, κατὰ τὴν πρό τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περι-
ορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουρ-
γεῖων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περι-
όδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βου-
λευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν
κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνει-
λημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ
ὄρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ
νὰ ἐκλεγῶν βουλευταὶ, διαρκούντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρεώσεως
αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα
ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενι-
κοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς
ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαύσεως εἰδικῶν προνομίων ἢ κρατι-
κῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρή-
σεως.

2. Βουλευταὶ, ἐμπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης
παραγράφου, ὀφείλουν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικὴ
ἢ ἐκλογή των, νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξι-
ώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου
δηλώσεως, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταὶ, ἀποδεχόμενοι οἵονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ
ἢ τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηρι-
ζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ,
ἢ ὡς ἀσυμβίβαστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουν αὐτοδι-
καίως τούτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, με-
λέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς
αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ
δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθῶνουν ἀκίνητα ἀνήκοντά εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχωνται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος.

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνελημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὁμνῶουν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον:

«Ὅμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταὶ δίδουν τὸν αὐτὸν ὄρκον

κατά τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἀνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὅπωςδὴποτε ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελεύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πράξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν περιελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκή-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πως περιορίζεται, ἄνευ ἄδειας τοῦ Σώματος. Ὅμοιος, δὲν διώκεται βουλευτῆς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια θεωρεῖται μὴ παρασχειθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῆ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβιβάσεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφῶρον κακουργήματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμφοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἕκτασις τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργανωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρας καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφιζομένου ἐν Ὀλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελίᾳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανοομένην πρώτην σύνοδον τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πεντήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βᾶρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λήξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρας γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικὰ μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῇ Βουλῇ ἐπισημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Άρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὁμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἢ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡσάκις ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιοῦνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἷονδήποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Άρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἥτις ὁμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νέαν δὲ ἰσοψηφίαν, ἡ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Άρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, πρότασις τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

νων εις την εξωτερικην πολιτικην και την εθνικην αμυναν, απαιτειται αποφασις της Βουλῆς λαμβανομένη δια της απολύτου πλειοψηφίας του ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Τὰ της συγκροτήσεως και λειτουργίας τῶν ἐπιτροπῶν τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ της Βουλῆς.

3. Αἱ κοινοβουλευτικαὶ και ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ ὡς και τὰ κατὰ τὰ ἄρθρα 70 και 71 Τμήματα της Βουλῆς συνιστῶνται κατ' ἀναλογίαν της δυνάμεως τῶν κομμάτων, τῶν ομάδων και τῶν ἀνεξαρτήτων, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

Ἄρθρον 69.

Οὐδεὶς ἐμφανίζεται αὐτόκλητος, ἐνώπιον της Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως. Αἱ ἀναφοραὶ παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ, ἢ παραδίδονται εἰς τὸν Πρόεδρον. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα ν' ἀποστέλλῃ τὰς ἀπευθυνόμενας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς και Ὑφυπουργοὺς, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ δίδουν διευκρινίσεις, ὡςάκις ζητηθοῦν.

Ἄρθρον 70.

1. Ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς ἐν Ὀλομελείᾳ.

2. Ὁ Κανονισμὸς της Βουλῆς προβλέπει τὴν ἄσκησιν τοῦ δι' αὐτοῦ καθοριζομένου νομοθετικοῦ ἔργου και εἰς Τμήματα, οὐχὶ πλείονα τῶν δύο, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 72 περιορισμοὺς. Ἡ σύστασις και ἡ λειτουργία τῶν Τμημάτων ἀποφασίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ της Βουλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου, διὰ της απολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ της Βουλῆς ὀρίζεται, ἐπίσης, ἡ μεταξὺ τῶν Τμημάτων κατανομὴ της ἀρμοδιότητος αὐτῶν κατὰ ὑπουργεῖα.

4. Ἐφ' ὅσον δὲν ὀρίζεται ἄλλως, αἱ περὶ Βουλῆς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουν και διὰ τὴν ἐν Ὀλομελείᾳ και διὰ τὴν κατὰ Τμήματα λειτουργίαν αὐτῆς.

5. Πρὸς λήψιν ἀποφάσεως τῶν Τμημάτων ἢ ἀπαιτούμενη πλειοψηφία δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν τῶν Τμημάτων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὁλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροις, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, κατὰ εἰδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον να παραπέμψη οίανδήποτε περι αυτής άμφισβήτησιν εις την 'Ολομέλειαν της Βουλής, δι' αποφάσεως λαμβανομένης δια της άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμου των μελών αυτού. 'Η άποφασις της 'Ολομελείας δεσμεύει τά Τμήματα.

4. 'Η Κυβέρνησις δύναται να εισάγη πρὸς συζήτησιν και ψήφισιν νομοσχέδιον μείζονος σημασίας άντι των Τμημάτων εις την 'Ολομέλειαν.

5. 'Η 'Ολομέλεια της Βουλής δύναται να ζητήσει δι' αποφάσεως αυτής λαμβανομένης δι' άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμου των βουλευτών, την παρ' αυτής συζήτησιν και κατ' άρχήν, κατ' άρθρον και εις τὸ σύνολον ψήφισιν έκκρεμοὺς ένώπιον Τμήματος νομοσχεδίου η προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

Άρθρον 73.

1. Τὸ δικαίωμα προτάσεως νόμων άνήκει εις την Βουλὴν και την Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, αναφερόμενα ὡπωσδήποτε εις την άπονομήν συντάξεως και τὰς προϋποθέσεις ταύτης, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ 'Υπουργοῦ Οίκονομικῶν, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ 'Ελεγκτικοῦ Συνεδρίου, προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων βαρυνουσῶν τὸν προϋπολογισμὸν ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ άρμοδίου 'Υπουργοῦ και τοῦ 'Υπουργοῦ των Οίκονομικῶν. Τὰ νομοσχέδια περὶ συντάξεων πρέπει νὰ εἶναι ειδικά, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐπὶ ποινῇ άκυρότητος της άναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εις νόμους σκοποῦντας την ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

3. Οὐδεμία πρότασις νόμου ἢ τροπολογία ἢ προσθήκη εισάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐάν προέρχεται ἐκ της Βουλής, ἐφ' ὅσον συνεπάγεται εις βάρος τοῦ Δημοσίου, των ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας ἢ ἐλάττωσιν

έσόδων, ή τής περιουσίας αυτών, πρὸς μισθοσοσίαν ή σύνταξιν, ή ἐν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Εἶναι ὅμως παραδεκτὴ τροπολογία ή προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ή ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἄρθρου 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ή ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὐ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ή εἰδικοί φόροι, ή οἰασδήποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ή νομικῶν προσώπων δημοσίου ή ἰδιωτικοῦ δικαίου, δέον νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὀλομέλειαν ή Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῆ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἄρθρου 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως, ή παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἔκτοτε ἡμερῶν, πλην ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἄρμοδιου Ὑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτῆρος. Ἡ συζήτησις ἄρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἄρμοδιου Ὑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαι βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας ή τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τήν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καὶ ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, ἐὰν δὲν ἔχη καταχωρισθῆ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Οὐδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσῃ ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἄπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἑκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ὑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθοριζούσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συνεπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐιδικῆς ἐκθέ-

σεως περί τοῦ τρόπου καλύψεώς των, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπαξ, κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαίρεσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχὴν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς κατεπείγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιορισμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἑκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ χρόνος συζητήσεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἰδιαιτέρας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτῆρος, συζητηθῇ εἰς ὄρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριάσεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδικῶν, συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νόμων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαιτέρου νόμου, κυροῦντος ἐν ὅλῳ τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἐν ὄλῳ ἐπαναφορά καταργηθέντων νόμων, πλὴν τῶν φορολογικῶν.

8. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ἢ Τμήματος αὐτῆς, δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν σύνοδον, οὐδὲ εἰς τὸ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς λειτουργοῦν Τμήμα.

Ἄρθρον 77.

1. Ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν.

2. Νόμος μὴ πράγματι ἐρμηνευτικὸς ἔχει ἰσχὺν μόνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ.

Κεφάλαιον Ἑκτον

Φορολογία καὶ δημοσιονομικὴ διαχείρισις

Ἄρθρον 78.

1. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ τυπικοῦ νόμου, καθορίζοντος τὸ ὑποκείμενον τῆς φορολογίας καὶ τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὰς δαπάνας καὶ τὰς συναλλαγὰς ἢ τὰς κατηγορίας τούτων, εἰς τὰ ὁποίας ἀναφέρεται ὁ φόρος.

2. Φόρος ἢ ἄλλο οἰονδήποτε οἰκονομικὸν βᾶρος δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ διὰ νόμου ἀναδρομικῆς ἰσχύος, ἐκτεινομένης πέραν τοῦ προηγουμένου τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου οἰκονομικοῦ ἔτους.

3. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ ἢ φόρου καταναλώσεως, ἐπιτρέπεται ἡ εἴσπραξις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταθέσεως εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ περὶ αὐτῶν νομοσχεδίου ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου ἐντὸς τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δὲ τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου.

4. Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής, αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγαὶ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ συντά-

ξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβιαίωσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ἰδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδοτήσιν νόμων πλαισίων ἐπιβολὴ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὡς καὶ ἢ λήψεις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτησίαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἐξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφονται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὄλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνέφικτος δι' οἷονδήποτε λόγον ἢ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὐτῇ βάσει εἰδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἢ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον εἰδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἢ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διετοῦς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβή οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ὑφυ-

πουργός, εάν δέν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδήποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερώνη τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5: Ἐν ἐλλείψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότηας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὅσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὅποτεδῆποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῆ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἕκτου τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἐξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, δύναται ὅμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὅποια ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεται δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς υπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνῃ ἢ Βουλῇ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἰονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἢ Βουλὴ δύναται, αἰτήσῃ τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὧς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρώτον

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαούντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατά- λυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέ- ρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεο- παγιτῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Άρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατά- γματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικα- σίαν ἐπιλογῆς τῶν, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελί- ξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμα- στικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ τῶν, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύ- την δύναται οὗτοι νὰ ἄσκουν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ δύναται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής απόφασεως, ένεκα ποινικής καταδίκης ή ένεκα βαρέος πειθαρχικού παραπτώματος ή νόσου ή αναπηρίας ή ύπηρεσιακής ανεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' όν τρόπον νόμος όρίζει και τηρουμένων τών διατάξεων τών παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93.

5. Οί δικαστικοί λειτουργοί μέχρι και του βαθμού του εφέτου ή άντεισαγγελέως εφετών και τούτοις άντιστοιχών άποχωρούν ύποχρεωτικώς της ύπηρεσίας άμα τη συμπληρώσει του έξηκοστού πέμπτου έτους της ηλικίας των, πάντες δέ οί επί άνωτέρω τών ως άνω βαθμών, ή τών τούτοις άντιστοιχών, άποχωρούν ύποχρεωτικώς της ύπηρεσίας άμα τη συμπληρώσει του έξηκοστού έβδόμου έτους της ηλικίας των. Διά την εφαρμογήν της διατάξεως ταύτης εις πάσαν περίπτωσιν ως ήμέρα συμπληρώσεως του ως άνω όριού θεωρείται ή 30ή Ίουνίου του έτους της άποχωρήσεως του δικαστικού λειτουργού.

6. Μετάταξις δικαστικών λειτουργών άπαγορεύεται. Κατ' εξαίρεσιν έπιτρέπεται μετάταξις τακτικών δικαστών πρός πλήρωσιν θέσεων άντεισαγγελέων του Άρείου Πάγου και μέχρι του ήμισους αυτών, ως και μεταξύ παρέδρων παρά πρωτοδίκαις και παρέδρων παρ' εισαγγελίαις, τη αίτήσει τών μετατασσομένων, ως νόμος όρίζει.

7. Είς τά υπό του Συντάγματος ειδικώς προβλεπόμενα δικαστήρια ή συμβούλια, εις ά μετέχουν μέλη του Συμβουλίου της Έπικρατείας και του Άρείου Πάγου, προεδρεύει ό εκ τών μελών τούτων άρχαιότερος εις τόν βαθμόν.

Έρμηνευτική δήλωσις:

Κατά την άληθή έννοϊαν του άρθρου 88 έπιτρέπεται ό διορισμός εις θέσεις παρέδρων και συμβούλων του Έλεγκτικού Συνεδρίου κατά τά διά νόμου όριζόμενα.

Άρθρον 89.

1. Άπαγορεύεται εις τούς δικαστικούς λειτουργούς ή παροχή πάσης άλλης έμμίσθου ύπηρεσίας, ως και ή άσκησης οίουδήποτε έπαγγέλματος.

2. Κατ' εξαίρεσιν έπιτρέπεται ή εκλογή δικαστικών λειτουργών ως μελών της Άκαδημίας ή ως καθηγητών ή ύφηγητών άνωτάτων σχολών, ως και ή συμμετοχή αυτών εις ειδικά διοικητικά δικαστήρια και εις συμβούλια ή έπιτροπάς, πλην τών διοικητικών συμβουλίων έπιχειρήσεων και έμπορικών εταιρειών.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργούς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργούς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων διετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὀρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντισταγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἡῤξημένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζομένας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῆ ζητήματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀεροπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀεροπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολὴν, ἀποκλείονται δὲ ἐκάστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποῖου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεῖται ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

άσκειται εις πρώτον και εις δεύτερον βαθμόν υπό συμβουλίον συγκροτουμένων εκ τακτικῶν δικαστῶν διά κληρώσεως, κατά τὰ υπό τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύναται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλίων, ἢ πειθαρχικῆ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἄσκειται ὑπὸ τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὡς καὶ ὑπὸ δικαστικῶν συμβουλίων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περὶ προαγωγῆς, ὡς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἐπιτρέπεται προσφυγὴ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθνταὶ τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὀρίου.

Ὅργανωσις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.

2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημοσiai, ἐκτὸς ἐὰν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῆ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἢ ἡ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.

3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἠτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικά καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.

4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑλαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθῶν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.

2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικά διοικητικά δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὐται ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκείνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποία τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93.

3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραί, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.

4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικά δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῆ

καὶ πᾶσα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἰτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἰτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτῆρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῆ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται ὡς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

· ἐγκλημάτων καὶ ἡ λήψις πάντων τῶν κατὰ τοὺς ποινικοὺς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διὰ νόμου: α) νὰ ἀνατεθῆ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) νὰ ἀνατεθῆ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρεουσῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπὸ-κείνται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου τακτικοῦ δικαστηρίου, ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

3. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν τὰ περὶ δικαστηρίων ἀνηλικῶν, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 93 παράγραφος 2 καὶ 97. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων δύναται νὰ ἀπαγγέλλονται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

4. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν:

α) Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶν ἰδιώται.

β) Τὰ περὶ δικαστηρίου λειῶν.

5. Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α' τῆς προηγούμενης παραγράφου δικαστήρια συγκροτοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ δικαστικοῦ σώματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 87 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἐγγυήσεων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93. Τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου, ὡς καὶ ὁ χρόνος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 97.

1. Τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, ὡς νόμος ὀρίζει. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ὑπὸκεινται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἔνδικο μέσα.

2. Κακουργήματα καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὑπαχθέντα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος διὰ συντακτικῶν πράξεων, ψηφισμάτων καὶ ἐιδικῶν νόμων, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφετειῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ δι-

κάζονται ὑπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετείων καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἔκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἑτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἔδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικὰ πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἁρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφω 1 υποθέσεων, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 99.

1. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καὶ ἐξ ἑνὸς συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἑνὸς ἀεροπαγίτου, ἑνὸς συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας καὶ δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων διὰ κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἑκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τοῦ ὡς ἄνω εἰδικοῦ δικαστηρίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμία ἀπαιτεῖται ἄδεια.

Ἄρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὅποιον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καὶ 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητα ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, ἐὰν ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῶν ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

στ) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων, κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 28.

2. Τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνά διετίαν διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις δ' καὶ ε' τῆς προηγουμένης παραγράφου μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὀριζόμενοι διὰ κληρώσεως.

3. Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὀρισμοῦ, ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικοῦ νόμου.

4. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυττομένη ὡς ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὀριζομένου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ὁργάνωσις τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 101.

1. Ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους ὀργανοῦται κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικὰ ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφέρειας των, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν, τὸν συντονισμὸν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαύουν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκλέγονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπωνται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικοῦμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγέλματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δρᾶσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαίρεσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἔκπτωσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐπιχειρησιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφειλόντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπωνται ὑπὸ ἐιδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὀργανικαὶ θέσεις ἐιδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς ἐιδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὑφ' ἃς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ θέσεις αὗται. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὄρους τοῦ νόμου, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνεπεῖα δικαστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μετατεθοῦν ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθοῦν ἢ παυθοῦν ἄνευ ἀποφάσεως ἐπιχειρησιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μόνιμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι τῶν ἐκτὸς τῆς υπαλληλικῆς ἱεραρχίας θέσεων, οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι ἐπὶ πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οἱ υπάλληλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ υπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῆ εἰς ἐτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἐτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὠφελείας. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον υπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεραι τοῦ συνόλου τῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγουμένη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων υπαλλήλων, ὡς καὶ υπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ ἀπὸ τῆς Μεγάλῃς Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

ἀπόψεως πνευματικῆς τὸ Ἅγιον Ὄρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτοῦν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτριῶτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελεῖ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσι Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἢ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραΐωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιδῶν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς πρόωθισιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οἰκονομίας τῶν ὄρεινῶν, νησιωτικῶν καὶ παραμεθορίων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγὴν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ κέκτηνται χαρακτηριστῆρα μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πλήρες, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς ταύτην συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἐταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπεία ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἀξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτῆρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠϋξημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἦν ἐκέκτητο ἠϋξημένην τυπικὴν ἰσχύν, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχὺν κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἀλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἴονδῃποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφωρωσῶν εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μετὰ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρύτεραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιούται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἴουδῆποτε λόγου, καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὡς καὶ ἂν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξαιρέσει τῶν καθοριζουσῶν τὴν βάσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἄρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πεντήκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεώρησεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεώρησεως τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφιζομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καί 97 τοῦ Συντάγματος καί ἄρσεως τοῦ νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας» καί β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περί χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτροπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἑξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου τροποποιήσις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἡ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἑλληνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας των, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἔκδοσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων εἰδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζομένη ή κατά τήν έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική και νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά τήν έννοιαν τής από 5 'Οκτωβρίου 1974 συντακτικής
πράξεως, διατηρουμένης έν ισχύϊ, ή αναστολή έκτελέσεως των καθη-
κόντων των καθηγητών από τής έκλογής αυτών ως βουλευτών, καθ'
όλην τήν παρούσαν βουλευτικήν περίοδον δέν έκτείνεται εις τήν δι-
δασκαλίαν, έρευναν, συγγραφικήν έργασίαν και έπιστημονικήν άπα-
σχόλησιν εις τά έργαστήρια και τά σπουδαστήρια των οικείων σχο-
λών, άποκλειομένης τής συμμετοχής τούτων εις τήν διοίκησιν των
σχολών και εις τήν έκλογήν του διδακτικού έν γένει προσωπικού ή
τήν εξέτασιν των σπουδαστών.

4. 'Η έφαρμογή τής παραγράφου 3 του άρθρου 16 περι έτών ύπο-
χρεωτικής φοιτήσεως θα όλοκληρωθή επί τη βάσει νόμου έντός πεν-
ταετίας από τής έναρξεως τής ισχύος του παρόντος.

"Άρθρον 113.

'Ο Κανονισμός τής Βουλής, ως και τά εις αυτόν αναφερόμενα
ψηφίσματα και οί νόμοι περι τής λειτουργίας τής Βουλής, έξακολου-
θοϋν ισχύοντες μέχρι τής έναρξεως τής ισχύος του νέου Κανονισμού
τής Βουλής, έξαιρέσει των άντικειμένων εις όρισμούς του Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περι τής λειτουργίας των κατά τά άρθρα 70 και 71
του Συντάγματος Τμημάτων τής Βουλής έχουν συμπληρωματικήν
έφαρμογήν αί διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των εργασιών τής
Ειδικής Νομοθετικής 'Επιτροπής του άρθρου 35 του Συντάγματος τής
1ης 'Ιανουαρίου 1952, κατά τά έν άρθρω 3 του υπό στοιχ. Α΄ ψηφίσα-
τος τής 24.12.1974 ειδικότερον όριζόμενα. Μέχρι τής έναρξεως τής
ισχύος του νέου Κανονισμού τής Βουλής, ή 'Επιτροπή του άρθρου 71
του Συντάγματος συγκροτείται έξ εξέήκοντα τακτικών μελών και τριά-
κοντα αναπληρωματικών, έπιλεγόμενων υπό του Προέδρου τής Βου-
λής, έξ όλων των κομμάτων και ομάδων και κατ' αναλογίαν τής δυνά-
μεως αυτών. 'Εγειρομένης άμφισβητήσεως μέχρι τής δημοσιεύσεως
του νέου Κανονισμού περι των εφαρμοστέων έκάστοτε διατάξεων
άποφαίνεται ή 'Ολομέλεια ή τώ Τμήμα τής Βουλής, εις τήν λειτουρ-
γίαν του όποιου προεκλήθη τώ ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δεόν νά πραγματοποιηθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὁρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου τοῦ, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφωρῶσάν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὀριστικῶν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζόμενας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περιορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δεόν νά ἐκδοθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπι

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἐλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἄρθρων 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικαὶ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἄρθρῳ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δέον νὰ ἐκδοθῇ ἐντὸς ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν εν ισχύι μέχρι της δια νόμου καταργήσεως των, το βραδύτερον δε μέχρι της 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

3. Κανονιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παράγραφος 1 ἐξακολουθοῦν ισχύουσαι μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ισχύι.

2. Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρῦθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικά δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ὄν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτηῖρα καὶ κηρύσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέα, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμόν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατὰ τὸν χρόνον τῆς κηρύξεως τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζόμενων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τούτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, τοῦ ὁρίου τούτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἐτησίως μέχρι τοῦ ἑξήκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, μὴ τελούντες ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει ταύτης, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὧν δὲν ἡσκήθη ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθῆκαι τῆς προαγωγῆς ἐμείψαν τὸ κύρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολήψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζῳῇ κατὰ βαθμὸν στενώτεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζόμενους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμεναι αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσαι διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἁρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἄρθῆ τὸ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθεῖσάν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῆ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μὴ, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἅς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρευσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστάσει τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἀφ' ἧς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφή τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀντίστασιν κατὰ οἰουδήποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βιαίαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ, ΠΠΟΚΡ. ΙΟΡΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἡ Γενική Συνέλευση τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ψήφισε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 τήν Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτελεῖται ἀπό 30 ἄρθρα, ὡς ἑξῆς:

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἡ Γενική Συνέλευση,

Μέ τή σκέψη ὅτι θεμέλιο τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εἰρήνης στόν κόσμο εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς σύμφυτης σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀξιοπρέπειας, ὅπως καί τῶν δικαιωμάτων τους πού εἶναι γιά ὅλους ἴσα καί ἀναφαίρετα,

Μέ τή σκέψη ὅτι ἡ παραγνώριση καί ἡ περιφρόνηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὀδήγησαν σέ βάρβαρες πράξεις, τίς ὁποῖες ἔντονα ἀποκρούει ἡ καθολική συνείδηση, καί ὅτι, ὅπως ἔχει διακηρυχθεῖ, ἀνώτατη ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἐρχομός ἑνός κόσμου, στόν ὁποῖο, ἀπαλλαγμένος ἀπό τόν τρόπο καί τήν ἀθλιότητα, θά μπορεῖ νά ἐκφράζεται καί νά πιστεῦει ἐλεύθερα,

Μέ τή σκέψη ὅτι εἶναι βασικό νά προστατεῦονται τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀπό τό δίκαιο τῶν Κρατῶν μέ ρητές διατάξεις, ὥστε νά μὴ μένει στόν ἀνθρώπο σάν μόνη λύση ἡ ἐπανάσταση κατά τῆς τυραννίας καί τῆς καταπίεσεως,

Μέ τή σκέψη ὅτι ἔχει οὐσιαστική σημασία ἡ ἐνθάρρυνση τῶν Ἐθνῶν στήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τους,

Μέ τή σκέψη ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν μέ τόν Καταστατικό τους Χάρτη διακήρυσαν καί πάλι τήν πίστη τους στά θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, στήν ἀξία καί τήν ἀξιοπρέπεια τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καί στήν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν δύο φύλων καί ὅτι διαδήλωσαν πῶς εἶναι ἀποφασισμένοι νά εὐνοήσουν τήν κοινωνική πρόοδο καί νά δημιουργήσουν καλύτερες καί ἐλεύθερες συνθήκες ζωῆς,

Μέ τή σκέψη ὅτι τά Κράτη, πού εἶναι Μέλη τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἔχουν ἀναλάβει τήν ὑποχρέωση νά ἐξασφαλίσουν μέ τίς διαδικασίες τοῦ Ὄργανισμοῦ τόν παγκόσμιο καί πραγματικό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί τῶν βασικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀνθρώπου καί

Μέ τή σκέψη ὅτι γιά τήν πλήρη ἐκπλήρωση τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς ἔχει μεγάλη σημασία ἡ κοινή καί ὁμόφωνη ἀντίληψη γιά τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου,

Δ ι α κ η ρ ὐ σ σ ε ι

τήν Οἰκουμένη καί αὐτή Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου σάν τό κοινό ἰδανικό πού πρέπει νά ἐπιδιώκεται ἀπό ὄλους τοὺς λαούς καί ὅλα τά Ἔθνη, μέ σκοπό ὅλα τά ἄτομα καί τά ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντας πάντα στό νοῦ τους αὐτή τή διακήρυξη, νά προσπαθοῦν μέ τήν παιδεία καί τή διδασκαλία νά καλλιεργοῦν τό σεβασμό στά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί νά ἐξασφαλίζουν μέ προοδευτικά μέτρα στά Ἔθνη καί τόν κόσμο ὁλόκληρο τήν ἀναγνώριση καί τήν ἐφαρμογή τους κατά τρόπο γενικό καί ἀποτελεσματικό, τόσο στοὺς λαούς τῶν Κρατῶν, πού εἶναι μέλη τοῦ Ὄργανισμοῦ, ὅσο καί στοὺς λαούς πού ζοῦν σέ ἐδάφη τῆς δικαιοδοσίας τους.

Ἄρθρο 1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται ἐλεύθεροι καί ἴσοι σέ ἀξιοπρέπεια καί δικαιώματα. Εἶναι προικισμένοι μέ λογική καί συνείδηση καί ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά συμπεριφέρονται μεταξύ τους μέ πνεῦμα ἀδελφοσύνης.

Ἄρθρο 2. Ὁ καθένας μπορεῖ νά διεκδικεῖ ὅλα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή, χωρίς καμμιά διάκριση καί εἰδικότερα χωρίς διάκριση, πού νά βασίζεται στή φυλή, τό χρῶμα, τό φύλο, τή γλώσσα, τή θρησκεία, τήν πολιτική ἢ κάθε ἄλλη γνώμη, τήν ἐθνική ἢ κοινωνική καταγωγή, τήν περιουσία, τήν προέλευση ἢ κάθε ἄλλη κατάσταση.

Ἄκόμα καμμιά διάκριση δέ θά γίνεται, πού νά στηρίζεται στό πολιτικό καθεστῶς, τό νομικό ἢ τό διεθνές, τῆς Χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους,

στά όποια άνήκει ένα πρόσωπο, αδιάφορα άν ή χώρα ή τό έδαφος αυτό είναι ανεξάρτητα, βρίσκονται σέ κηδεμονία, έχουν χάσει τήν αυτόνομία τους ή στήν κυριαρχία τους ύπάρχει όποιοσδήποτε περιουρισμός.

Άρθρο 3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα νά ζει, νά είναι ελεύθερο και νά απολαμβάνει τήν προσωπική ασφάλεια.

Άρθρο 4. Κανείς δέ θά βρίσκεται σέ δουλεία, ούτε σέ δουλοπαροικία. Ή δουλεία και ή δουλεμπορία απαγορεύονται σέ όλες τους τίς μορφές.

Άρθρο 5. Κανείς δέ θά ύποβάλλεται σέ βασανιστήρια, ούτε σέ ποινές και μεταχειρίσεις σκληρές, άπάνθρωπες και ταπεινωτικές.

Άρθρο 6. Ό καθένας έχει τό δικαίωμα νά αναγνωρίζεται ή νομική του προσωπικότητα σέ κάθε τόπο.

Άρθρο 7. Όλοι είναι ίσοι μπροστά στό νόμο και έχουν τό δικαίωμα νά προστατεύονται εξίσου και χωρίς διάκριση από τό νόμο. Έξάλλου όλοι έχουν τό δικαίωμα νά βρίσκουν τήν ίδια προστασία άπέναντι σέ κάθε διάκριση, πού θ' άποτελοϋσε παράβαση τής διακηρύξεως αυτής, και άπέναντι σέ κάθε πρόκληση για τέτοια διάκριση.

Άρθρο 8. Κάθε πρόσωπο έχει τό δικαίωμα νά προσφεύγει άπολεσματικά στα άρμόδια δικαστήρια τής Πατρίδας του έναντίον τών πράξεων πού παραβιάζουν τά θεμελιώδη δικαιώματά του, τά όποια του άναγνωρίζονται από τό Σύνταγμα και τούς νόμους.

Άρθρο 9. Κανείς δέν μπορεί νά φυλακιστεί, νά κρατηθεί ή νά έξοριστεί αυθαίρετα.

Άρθρο 10. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα μέ πλήρη ισότητα νά δικάζεται δίκαια και μέ δημοσιότητα από ανεξάρτητο και άμερόληπτο δικαστήριο, τό όποιο θά παίρνει άπόφαση είτε για τά δικαιώματα και τίς ύποχρεώσεις του, είτε για τό βάσιμο κάθε ποινικής κατηγορίας έναντίον του.

Άρθρο 11. Κάθε πρόσωπο, πού κατηγορείται για άδίκημα, είναι

κατά τεκμήριο ἄθω, ὡσότου ἀποδειχθεῖ νόμιμα ἡ ἐνοχή του σέ δίκη πού θά τήν χαρακτηρίξει ἡ δημοσιότητα καί πού θά τοῦ ἐξασφαλίζει ὅλες τίς ἀναγκαῖες ἐγγυήσεις γιά τήν ὑπεράσπισή του.

Κανείς δέν μπορεῖ νά καταδικαστεῖ γιά πράξεις ἢ παραλείψεις, οἱ ὁποῖες δέν ἦταν, σύμφωνα μέ τό ἐθνικό καί διεθνές δίκαιο, ἀδίκημα κατά τό χρόνο πού ἐγιναν, οὔτε ἐπιβάλλεται βαρύτερη ποινή ἀπό ἐκείνη πού θά ἐπιβαλλόταν τή στιγμή τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

Ἄρθρο 12. Ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀντικείμενο αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων στήν ιδιωτική του ζωή, τήν οἰκογένειά του, τήν κατοικία του καί τήν ἀλληλογραφία του, οὔτε προσβολῶν τῆς τιμῆς καί τῆς φήμης του. Ὁ καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά ἔχει νομική προστασία ἀπό τέτοιες προσβολές.

Ἄρθρο 13. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα καί νά ἐκλέγει τή διαμονή του στό ἐσωτερικό τοῦ Κράτους πού ζεῖ.

2) Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τό δικαίωμα νά ἐγκαταλείπει κάθε χώρα, μαζί καί τή δική του, καί νά ἐπανέρχεται στή χώρα του.

Ἄρθρο 14. 1) Σέ περίπτωση διωγμοῦ κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά ζητήσῃ καί νά βρεῖ ἄσυλο σέ ἄλλες χώρες.

2) Τό δικαίωμα αὐτό δέν προβάλλεται σέ περίπτωση διώξεων γιά ἐγκλήματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου ἢ γιά ἐνέργειες ἀντίθετες πρὸς τοὺς σκοποὺς καί τίς ἀρχές τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρο 15. 1) Κάθε ἄτομο ἔχει τό δικαίωμα νά ἔχει τήν ἰθαγένεια ἐνός τουλάχιστο Κράτους.

2) Κανείς δέν μπορεῖ νά στερηθεῖ τήν ἰθαγένειά του ἢ τό δικαίωμα νά ἀλλάξει ἰθαγένεια.

Ἄρθρο 16. 1) Ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα μόλις φτάσουν σέ ἡλικία γάμου ἔχουν τό δικαίωμα νά κάνουν γάμο καί νά δημιουργοῦν οἰκογένεια χωρίς κανένα περιορισμό σχετικό μέ τή φυλή, τήν ἰθαγένεια καί τή θρησκεία τους. Τά δικαιώματά τους ἀπέναντι στό γάμο εἶναι ἴσα καί κατά τή διάλυσή του.

2) Ὁ γάμος δέν μπορεῖ νά γίνῃ παρά μόνο μέ τήν ἀβίαστη καί καθαρή συναίνεση τῶν μελλονύμφων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸ καὶ θεμελιῶδες στοιχεῖο τῆς Κοινωνίας καὶ πρέπει νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὴν Κοινωνία καὶ τὸ Κράτος.

Ἄρθρο 17. 1) Κάθε πρόσωπο, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἰδιοκτησία.

2) Ἀπὸ κανένα δὲν ἀφαιρεῖται ἡ περιουσία του ἀθαιρέτα.

Ἄρθρο 18. Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὴν ἐλεύθερη ἀλλαγὴ θρησκείας ἢ πεποιθήσεων, ὅπως καὶ τὴν ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεων ἀτομικὰ ἢ συλλογικὰ, τόσο φανερά, ὅσο καὶ κατιδιάν, μὲ τὴ διδασκαλία, τὴν ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τὴ λατρεία, καὶ τὴν τέλεση σχετικῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρο 19. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία γνώμης καὶ ἐκφράσεως. Αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐνοχλεῖται γιὰ τὶς ἀπόψεις του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητᾶ, νὰ παίρνει καὶ νὰ διαδίδει τὶς πληροφορίες καὶ τὶς ἰδέες του μὲ ὅποιοδήποτε μέσο ἐκφράσεως χωρὶς περιορισμὸ.

Ἄρθρο 20. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ μετέχει ἐλεύθερα σὲ εἰρηνικὲς συγκεντρώσεις.

2) Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαναγκασθεῖ νὰ μετέχει σὲ Συνεταιρισμὸ.

Ἄρθρο 21. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχει στὴ διαχείριση τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς Χώρας του ἀπευθείας ἢ μὲ ἐκλεγμένους ἐλεύθερα ἀντιπροσώπους του.

2) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γίνεται μὲ ἴσους ὅρους δεκτὸ στὶς δημοσίαις ὑπηρεσίαις τῆς Χώρας του.

3) Βάση τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν εἶναι ἡ λαϊκὴ θέληση. Ἡ θέληση αὐτὴ πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τίμιες ἐκλογές πού θὰ γίνονται κατὰ διαστήματα. Ἡ ψήφος πρέπει νὰ εἶναι καθολικὴ καὶ ἴση. Ἡ ψηφοφορία πρέπει νὰ γίνεται μυστικὰ ἢ μὲ ἀντίστοιχη διαδικασία πού θὰ τῆς ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερία.

Ἄρθρο 22. Κάθε μέλος τῆς Κοινωνίας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κοι-

νωνικῆς ἀσφαλίσεως. Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτύχει τὴν Κοινωνικὴ Ἀσφάλεια. Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτύχει τὴν ἱκανοποίηση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν (πολιτιστικῶν καὶ μορφωτικῶν) δικαιωμάτων του, πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἐθνικὴ προσπάθεια καὶ τὴ διεθνή συνεργασία καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως κάθε χώρας.

Ἄρθρο 23. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ἐργάζεται μὲ ὄρους δίκαιους καὶ ἱκανοποιητικούς, νὰ ἐκλέγει ἐλεύθερα τὴν ἐργασία του καὶ νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὴν ἀνεργία.

2) Ὅλοι, χωρὶς διάκριση, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ παίρνουν τὴν ἴδια ἀμοιβή γιὰ ἴσης ἀξίας ἐργασία.

3) Καθένας πού ἐργάζεται ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀμείβεται δίκαια καὶ ἱκανοποιητικά, ὥστε ἀπὸ τὴν ἐργασία του νὰ ἐξασφαλίζεται σ' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειά του ἀξιοπρεπὴς διαβίωση, πού θὰ συμπληρώνεται, ὅταν ὑπάρχει λόγος, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέσα κοινωνικῆς προστασίας.

4) Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρύει μὲ ἄλλους συνδικάτα καὶ νὰ γίνεται μέλος συνδικάτων γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρο 24. Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπαύεται καὶ νὰ ψυχαγωγεῖται, ὅπως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχει εὐλόγος περιορισμὸς τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ τοῦ χορηγεῖται περιοδικὰ ἄδεια μὲ ἀποδοχές.

Ἄρθρο 25. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ζεῖ μιά τέτοια ζωὴ πού θὰ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν υἰγια, τὴν ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ εὐημερία καὶ ἰδιαίτερα τὴ διατροφή, τὸ ντύσιμο, τὴν κατοικία καὶ τὴν ἰατρικὴ περίθαλψη, ὅπως καὶ τὶς ἀναγκαῖες κοινωνικὲς ὑπηρεσίες. Ἔχει ἀκόμη δικαίωμα νὰ ἀσφαλίζεται γιὰ τὶς περιπτώσεις ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γηρατειῶν ἢ καὶ ἄλλες πού, γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ θέλησή του, δέ θὰ ἔχει τὰ μέσα νὰ συντηρηθεῖ.

Ἄρθρο 26. 1) Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μορφωθεῖ. Ἡ ἐκπαίδευση πρέπει νὰ παρέχεται δωρεάν τουλάχιστο στὴ στοιχειώδη καὶ

βασική βαθμίδα. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτική. Ἡ τεχνική καί ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση πρέπει νά γενικευθεῖ. Ἡ πρόσβαση σέ ἀνώτερες σπουδές πρέπει νά γενικευθεῖ καί νά εἶναι ἐλεύθερη μέ πλήρη ἰσότητα γιά ὅλους ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τους.

2) Σκοπός τῆς ἐκπαιδύσεως πρέπει νά εἶναι ἡ πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐνίσχυση τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων του καί τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Πρέπει ἡ ἐκπαίδευση νά προάγει τήν κατανόηση, τήν ἀνοχή καί τή φιλία ἀνάμεσα σ' ὅλα τά ἔθνη καί τίς ὁμάδες, φυλετικές ἢ θρησκευτικές, ὅπως καί τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν τόν πρῶτο λόγο στήν ἐκλογή τῆς ἐκπαιδύσεως πού θά δοθεῖ στά παιδιά τους.

Ἄρθρο 27. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά μετέχει ἐλεύθερα στήν πολιτιστική ζωή τῆς κοινῆς πού ζεῖ, νά ἀπολαμβάνει τά ἀγαθά τῶν τεχνῶν καί νά συμμετέχει στήν ἐπιστημονική πρόοδο καί ἀγαθά, πού προέρχονται ἀπ' αὐτή.

2) Καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά προστατεύονται τά ἠθικά καί ὕλικά του συμφέροντα πού προέρχονται ἀπό ἔργα ἐπιστημονικά, φιλολογικά καί καλλιτεχνικά, τῶν ὁποίων εἶναι δημιουργός.

Ἄρθρο 28. 1) Τό ἄτομο ἔχει καθήκοντα ἀέναντι στήν Κοινωνία, στό κοινωνικό του πεδίο καί διεθνῶς μιά τάξη τέτοια, ὥστε τά δικαιώματα καί οἱ ἐλευθερίες, πού διακηρύσσονται μέ τή Διακήρυξη αὐτή, νά μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν.

Ἄρθρο 29. 1) Τό ἄτομο ἔχει καθήκοντα ἀέναντι τῆς Κοινωνίας, μέσα στήν ὁποία μόνο εἶναι δυνατή ἡ ἐλεύθερη καί πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του.

2) Κατά τήν ἄσκηση τῶν δικαιωμάτων του καί τήν ἀπόλαυση τῶν ἐλευθεριῶν του ὁ ἀνθρώπος δέν ὑποβάλλεται σέ ἄλλους περιορισμούς, ἐκτός ἀπό ἐκείνους πού θεσπίζονται ἀποκλειστικά μέ νόμους καί ἀποσκοποῦν στήν ἐξασφάλιση καί τό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν τοῦ συνανθρώπου του καί τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαίων ἀξιώσεων τῆς Ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καί γενικῆς εὐημερίας μέσα σέ Δημοκρατική Κοινωνία.

3) Τά δικαιώματα καί οί ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή σέ καμμιά περίπτωση δέν εἶναι δυνατό νά ἀσκηθοῦν κατά τρόπο ἀντίθετο πρὸς τούς σκοπούς καί τίς ἀρχές τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρο 30. Καμμιά διάταξη τῆς Διακηρύξεως αὐτῆς δέν μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ ὅτι θεμελιώνει οἰοδήποτε Κράτος ἢ ομάδα ἢ ἄτομο τό δικαίωμα νά ἀναπτύξει δραστηριότητα ἢ νά ἐκτελέσει πράξεις, πού ἀποβλέπουν στήν καταστρατήγηση τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν πού ἀναγνωρίζονται ἀπό αὐτή.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1. Κοινωνική ζωή και όμαδική συμβίωση	5
2. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.....	6
3. Μορφές καί ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.....	7
4. Κοινωνία καί δίκαιο	9
5. Λειτουργίες τῆς κοινωνίας καί ἀποτελέσματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.	11
6. Τό κοινωνικό μας περιβάλλον καί ἡ θέση μας σ' αὐτό	12

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Ἐννοια καί στοιχεῖα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Δήμου	17
2. Προϋποθέσεις γιά τήν ἀναγνώριση Κοινότητος ἢ Δήμου.....	18
3. Διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου καί ἡ ἐκλογή τους	18

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: Ο ΝΟΜΟΣ

Ἐννοια καί διοικητική ὀργάνωση τοῦ Νομοῦ	20
--	----

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οἱ κυριότερες Ἰδιωτικές, Συνεταιριστικές καί Δημόσιες Ἐπιχειρήσεις	22
2. Δημόσια Ὑγεινὴ καί Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις	23
3. Ἐπαγγελματικές Ὄργανώσεις καί Συνδικαλισμός.....	25

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ Σελ.

α)	Γενικά	28
β)	Τά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του πολίτη	30
γ)	Ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια	33
δ)	Ή δικαιοσύνη	35
ε)	Ή άλληλεγγύη	36
στ)	Ή αξιοπρέπεια της εργασίας	38
ζ)	Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογενειακή ζωή	39
η)	Ή σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας	43
θ)	Τά καθήκοντα προς την Πατρίδα	44
ι)	Τό δικαίωμα μορφώσεως	48
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ		
α)	Ή κλασσική αρχαιότητα	50
β)	Ή νόμος του Καρόλου Β΄ της Άγγλιας για την προσωπική ασφάλεια των πολιτών	52
γ)	Ή άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776)	53
δ)	Ή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής Ήπαναστάσεως (1789)	55
ε)	Ή Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου	57
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ		
α)	Πολιτική έλευθερία	59
β)	Άτομικές έλευθερίες	60
γ)	Κοινωνική έλευθερία	63
δ)	Ή ισότητα	63
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ		

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ : Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ		
α)	Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας	67
β)	Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων	70
γ)	Τό Σύνταγμα	73
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ		
α)	Προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδας (1822)	78
β)	Ή Νόμος της Ήπιδάουρου (1823)	78
γ)	Τό πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας (1827)	79
δ)	Τό ήγεμονικό Σύνταγμα (1832)	80

	Σελ.
ε) Σύνταγμα τοῦ 1844.....	80
στ) Σύνταγμα τοῦ 1864/1911.....	81
ζ) Τά Συντάγματα τοῦ 1927 καί 1952.....	82
η) Τό δικτατορικό Σύνταγμα τοῦ 1968/1973.....	83
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Εἰσαγωγή τοῦ Συντάγματος καί περιεχόμενα αὐτοῦ.....	84
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις τοῦ Συντάγματος.....	85
γ) Τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.....	86
Α'. Ὅργανα τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	87
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	88
Β'. Ὅργανα τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ.....	90
Γ'. Ὅργανα τῆς Δικαστικῆς ἐξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.....	94
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	
1. ΓΕΝΙΚΑ.....	105
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ).....	105
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ.....	109
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	111
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ).....	112
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΚΕΙΜΕΝΑ	
I. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	115
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	194

024000039875

ΕΚΔΟΣΗ Ε' 1979 (VI) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 150.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ 3234/29-5-79

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓ. ΑΡΜΕΝΗΣ και ΥΙΟΣ Ο. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Αφοί ΧΑΤΖΗΧΡΥΣΟΥ και Σία Ε.Ε.

